

**T.C.
KAHRAMANMARAS SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I MUKADDES'TE YARATILIŞ

Hamza GÖKDERE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAS
OCAK-2010**

**T.C.
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI**

**KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I
MUKADDES'TE YARATILIŞ**

DANIŞMAN: Doç. Dr. Zekeriya PAK

Hamza GÖKDERE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**KAHRAMANMARAŞ
OCAK-2010**

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

KUR'AN-I KERİM VE KİTAB-I
MUKADDES'TE YARATILIŞ

Hamza GÖKDERE

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Kod No:

Bu Tez .../.../... Tarihinde Aşağıdaki Jüri Üyeleri Tarafından
Oy Birliği/Oy Çokluğu ile Kabul Edilmiştir.

Doç. Dr. Zekeriya PAK
BAŞKAN

Prof. Dr. M. Kemal ATİK
ÜYE

Yrd. Doç. Dr. Hamza KARAOĞLAN
ÜYE

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Ahmet Hamdi AYDIN
Enstitü Müdür Vekili

Not: Bu tezde kullanılan özgün ve başka kaynaktan yapılan bildirişlerin, çizelge, şekil ve fotoğrafların kaynak gösterilmeden kullanımı, 5846 sayılı Fikir ve Sanat Eserleri Kanunundaki hükümlere tabidir.

KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEMEL İSLAM BİLİMLERİ ANA BİLİM DALI

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ

KUR’AN- KERİM VE KİTAB-I MUKADDES’TE YARATILIŞ

Hamza GÖKDERE

Danışman : Doç. Dr. Zekeriya PAK

Yıl : 2010, Sayfa: 85+6

Jüri : Doç. Dr. Zekeriya PAK (Başkan)
: Prof. Dr. M. Kemal ATİK (Üye)
: Yrd. Doç. Dr. Hamza KARAOĞLAN (Üye)

İnsanlık tarihinin en eski problemlerinden olan yaratılış meselesine getirilen izahlara en ilkelinden en modernine hemen bütün toplumlarda rastlamak mümkündür. Yaratılış olayı gerek insanlık tarihinin en eski düşüncelerini bize aktaran mitolojilerin gerek felsefi akımların ve gerekse dinlerin üzerinde durduğu bir konudur. Elbette insan üzerinde yaşadığı kendisini çepeçevre saran dünya ve bizzat varlığı hakkında bir takım sorular sormak suretiyle cevaplar arayacaktır. Dinlerin bu anlama sürecine katkısı yadsınamaz. Herhangi bir dine inanan kimse için inandığı dinin konuyla ilgili verileri önem kazanmaktadır. Çalışmamızda semavi olarak kabul edilen üç büyük dinin kitapları Tevrat, İncil ve Kur’an’ın konuya getirmiş oldukları bakış açılarını incelemeye çalıştık. Çalışmamıza mitolojilerde ve kadim yunan felsefesinde yaratılış olayının nasıl değerlendirildiğini izah ederek başladık. Daha sonra üç büyük dinin bahsedilen kitaplarının meseleye getirmiş olduğu tasvir ve izahları değerlendirdik. Ancak bunu yaparken konumuzu kâinat ve insanın yaratılışı şeklinde sınırlandırdık. Meselenin bu kitaplarda değerlendirmesini ayrı ayrı yaptıktan sonra Kitab-ı Mukaddes ve Kur’an’ın konuyla ilgili verilerini karşılaştırma yoluna gittik. Aralarında, bulunan bir takım benzerliklerin yanında önemli görülen bir takım farkları da ortaya koymaya çalıştık.

Anahtar Kelimeler: Tevrat, İncil, Kitab-ı Mukaddes, Kur’an, Yaratılış, Kâinat, İnsan.

**DEPARTMENT OF ISLAMIC SCIENCES
INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCE
KAHRAMANMARAŞ SÜTÇÜ İMAM UNIVERSITY**

ABSTRACT

MA THESIS

**CREATION IN THE KORAN, AND THE
TESTAMENT**

Hamza GÖKDERE

Supervisor : Assc. Prof. Dr. Zekeriya PAK
Year : 2010, Pages: 85+6
Jury : Assc. Prof. Dr. Zekeriya PAK (Chairperson)
: Prof. Dr. M. Kemal ATİK (Member)
: Asst. Prof. Dr. Hamza KARAOĞLAN (Member)

It is possible to find the explanations about “creation”, which is one of the oldest problems of human history, in either primitive or modern communities. This issue, creation, is a subject that both the mythologies transforming us the oldest opinions of human history and philosophical movements and religions are concerned with. Obviously, any person will try to find answers to the questions about both his own existence and the existence of the world in which he lives. There is no doubt that the contribution of the religions in the process of this understanding can not be ignored. The findings of the religion that someone believes in about this issue get more important. In our study, we have researched on the views of holy books such as the Koran, the Bible and the Old Testament, which are the books of the three religions are considered divine. We have begun our research by explaining how “creation” was interpreted in mythologies and the old Greek philosophy. Then, we have reviewed the descriptions and explanations of holy books of these three religions about this issue. However, while following these steps, we have restricted our subject to “creation” of both human being and the universe. After reviewing the creation issue in these holy books in detail, we have compared the findings of the Koran with the ones of the Bible. We have found out and explained some important distinctions as well as some similarities between them.

Keywords: The Old Testament, The Bible, The Testament The Koran, The Creation, The Universe, The Human Being.

ÖN SÖZ

Yaratılış olayı insanlık tarihini en çok meşgul eden hadiselerden birisi olagelmıştır. İnsanda var olan düşünme ve tecessüs etme yetisi daima insanı bu konu üzerinde düşünmeye sevk etmiştir. İnsanoğlu “Nasıl bir dünya da yaşıyorum? Ben kimim? Nereden geldim ve nereye gideceğim?” Gibi sorular sorup anlamlı cevaplar bulmaya çalışmıştır. Zira İnsan tabiatı itibariyle bir şeyin mahiyetini anlama merakıyla mücehhez kılınmıştır.

En eski toplumlardan en modern toplumlara kadar bütün toplumların kültürel birikimlerinde ve ilim adamlarının düşünce sistemlerinde önemli bir yer işgal eden yaratılış olayı insanın konuya merakını göstermektedir.

“Tevrat, İncil ve Kur’an’da Yaratılış” adlı tezimizde öncelikle konunun düşünce bütünlüğü arzetmesi için Mitolojilerde ve Yunan felsefesinde yaratılış olayının nasıl değerlendirildiğine kısaca değindik. Daha sonra çalışmamızın amacı olan Tevrat, İncil ve Kur’an’ın konuya bakış açılarını ayrı ayrı ele alıp değerlendirdik. Bu değerlendirmeyi yaparken konumuzu kâinatın ve insanın yaratılışıyla sınırlı tuttuk.

Tevrat’ta yaratılış olayını incelerken kendi iç tutarlığı açısından genel olarak Tevrat yorumcularının yorumlarına yer verip daha sonra yaratılışla ilgili pasajları genel bir değerlendirmeye tabi tuttuk.

Bilindiği gibi İncil, Tevrat’ta yer alan yaratılış kıssasını birkaç yorum farkı olmakla birlikte aynen bünyesine katmıştır. İncil’de yaratılış başlığı altında bu farkları ortaya koymaya çalıştık. Meseleyi Kur’an açısından izah ederken öncelikle Kur’an’da yaratılıştan bahsedilme sebeplerini ortaya koymaya çalıştık. Daha sonra Kur’an’da yaratılış ifade eden kavramları inceledik. Kâinatın ve insanın yaratılışını ifade eden ayetleri ilgili başlıklar altında çeşitli meal çalışmalarından yararlanarak değerlendirmeye çalıştık. Yine ilgili ayetleri yorumlarken çeşitli klasik tefsir kaynaklarından yararlanmayı ihmal etmedik.

Bu üç kitabın yaratılışla ilgili verilerini ortaya koyup değerlendirdikten sonra tespit etmeye çalıştığımız benzerlikleri ve farklılıkları çeşitli başlıklar altında ortaya koyup genel bir değerlendirme yoluna gittik.

Son olarak hadislerde kâinatın ve insanın yaratılışının nasıl izah edildiğini değerlendirerek çalışmamızı tamamladık.

Çalışmamıza fikirleriyle ufuk açan kıymetli hocam sayın Doç. Dr. Zekeriya PAK’a ve bu süreçte yapıcı eleştirileriyle tezimizin oluşumuna katkı yapan kıymetli hocalarım sayın Prof. Dr. M. Kemal ATİK ve Yrd. Doç. Dr. Hamza KARAOĞLAN’a teşekkür ederim. Ayrıca benden manevi desteğini esirgemeyen kıymetli eşime ve tezimize yapmış olduğu katkıdan dolayı Şükran Bozdaş hanıma teşekkürü borç bilirim.

Hamza GÖKDERE
OCAK- 2010

İÇİNDEKİLER

ÖZET	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ	III
İÇİNDEKİLER	IV
KISALTMALAR LİSTESİ	VI
1. GİRİŞ	1
1.1. Konunun Önemi.....	1
1.2. Kullanılan Metod	1
2. KONUYLA İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR	2
3. MİTOLOJİLERDE YARATILIŞ	3
4. YUNAN FELSEFESİNDE YARATILIŞ	5
5. KİTAB-I MUKADDES’TE YARATILIŞ	7
5.1. Tevrat	7
5.1.1. Tevrat Hakkında Genel Bilgi.....	7
5.1.2. Tevrat’ta Yaratılış.....	10
5.1.3. Tevrat’ta Yaratılış Olayının Genel Değerlendirmesi	21
5.2. İncil	25
5.2.1. İncil Hakkında Genel Bilgi.....	25
5.2.2. İncilde Yaratılış	27
6. KUR’AN	30
6.1. Genel Bilgi	30
6.2. Kur’an’da Yaratılıştan Bahsedilme Sebepleri	31
6.3. Kur’an’da Yaratılış İfade Eden Kelimeler	34
6.3.1. Haleka.....	34
6.3.2. Bede’a.....	35
6.3.3. Fatara	35
6.3.4. Benâ	36
6.3.5. Ce’ale.....	36
6.3.6. Enşee.....	37
6.3.7. Kada.....	37
6.3.8. Savvera	38
6.4. Kur’an’da Kainatın Yaratılışı Ve İlk Madde Anlayışı.....	39
6.5. Kainatın Yaratılış Safhaları	45
6.5.1. Ratk (Yapışık)Safhası.....	45
6.5.2. Fatk(Ayrılma) Safhası	46
6.5.3. Yer Ve Göklerin Duman Hali.....	48
6.5.4. Tesviye Safhası.....	50
6.5.5. Dahv Safhası.....	51

6.6. YaratılıŖta Zaman.....	52
6.6.1. YaratılıŖta Altı Gün Olgusu.....	52
6.6.2. Yevm Kavramı	52
6.6.3. Semanın nce Yaratıldığını Kabul Edenler	54
6.6.4. Arzın nce Yaratıldığını Kabul Edenler	54
6.6.5. EŖ Zamanlı YaratılıŖı Kabul Edenler.....	55
6.7. Kur'an'da Yedi Kat Sema Ve Arz Kavramı.....	57
6.8. Kur'an'da İnsanın YaratılıŖı	60
6.8.1. İnsanın YaratılıŖında İnorganik Evre.....	61
6.8.2. Nefs-i Vahide Kavramı.....	64
6.8.3. İnsanın YaratılıŖında Organik Evre	67
7. KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİMİN YARATILIŖ OLAYINA BAKIŖI ARASINDAKİ GENEL FARKLAR VE BENZERLİKLER	71
7.1. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre YaratılıŖta Altı Gün Olgusu.....	71
7.2. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre İnsanın/Âdem'in YaratılıŖı	73
7.3. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre Havva'nın YaratılıŖı	76
8. HADİSLERDE YARATILIŖ	78
8.1. Hadislerde Kâinatın YaratılıŖı	78
8.2. Hadislerde Âdem'in YaratılıŖı.....	79
8.3. Hadislerde Havva'nın YaratılıŖı	80
9. SONUÇ VE TARTIŖMA	81
KAYNAKLAR	83
Z GEÇMİŖ	

KISALTMALAR LİSTESİ

A.s.	: Aleyhisselam
Bkz.	: Bakınız
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
DİB	: Diyanet İşleri Başkanlığı
Hız.	: Hazreti
İFAV.	: İlâhiyat Fakültesi Vakfı
Md.	: Maddesi
Nşr.	: Neşreden
Ö.	: Ölümü
Trc.	: Tercüme
TDV.	: Türkiye Diyanet Vakfı
Ty.	: Tarih Yok
s.	: Sayfa
S.	: Sayı
s.a.s	: Sallahu Aleyhi Vesellem
ss.	: Sayfa sayısı
SDİFD.	: Süleyman Demirel Üniversitesi İlâhiyat Fakültesi Dergisi
Yay.	: Yayınları

1. GİRİŞ

1.1. Konunun Önemi

Yaratılış olayı insanlık tarihinin en eski problemlerinden biridir. Diyebiliriz ki insan düşünmeye başladığı andan itibaren üzerinde yaşadığı kâinat ve kendisi hakkında düşünmeye başlamıştır. Anlamli bir dünyada mı yaşıyoruz, yoksa anlamsız, bilinçsiz tesadüfen oluşmuş bir dünyada mı? Nereden ve nasıl geldik, nereye ve niçin gideceğiz? Varlık âlemi dediğimiz evrendeki şeyler ne zaman, nasıl ve niçin var olmuştur? Tesadüfen kendiliğinden mi ortaya çıkmıştır? Yoksa bir bilincin, iradenin eseri midir? Şeklindeki sorular, düşünen insan kafasını her zaman meşgul etmiştir. Günümüzde bu ve benzeri soruları soran ve bunlara cevap bulmaya çalışan zihinler vardır, gelecekte de olacaktır.

Elbette bu sorulara dinlerin getirmiş olduğu bakış açıları insanlar için her çağda önemli olmuştur. Tevrat, İncil ve Kur'an'a inanan milyarlarca insan için bu dinlerin getirmiş olduğu bakış açıları son derece önemli olmuştur. Her şeyin Allah tarafından yoktan var edildiğini kabul etmek inananlar için bu konu hakkında düşünmeye başlarken önemli bir çıkış noktası olmuştur. Bununla birlikte her ne kadar konuyla ilgili tatminkâr bilgiler verilmiş olsa da yine de yaratılış olayındaki bu kompleks yapı insanoğlunun uzunca bir düşünce mesaisi harcayacağı geniş bir fikir alanı olarak önünde durmaya devam etmektedir.

1.2. Kullanılan Metod

Yaratılış hadisesi son derece geniş bir alan olarak karşımızda durmaktadır. Elbette konuyu bütünüyle incelemek bir yüksek lisans tezinin sınırlarını aşmaktadır. Çalışmamızda konu, Tevrat, İncil ve Kur'an'da kâinat ve insanın yaratılışı olarak sınırlandırılmıştır.

Çalışmamızda öncelikle konunun düşünce bütünlüğü arz etmesi açısından yaratılışla ilgili tasvir ve izahların Mitolojilerde ve Yunan felsefesinde nasıl değerlendirildiği kısaca izah edilmiştir.

Bundan sonra semavi olarak kabul edilen üç kitaptan ilki olan Tevrat'ın konuya bakış açısını Tevrat'ta geçen konuyla ilgili pasajları ortaya koyarak Tevrat müfessirlerin getirmiş olduğu yorumlara yer verilmiştir. Tevrat'ta yaratılış başlığı altında Tevrat'ın kendi iç tutarlığı açısından sadece konuyla ilgili pasajlar ve bu pasajlara getirilen yorumlar aynen aktarılmıştır. Gerekli olan değerlendirmenin başka bir başlık altında yapılması uygun görülmüştür. İncil'de yaratılış başlığı altında İncil'in Tevrat'taki yaratılış kıssasından ayrıldığı bir bağ noktaya dikkat çekilmek suretiyle meselenin izahı yapılmıştır.

Tevrat ve İncil'den sonra bu üç semavi kitabın sonuncusu olan Kur'an'ın konuya bakış açısının ortaya konulmasına geçilmiştir. Öncelikle Kur'an'ın üslubu açısından önemli görüldüğü için Kur'an'ın yaratılıştan bahsetme sebepleri ortaya konulmuş sonrasında yaratılış ifade eden kelimelerin etimolojik tahlilleri yapılmıştır. Bu değerlendirmelerden sonra çeşitli başlıklara altında Kur'an'da Kâinatın ve insanın yaratılışı incelenmiştir. Konuyla ilgili ayetler çeşitli meal çalışmalarından yararlanılarak değerlendirilmiştir. Aynı zamanda bu ayetlerle ilgili yorumlara çeşitli klasik tefsir kaynaklarından bakılmak suretiyle farklı bakış açıları ortaya konulmuştur.

Çalışmamızın son bölümünde Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'ın yaratılış konusundaki üslup ve içerik farklılıkları ve benzerlikleri ortaya konulmuştur. Son olarak hadis kaynaklarında kâinatın ve insanın yaratılışıyla ilgili rivayetler kısaca incelenerek çalışmamız tamamlanmıştır.

2. KONUyla İLGİLİ ÖNCEKİ ARAŞTIRMALAR

Kuşkusuz düşünce tarihi boyunca üzerinde en çok durulan konulardan biri yaratılış olayıdır. Dolayısıyla konu üzerinde birçok araştırma yapılmıştır. Kur'an da insanın yaratılışı, kâinatın yaratılışı ve bunların bilimle karşılaştırılması çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Konuyla ilgili Kitab-ı mukaddes üzerinde de incelemeler olmakla birlikte konuyu müstakil olarak ele alan bir esere rastlamadık. Genel olarak araştırmacılar kısa kısa atıflarla yetinmişlerdir. Çalışmamız boyunca konuyu zenginleştirme adına mümkün olduğunca çeşitli kaynaklardan yararlanmaya çalıştık. Şüphesiz bunların hepsinden burada bahsetmenin imkânı yoktur. Konuyla ilgili daha önce yapılmış çalışmaların bazıları şunlardır:

Tevfik Yücedoğru, *Geçmişten Günümüze İlim ve Din Açısından Yaratılış*: Eserde genel olarak Kur'an, Hadis, Kelam ve İslam felsefesinde yaratılış olayı ele alınmaktadır. Bununla birlikte kısa da olsa Kitab-ı Mukaddes'te yaratılış olayı değerlendirilmektedir.

Said Şimşek, *Yaratılış Olayı*: Eserde kâinatın ve insanın yaratılışı ele alınmıştır. Zaman zaman özellikle Âdem ve Havva'nın yaratılışıyla ilgili olarak Tevrat la Kur'an arasındaki farklara değinilmiştir.

Şahin Efil, *İslam ve Batı Düşüncesinde Yaratılış Modelleri*: Eserde kâinatın yaratılışı meselesi felsefî açıdan değerlendirilmiştir.

Moşe Farsi, *Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara*: Eserde Tevrat'taki yaratılışla ilgili pasajlar değerlendirilmekte ve Tevrat müfessirlerinin genel olarak ilgili pasajlara getirmiş oldukları yorumlardan bahsedilmektedir.

Maurice Bucaille, *Müspet İlim Yönünden Tevrat, İnciller ve Kur'an*: Eser Tevrat, İncil ve Kur'an-ı Kerim'i günümüz fen ve teknik bilgileri ışığında karşılaştırmaktadır.

Veli Ulutürk, *Kuran-ı Kerimde Yaratma ile ilgili Kavramlar*: Eserde Kur'an'da yaratma ile ilgili olarak kullanılan kelime ve kavramlar açıklanmaktadır. Buradaki yaratma sadece kâinat değil; bitkiler, hayvanlar ve de insanlar olarak bütün canlıları, gök cisimlerini ve her şeyi kapsamakta, bu bağlamda yaratılışın bütün boyutları ile ilgili kavramlar açıklanmaktadır.

Sâkıp Yıldız, *Kur'ân Işığında Yaratılış Konuları*: Eserde yaratılış meselesi Kur'an ayetleri ışığında değerlendirilmektedir.

M. Ali el-Bar, *Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı*: İnsanın yaratılışı incelerken yararlandığımız eserde insanın yaratılışıyla ilgili ayetler modern tıbbın verileri ışığında incelenmiştir.

3. MİTOLOJİLERDE YARATILIŞ

Yunanca kökenli bir ifade olan “mitoloji” (Borgeaud, 1999: 104-189) mit (mythos) kelimesine, söz anlamına gelen “logos” kelimesinin eklenmesiyle türetilmiştir (Can, 1994: 1-542). Kelime anlamı itibarıyla “mit bilimi” şeklinde çevrilebilir (Seyidoğlu, 2002: 15)

Mitosun tanımına dair yapılacak her tanımlama eksik kalacaktır. Hem de bütün mitosları kapsayacak bir tanım olmayacaktır. Araştırmalar ilerledikçe her kural için biri istisnanın ortaya çıkması, mite dair yeni özelliklerin keşfedilmesi de bu durumun oluşmasının nedenlerinden biridir. Bu durumlar mitlerin değişik formlarda, hayali ve detaylarda gevşek olmasından da kaynaklanmaktadır. Öyle ki, bir mitin vurgusu, yıldan yıla, nesilden nesile değişebilir niteliktedir (Seyidoğlu, 2002: 16).

İnsanlık tarihinin bilinen en eski düşüncelerini aktaran mitolojilerde yaratılış izahlarının yer aldığı bilinen bir husustur. Kutsal ve mutlak varlık, insana önce kozmik olaylar arasında görünür gibidir. Fakat tabiat, bir analiz ve istifade vasıtası olarak herkes için aynı şey değildir. Yaratılış konusundaki efsaneler bu sebepten farklılık arz etmektedir (Rousseau, 1970: 24). Efsaneler, ilk insandan bu yana, insanoğlunun yaratılışı problem edinişi ve onu çözme yolundaki çabasını göstermesi bakımından önemlidir. İnsanlığın en eski kitabı olarak bilinen Rig-veda daki; O zaman ne varlık, ne de yokluk vardı ve nede ötesinde gök kubbe vardı. Kuvvetle hareket eden şey ne idi? gibi sorular göstermektedir ki, kâinatın menşei problemi, insanlığı daima meşgul etmiştir. (Bkz. Rousseau 1970: 24). Evrenin orijini problemi bir insanlık problemi olduğu için, onun efsanelerde kapladığı geniş alan bellidir. Ancak burada bütün efsanelerden bahsetmek mümkün değildir.

Yunan düşünce tarihinin en eski efsanesi Hesiodos (M.Ö.700)’a göre, önce uçurum gibi açılan boşluk demek olan Khaos meydana gelir. Ondan sonra dişi bir varlık olan analar anası toprak ile erkek bir varlık olan Yaratıcı Tanrı Eros; bunlardan sonra kısmen kendinden doğurma topraktan temel varlıklar olan gök, dağlar ve deniz, geceden ölüm meydana gelir (Walter, 1976: 9-10).

Hesiodos, insanların nasıl yaratıldıkları üzerinde hiç durmamakla birlikte, Yunan inancına göre, Gaia tanrıları doğurduğu gibi, insanları doğurmuştur. Platon’un Protagoras diyalogunda, Protagoras insanın yaratılışıyla ilgili bir efsane anlatır. Bu efsaneye göre, insan yeraltında toprak, ateş ve bunlarla karışabilen unsurlarla oluşturulmuş bir hamurdan, diğer ölümlülerle birlikte yapılmıştır. Birçok tanrı kuşağı olduğu gibi, birçok insan tipi de yaratılmıştır (Bıçak, 2004: II, 46).

Bütün geleneksel dinlerde olduğu gibi kozmogoni ve köken mitleri Mısır mitolojisinde de kutsal şeylerin ilminin özünü teşkil etmektedir. Doğal olarak farklı tanrıları on plana çıkaran ve yaratılışın başlangıç noktası olarak çok sayıda dinsel merkezi seçen birçok kozmogoni miti vardır. Bu inanışların en arkaikleri arasında: Bir tümseğin, bir nilüfer çiçeğinin veya bir yumurtanın ilk suların üzerine çıkışı belirtilebilir. Yaratıcı tanrılara gelince, her önemli kent, kendi yaratıcı tanrısını on plana çıkarmıştır. Çoğu defa hanedan değişikçe başkentler de değişmiştir. Bu tip nedenler yeni başkentlerin teologlarını birçok kozmogoni mitini bütünleştirmeye ve kendi yerel tanrılarıyla yaratıcı tanrıyı özdeşleştirmeye zorlamıştır. Yaratıcı tanrıların birbirleriyle yapısal benzerlikleri bütünleştirme işini kolaylaştırdı. Ama bunun dışında dateologlar ayrışık dinsel sistemleri özümseyerek ve birbirleriyle açıkça zıt tanrısal figürleri birleştirerek sentezler geliştirdiler (Eliade, 2003: I, 114).

Japonların kozmolojilerinde evren; gök, yer ve ölümlerin yeraltı dünyası olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Japonlar görünen evrenin ilk halini, maddenin karışık hali olarak tasavvur edilen “Kaos” kavramıyla başlatırlar. Oradan iki tanrı ve bir tanrıca

olmak üzere üç ya da beş ilah kendiliğinden meydana gelmiştir. Daha sonra yeryüzü taze ve yüzen bir tereyağı parçası ya da bir deniz anası gibi hareket ederken birden bir kamış filizi belirir ve ondan iki ilah doğar, sonunda yedi ilahi nesil teşekkül eder. Bunlardan sonuncuları ise dünyanın yaratılışıyla da görevlendirilen ve daha sonra karı koca olup evreni yaratan İzanami ve İzanagi'dir (Sarıkcıoğlu, 2002: 231).

Yaratılış mitleri genel olarak Japon kökenlidir. Çünkü dünyanın yaratılışından, Japonya'yı oluşturan insanların nasıl yaratıldığına bir geçiş vardır. Yaratıcıların kadın ve erkek olmaları, burada Çin etkisinin olabileceğini göstermektedir (Sarıkcıoğlu, 2002: 231).

Çinlilere göre insan fiziksel olarak da toplumsal olarak, en önemli nesnedir. Buna bağlı olarak da insanın elinden çıkan her şey önemlidir. Bu görüş, Çinlilerin dünya kavramlarının temel özelliğiyle örtüşür. İnsan dünya düzeninde ilk sıradadır. Hayvanlar, bitkiler, gök ve yer ona bağlıdır (Bıçak, 2004: I, 252).

Ana tanrıca Nugua ilk insanları kil ve balcıktan yarattı. Kendiside bir insana benziyordu. Ancak bacaklarının yerinde ejderha kuyruğu vardı. Nugua dünyanın üzerinde kayarak dolaşırken, Pan-gu'nun bedeninden oluşan güzel sekilerli hayranlıkla seyretti. Ağaçları, bitkileri ve çiçekleri çok sevdi ama en çok da hareketli ve canlı olan hayvanlardan ve balıklardan hoşlandı. Ancak bütün bunları bir süre inceledikten sonra yaratılışın henüz tamamlanmadığına karar verdi. Balıklar ve hayvanlar onu tatmin etmek için yeterince akıllı değillerdi. O bütün canlılardan daha üstün olacak bir yaratığa hayat verecekti (Bıçak, 2004: I, 252). Çin mitoslarına göre bu yaratık insandır.

Türk efsanelerinde ise, başlangıçta uçsuz bucaksız okyanus vardır. Tanrı "Bay-Ülgen", büyük Tanrı'nın kutsal yardımı ile yaratılışı altı günde tamamlar (Ögel, 1971: I/432-437). Yahudiliğin etkisi olsa gerek ki, Tanrı yedinci günde dinlenir (Ögel, 1971: I/434).

4. YUNAN FELSEFESİNDE YARATILIŞ

İlk yunan bilgini ve fizikçi filozof olarak kabul edilen Thales (M.Ö. 545?), ilk madde olarak suyu kabul eder. Bu filozofa göre, su her şeyin ilk temeli (arche) ve her şeyin kendisinden meydana geldiği ilktir. Aristo’ya göre, Thales bu kanaate tabiatı gözleyerek varmıştır (Gökberk, 1970: 21). Yunan felsefesinde Thales’ten başlayıp Helenistik devirde, Platon’a kadar, filozoflar bir veya birkaç ana madde kabul etmişlerdir. Kabul edilen Tanrı veya Tanrılar da âlemin yaratıcısı değil, sadece âlem içinde hükmedici olarak görülmüşlerdir (Walter, 1976: 10). Ancak ilk maddeye yükledikleri nitelikler ve temel vasıflar hep aynı olarak kalmıştır. İlk madde hep kadimdir, ebedidir. Her şey ondan çıkmıştır ve yine ona geri dönecektir (Aydın, 2004: 25).

Yunan filozofları genelde bir temel maddeden hareket ettikleri ve bütün etkinlikleri bu temel maddeye yükledikleri görülmektedir. Ancak, ortaçağ islam kültürüne etkili olan ve özellikle kelam ilmi’nde âlemin hüduzu konusu ile alakası bulunan atomculuk görüşüne gelmek gerekirse; Yunan filozoflarından Demokritos (M.Ö.330?), atom nazariyesinin ortaya atan ilk kişi olarak bilinir. Gerçi ondan önce âlemin gözle görünmeyecek kadar küçük unsurlardan meydana geldiğini, atom ismini zikretmeden, Empedokles ve Anaxagoras ileri sürmüşlerdir. Demokritos’un atom fikrini hocası Leukippos’tan almış olabileceği ve atom nazariyesinin ilk kurucusu bu filozofun kabul edilebileceği kanaatleride vardır (Gökberk, 1970: 39).

Demokritos’a göre var olanlar, bölüne bölüne sonunda bölünemez hale gelirler ki, bunlar atomlardır. Atomların bölünemez olmaları küçük ve görünemez olmalarından değil sertliklerindendir. Atomların hepsi yapıca birdir, aynı cinstendir. Birbirlerinden farkları, sadece şekilleri, boşluktaki yerleri, büyüklükleri ve ağırlıkları bakımındandır. Atomlar, boşlukta baştan beri kendiliklerinden hareket ederler. Bunun için, var olanlar meydana gelmemiş ve yok olmayacaktır. Tabiatı mekanizm, zorunluluk mevcuttur. Âlemin oluşmasının tek sebebi de bu bakımdan mekanizmdir, zorunluluktur. Âlem, atomların birbiri ile çarpışmaları ve basınçları sonucu oluşmuştur. Demokritos, yokluğu, bir şeyi meydana getiren unsurların dağılması; varlığı da, bir şeyi meydana getiren unsurların belli ölçüde birleşmesi olarak görmüştür (Gökberk, 1970: 39-41).

Antik çağ tabiatçı yunan filozoflarının ana meselesini; âlemin ana maddesi (arche) nedir, hangi maddedir ve bu maddeden oluş nasıl meydana gelmiştir? Metafizik problemleri olmuştur. Bu problemleri yeni baştan ele alarak, taşıyıcılık görevi yapan filozoflar ise Platon (M.Ö.348?) ve Aristoteles (M.Ö.322)’tir (Bkz. Gökberk, 1970: 41-57).

İslam dünyasının Eflatun olarak tanıdığı Platon da varlığı ikiye ayırır: İdealar âlemi ve görünürler âlemi. İdealar âlemi, öncesiz ve değişmeyen ideal âlemdir. Nesnelerin asıl ve ilk örnekleridir; saf, basit ve mutlaktır. Pratik ve mutlak yetkinliğe maliktir, varlıkların esasıdır. Nesneler âlemi ise meydana gelmiş ve öncesiz değildir. Gerçek âlemin bir yansıması ve kopyasıdır. Nesneler âlemi, idealar âlemine göre daha az gerçektir. Çünkü biri asıl, diğeri sadece kopyadan ibarettir (Yücedoğlu, 2006: 5).

Platon’a göre oluş, Tanrı (Demiourgos)’ın idealar âlemini örnek alarak, görünümüne çıkmamış, belli belirsiz olan kadim maddeye şekil vermesi neticesinde olmuştur. Tanrı, önceden var olan örneklerle bakarak, var olan şekilsiz maddeye tesir etmiş, ona bir şekil vermiş ve nesneler dünyasını meydana getirmiştir. Ancak onun felsefesinde Tanrı, hazır malzemeyi kullanarak herhangi bir projeyi gerçekleştiren usta görünümündedir (Aydın, 1987: 23-24).

Platon’un adını koymadığı kadim madde, onun öğrencisi olan Aristoteles tarafından belirlenmiştir. İslam Felsefesi’nde “heyula” olarak bilinen bu kadim madde

“hyle”dir. Aristoteles’e göre, kadim madde, gerçeklikte mevcut olmayan ve her zaman zihinde tasavvur olunan ilk maddedir. Gerçeklikte var olan madde ise ancak form ile belli bir şekilde mevcuttur. Varlık, maddede gerçekleşen formdur. Ona göre, oluş, ilk muharrik veya salt form olan Tanrı’nın ilk maddeye tesir ederek şekil vermesidir. Âlemin gelişi, Tanrı’nın kadim maddeye tesir etmesinden ibarettir (Yücedoğlu, 2006: 5).

Aristoteles’te âlem, ay-üstü ve ay-altı diye ikiye ayrılır. Ay-üstü âlem, ether (esir) den meydana gelmiş felekler âlemidir. Bu âlemde kevn ve fesad söz konusu olmayıp ezeli ve ebedidir, canlıdır ve ay-altı âleme tesir eder. Ay-altı âlem ise, dört unsur’dan meydana gelmiştir, orada kevn ve fesad hüküm sürer (Gökberk, 1970: 83).

Yine onun felsefesinde, âlemin en dışında Tanrı’ya yakın sabit yıldızlar, onun altında gezegenler, güneş ve ay, en altta da ay-altı âlem yer almaktadır. Bu düşünce daha sonraları, yeni-Plâtoncu akım vasıtasıyla, ortaçağ islam filozoflarına geçmiş ve gök cisimlerinin yeryüzünü etkileyen üstün zekâlara sahip olduğu inancını (astroloji) yaygınlaştırmıştır (Gökberk, 1970: 85).

İlkçağın dini ağırlıklı felsefesini oluşturan yeni Platonculuk, Plotinus (öl.370) tarafından kurulmuştur. İslam felsefesi ve tasavvuf’ta etkileri görülen bu düşünceye göre, en iyi, yetkin ve ilk olan Tanrı vardır. Bu en üstün varlık hakkında hiçbir şey söylenemez. O tam anlamı ile ne bilinebilir ne de kavramlarla anlatılabilir. Varlık “BİR” olandan çokluk yani âlem sudur yoluyla gelmiştir. Âlem “BİR” olan asli cevher’den taşıp akmıştır. Fakat Bir’den sudur, bir’in parçalanması veya bölünmesi şeklinde olmamıştır. “Bir” sudurla, kendinden veya mahiyetinden hiçbir şey kaybetmemiş ve değişmemiştir. Âlem onun mahiyetinden zorunlu olarak taşmıştır. Plotinos’ a göre, sudur şuurlu ve iradeli bir yaratma olmayıp, bir ışığın yayılması ve dağılması gibi zorunlu olmaktadır. Çünkü Bir’in iradesi ve bilgisi bu ameliyeye dâhil değildir. Bu sebepten Plotinos, suduru anlatmak için güneşten ısı ve ışığın zorunlu yayılışını örnek göstermiştir (Gökberk, 1970: 134 vd.).

Görüldüğü gibi Yunan felsefesinin temelinde yaratılış kavramı bulunmamaktadır. Bu düşünce siteminin temelinde , “yoktan var olmaz, yok olur” (ex nihilo nihil) fikri hâkimdir. Onun için, oluşa temel teşkil edecek kadim bir madde arayışı ilk planda göze çarpmaktadır. Bazı filozoflarda tek, bazılarında daha fazla kabul edilen kadim madde anlayışı ile oluş izahları yapılmış olması bu düşünceden kaynaklanmıştır. Teist filozoflar Tanrı’ya sistemlerinde, kadim maddeye etki ve tesir edebilecek yetki tanımışlar fakat hür iradesi ile âlemi var edebilecek bir ilah fikrine ulaşamamışlardır. Yunan filozoflarının kadim madde anlayışlarını, görünür âlemden hareketle onun gerisinde yatanı bulma çabası, aşkın varlığın aranışı olarak da değerlendirmek mümkündür. Onların bu çabaları yaratılış konusunun çok eski devirlerden beri problem olarak görüldüğünü göstermesi açısından dikkate değerdir (Yücedoğlu, 2006: 6-7).

Mitolojiler de ve Yunan felsefesinde yaratılış olayı ile ilgili verilen bu özet mahiyetindeki bilgilerden sonra tezimizde izah etmeyi düşündüğümüz semavi olarak adlandırılan kutsal kitapların konuya bakış açılarını incelemeyi istiyoruz. Konunun bütünlük arz etmesi açısından kronolojik bir sıra takip ederek öncelikle Tevrat’ın konuyla ilgili kısımların incelemeyi uygun görüyoruz.

5. KİTAB-I MUKADDES'TE YARATILIŞ

5.1. Tevrat

5.1.1. Tevrat Hakkında Genel Bilgi

Yahudilerin kutsal kitap külliyatı, Tanah (yazılı edebiyat) ve Talmud (sözlü edebiyat) şeklinde ikiye ayrılır. Yahudilerin Tanah adını verdikleri kutsal kitaplarına Hristiyanlar eski ahit derler. Tanah üç bölümden oluşur: Tora (Tevrat), Neviim ve Ketuvim. Tanah adı, bu üç bölümün İbranice baş harflerinin birleştirilmesinden meydana gelmiş bir kelimedir. Tanah'ın ihtiva ettiği kitapların sayı konusunda sadece Yahudilerle Hristiyanlar arasında değil, Hristiyanların kendi aralarında da ihtilaf vardır. Yahudiler ve Protestanlarca apokrif (sahih olmayan) sayılan bazı kitaplar, Katolik ve Ortodokslarca kanonik kabul edilir. Yahudiler ve Protestanlarca, Hristiyanlar tarafından “eski ahit” diye nitelendirilen Yahudi kutsal kitabı Tanah'ın 39 kitaptan oluştuğu kabul edilir. Yahudiler ise Tanah'ı bazı kitapları birleştirerek, 24 kitap olarak kabul ederler. Yahudilerin tasnifi şöyledir: Tora 5, peygamberler 8, kitaplar 11 olmak üzere toplam 24'tür (Tümer ve Küçük, Ankara, 2002: 221)

a. Tevrat (Tora)

Tora: Tevrat; kanun, şariat, emir, ders, rehber gibi anlamlara gelir. Yahudi kutsal kitabının birinci bölümüne Arapça Tevrat, İbranice Tora denir. Bu ilk bölüm beş kitaptan oluşur. Beş kitabı ifade etmek üzere İbranice “humaş”, Arapça “el- esfaru'l-hamse”, batı dillerinde ise pentatök kelimeleri kullanılır. Beş kitabın, Allah'ın 7704 kelimeyle Hz. Musa'ya verdiği dini esasları ihtiva ettiği kabul edilir (Tümer ve Küçük, 2002: 221)

Tora, yazılı ve sözlü olarak ikiye ayrılır. Yazılı Tora, Yahudilere göre, Yahve'nin Sina dağında Musa'ya vahyettiği kitaptır. Sözlü Tora ise, yazılı Tora'nın açıklaması olarak nesilden nesile intikal eden ve Yahudilerce o olmaksızın yazılı Tora'nın anlaşılmasının mümkün olamayacağı kabul edilen Talmuddur. Kur'an-ı kerim'de İsrailoğullarına verildiği belirtilen Tevrat ile Yahudilerin kutsal kitabı olan Tanah'ın kastedildiği anlaşılmaktadır. Yahudi kutsal kitabı olan Tanah'ın Tora'dan başka, Neviim (peygamberler) ve Ketuvim (kitaplar) bölümleri de vardır. Genel tasnife göre Tora 5, Neviim 21, Ketuvim ise 13 kitap olmak üzere Tanah 39 kitaptan oluşmaktadır (Tümer ve Küçük, 2002: 221) Bunların muhtevası hakkında kısaca bilgi vermek istiyoruz.

Tora: bu bölümde, tarihi bilgiler dışında Allah'ın Yahudilere Hz. Musa vasıtasıyla verdiği dini esaslar bulunur. Tora'da yer alan beş kitap şunlardır.

1.Tekvin: (ibr. Bereşit: Genesis: Yaratılış): Tezimizin içerisinde etraflıca inceleyeceğimiz bu bölümde ilk insanın ve kâinatın yaratılışı; Âdem'in işlediği suç, yeryüzüne inişi ve çocuklarının hikâyesi anlatılır. Ayrıca tufan olayından, Yusuf'un Mısır'daki hayatından ve İsrailoğullarının Mısır'a gelişlerinden bahsedilir; 50 baplır.

2.Çıkış (Şemot: Exodus): Bu kısımda, İsrailoğullarının firavundan çıktıkları, Musa'nın ortaya çıkışı ve Mısır'dan Sina'ya gidişleri anlatılır; 40 baplır.

3.Leviler (Leviler: Leviticus): Burada, kâhinler ile yardımcılarının çadır mabedindeki (mişkan) görevleri ve bazı önemli ahlaki kurallar anlatılır. Ayrıca günahların kefareti, haram kılınan yiyecekler, yasaklanmış evlilikler, dini ayinler ve adaklar yer alır; 27 baplır.

4.Sayılar (Bamidbar: Nümeri): Sayılar, İsrailoğullarının çölde geçirdikleri hayat ve olaylardan, birtakım sayımlardan, bazı şeriat kanunlarından, kayadan su çıkarılmasından, ölüm ve yılan vasıtasıyla şifadan bahseder; 36 bapıdır.

5.Tesniye (Dvarim: Deuteronomium): Tesniye, 622 senesinde Yahuda kralı Yoşiya zamanında kâhinler tarafından neşredilmiş eserdir ki Musa’nın ölümünden bahsettiği ve Musa’nın zamanında henüz mevcut olmayan birçok adetlerden bahsettiği için o zamanki din adamlarının, tahrif olmuş dini ıslah etmek maksadıyla yazdıklarıdır diyebiliriz. 34 bapıdır. (Schimmel, 1999: 136).

Yukarıda bahsedildiği gibi Yahudilerin sözlü edebiyatı Tanah üç kitaptan oluşmaktadır. Bunlardan ilki olan Tora’dan bahsettik şimdi ise diğer ikisi olan Neviim ve Ketuvim hakkında kısaca bilgi verelim:

Neviim (Peygamberler): Bu bölümde peygamberler, öncekiler 6, sonrakiler 15 kitap olmak üzere sıralanır. (Yahudilerce ilk peygamberler; sonrakiler de 12 küçük peygamber bir kitap sayılarak, 4 kitaptır. Tamamı 10 kitap ediyor.) Toplam 21 kitap, Hz. Musa’dan sonraki peygamberlerden bahseder. Hz. Musa en büyük peygamberdir (Tümer ve Küçük, 2002: 225).

1.İlk Peygamberler: Bu bölümde ye alan kitaplarda Hz. Musa’nın ölümünden sonra Yahudilerin Tanrı tarafından va’dedilmiş topraklara yerleşmeleri; krallığın kuruluşu kralların idaresi ve davranışları, Yahudilerin putperest topluluklarla yaptıkları mücadeleler ve kutsal ma’bedin (bet ha- Mikdaş) kuruluşu ve yıkılışı anlatılır.

İlk peygamberlerden bahseden kitaplar şunlardır: Yeşu, Hâkimler (Şoftim), I ve II. Samuel (Şmuel), I ve II. Krallar(Melahim) (Tümer ve Küçük, 2002:225).

2.Son peygamberler: Bu bölümde yer alan kitaplarda peygamberlerin putperestliğe karşı devamlı mücadeleleri, tek bir Tanrı fikrini bütün insanlara yaymak için gösterdikleri gayret, halka dini telkinleri ve öğütleri anlatır (Tümer ve Küçük, 2002: 226).

Son peygamberlerden kitapların başlıkları şu şekildedir: İşaya (Yeşeya), Yeremya (Yirmiya), Hezekiel (Yehezkel), Hoşea (Oşea), Yoel, Amos, Obadya (Ovadya), Yunus (Yonah), Mika (Miha) Habakkuk (Habakuku), Tsefanya, Haggay (Hagay), Zekerya (Zaharya), Malaki (Malahi) (Tümer ve Küçük, 2002: 226).

Ketuvim: Kitaplar, yazılar anlamına gelen Ketuvim, Yahudi kutsal kitabının üçüncü bölümünü oluşturur ve bu bölümde yer alan 13 kitabın (Yahudilerce 9 olarak tasnif edilir) isimleri şunlardır: 1-Mezmurlar, 2-Süleymanın Meselleri, 3-Neşideler Neşidesi 4-Eyüp, 5-Vaiz, 6-Rut, 7-Ester, 8-Yeremya’nın Meselleri 9-Daniel, 10 ve 11-Ezra ve Nehemya, 11ve13-Tarihler (Tümer ve Küçük, 2002: 226).

Kitab-ı mukaddes’te Mezmurlar adı altında geçen Davud’a nispet edilen ve toplumumuzda Zebur adıyla bilinen kitab hakkında bilgi vermek istiyoruz.

Zebur:

Zebur, Arapça kitap, İbranice mektup anlamlarına gelir. İslam’da Hz. Davud’a indirilen kutsal kitabın adıdır. İbranice “Sefer Tehilim” (şarkılar kitabı) diye adlandırılmaktadır. Batı’da Zebur’un kitab olarak tek bir adı yoktur; yetmişler tercümesinde (Septuagint) çeşitli baplar Mezmur (Yun. Psalms) diye adlandırıldığından tamamına Mezmurlar denmesi adet haline gelmiştir. Mezmurların ancak bir kısmı Davud’a nispet edilmektedir (Tümer ve Küçük, 2002: 226).

Mezmurlar’da Tevrat’ta olduğu gibi, Yahudi dininin kurallarıyla, ibadet şartlarıyla, kurumlarla ve onların yönetimiyle ilgili emirler yoktur. Sadece, insanlara iyiliği, doğruluğu, fazileti ahlaki meziyetleri tavsiye eden telkinler vardır.

Yahudilerin ibadetlerinde ve günlük hayatlarında mezmurların önemli bir yeri vardır. (Hıristiyanlarda da aynı öneme sahiptir). Şeytana uyma tehlikesi karşısında, buhranlı anlarda, cesaretin kırıldığı anlarda, canın sıkıldığı, yalnızlık, endişe, hastalık ve ağrı zamanlarında belirli Mezmurlar okunur (Tümer ve Küçük, 2002: 227).

Yahudiler, sinagogdaki evlenme törenlerinde, Şabat gününde evde ve ibadethanelerde dini ayinlerde, ölümlerin gömülmesi sırasında Mezmurlar dan parçalar okurlar. Mezmurların belirli bir melodi ile söylenmesi gelenek haline gelmiştir. İbadet sırasında, ibadet yönünü Kudüs’e belirlemek üzere, duvara üzerinde Mezmurlar yazılı levhalar asılır. Bu levhalara “Mizrah Levhası” denilir (Tümer ve Küçük, 2002: 227).

Geleneğe göre Mezmurların atfedildiği Davud (M.Ö. 1013-973) Yahudiler indinde önemli bir yere sahiptir. Bu önem, onun Kudüs’ü alması, büyük bir saray yaptırması, ma’bed’in inşasını düşünmesi ve kudretli bir hükümdarlık kurup Yahudilerin en parlak devrini başlatmasından kaynaklanır. Yahudilere göre kral Davud (Hz. Davud) Saul’dan sonra İbranilerin ikinci kralıdır. Kırk yıl krallık yapmıştır. Davud’un hayatı, krallık devresi ve karakteriyle ilgili bilgiler, Yahudi kutsal kitabının I. ve II. Samuel, I. Krallar ve I.Tarihler, başlığını taşıyan kitaplarında yer alır. Bu kitaplarda Davud’un Yahudiler üzerindeki etki ve nüfuzu, devlet adamlığı ve kumandanlığı övülmekle beraber, onun karakterinin iyi ve kötü yönleri de yer alır. Davud, Bedlehem’li bir Yahudi ailesinden gelen, çobanlık yapan, güzel sesli, şair, savaşçı bir kimsedir. Saul’un bir savaşta öldürülmesi üzerine, otuz yaşında iken, Hebron’da mesh edilerek (yağlanarak) kral olmuştur. Daha sonra da bütün İsrail’in kralı seçilmiştir. Davud, Kudüs’ü alarak İsrail’in başkenti yapmış, Ma’bed’i inşa etmeyi düşünmüşse de bu oğlu kral Süleyman’a (Hz. Süleyman) nasip olmuştur (Tümer ve Küçük, 2002: 227).

Yahudi kutsal kitabına göre Davud; güçlü bir kumandan, meshedilmiş bir kral, hanedan kurmuş ve Yahudileri geniş topraklara hâkim kılmış bir kimse olmakla beraber, aynı zamanda emrindeki bir savaşçının karısını beğenip ona sahip olan, adamı da savaşta ön safa sürdürüp desise ile ölümüne sebebiyet veren bir kimsedir (Tevrat, Samuel, II/1-27). Ahd-i Atık’ın verdiği bilgilerin gerçeğe uygun olup olmadığını tespit etmek amacı ile Batı Dünyası’nda 16. asırdan itibaren tenkit faaliyetlerine başlanmıştır. Neticede Tevrat’ın muayyen bir dönemde tek kişi tarafından değil farklı dönemlerde çeşitli yazarlar tarafından kaleme alındığı, düzeltme, değiştirme ve ilave yapıldığı, bu haliyle derleme bir kitap olduğu, Yahudi geleneklerinin Hz. Musa’ya nispet etmiş olmasının tarihi ve ilmi verilerle mümkün olmadığı görülmüştür (Bolay, 1988: I, 501).

5.1.2. Tevrat’ta Yaratılış

Tevrat’ta yaratılışla ilgili izahlar oldukça detaylı bir şekilde anlatılır. Tevrat’ta yaratılış konusu Tekvin bölümünde izah edilir. Bütün yaratılanlar altı gün içerisinde yaratılmıştır. Bu altı günde nelerin yaratılışını ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Yine Tevrat bu altıncı günün ardından yedinci günde Tanrı’nın dinlenmeye çekildiğini beyan eder. Tevrat bu altı günü genel olarak değil, ayrıntılı bir şekilde “şunlar şunlar yaratıldı akşam oldu sabah oldu bir gün” şeklinde ifade eder. Tevrat, her ne kadar bu altı günü ayrıntılı bir şekilde anlatmış olsada Tevrat yorumcularına göre yaratılışın mahiyeti bilinmezlik halesine bürünmüştür. Fakat yaratılışla ilgili sır Tanrı’nın seçtiği bazı özel kişilere verilir.

Yaratılış olayların sırrını hatta sürecini anlamamız, dünyanın ve ondaki merkez karakter olan insanın varoluşunu okuduktan sonra bile mümkün olamaz. Zira yaratılış işi, ancak ve ancak, Tanrı tarafından Moşe Rabunu’ya ve – bu gizli bilginin kendilerine iletilmesine hak kazanmış, ancak onu açıklaması yasak olan- kişilere iletilmiş olan gelenek ile anlaşılabilir, derin bir gizemdir. Bizim gerçekten bildiğimiz şey ise, insanlık kulübünün ilk üyeleri olan Âdem ve Havva’nın yaratılışın amacına ulaşmasını, Tanrı’nın emrini yerine getirme yoluyla sağlamakla yükümlü kıldıklarıdır. Ancak onlar başarısız olmuşlar ve sürgüne zorlanmışlardır.” (Farsi, 2002: I,3).

“Yine de bu, insanın temel görevinin değiştirmemiş; değişen sadece bu görevin yerine getiriliş şartları olmuştur. Tanrı emrine uymayanları cezalandırmış, ancak onları gözden çıkarmamıştır. Hatalarından dönme imkânı her zaman vardır. Ve aslında hatadan dönme kavramı insanın yaratılışından bile önce gerekli olan bir kavramdır; zira bu olanak olmasa insanın var olması da mümkün olamaz. Âdem ve Havva hatalarından dönmüşler yani ‘teşuva’ yapmışlardır” (Farsi, 2002: I,3).

Yukarda ifade ettiğimiz gibi Tevrat’ta yaratılış gün gün ifade edilerek altı günde tamamlanmıştır. Öncelikle Tevrat’ın konuyla ilgili pasajlarına kendi iç tutarlılığı açısından Tevrat müfessirlerin getirmiş olduğu yorumlara yer vereceğiz. Daha sonra başka bir başlık altında ilgili pasajları bir değerlendirmeye tabi tutacağız. Tezimizin son kısmında ayrıca Kur’an’la Tevrat’ın konuya bakış açıları arasındaki genel farkları ve benzerlikleri ortaya koymaya çalışacağız. Şimdi bu altı günde nelerin yaratıldığını incelemek istiyoruz:

Birinci Gün: *1-Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı. 2-Yer boştu, yeryüzü şekilleri yoktu; engin karanlıklarla kaplıydı. Tanrı’nın ruhu suyun üzerinde hareket halindeydi 3-Tanrı ışık olsun dedi ve ışık var oldu. 4-Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü; Tanrı ışık ve karanlığı bir birinden ayırdı.5- Tanrı ışığa “gündüz” adını verdi ve karanlığa “gece” adını verdi; akşam oldu sabah oldu; bir gün. (Tekvin, I).*

Buradaki ifadelerin belirli bir kronolojik bir sıra ifade edip etmediği noktasında farklı görüşler serdedilmiştir. “Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeri yarattı” bu genel olarak yapılan çeviri şeklidir. Bu çeviri doğrultusunda, yaratılışın dizisinin –Tanrı önce gökleri yarattı; sonra yeryüzünü, karanlığı, ışığı vs. şeklinde – verildiği anlaşılmaktadır (Farsi, 2002: I/2). Ancak klasik tefsir yorumcularından Raşi ve İbn Ezra bu görüşe katılmaktadırlar ve pasajı, “Tanrı’nın gökyüzünü ve yeryüzünü yaratma faaliyetinin başlangıcında, yeryüzü şekilsiz ve boştu...” şeklinde açıklamaktadırlar (Farsi, I, 2).

Ramban ve diğer birçok klasik tevat yorumcuları ise buradaki çeviriyi ön görmekte ve pasajın gerçekten bir sıralama ifade ettiğini öne sürmektedirler. Pasaja, önce genel bir ifade ile başlanmaktadır: “Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı” başka bir deyişle, evrenin bizim bildiğimiz şekline gelmesinde kullanılan temel maddeleri Tanrı en başta yaratmış ve bunlarla devamındaki pasajlarda belirtilen öğeleri şekillendirmiştir.

İlk bölüm gün gün süreci tanımlamakta ve tüm yaratılışın asıl amacı olan insanın yaratılışı ile doruğa ulaşmaktadır (Farsi, 2002: I,2).

Pasajlarda geçen Tanrı kavramıyla ilgili şu yorum yapılmıştır: “Tanrı” Tora’nın burada kullandığı isim, “E-lo-im” dir. Bu isim, Tanrı’nın bir yönetici, kanun koyucu ve dünya’nın yargıcı olarak yargı niteliğini (Midat Adin) yansıtır. Bu ismin özellikle yaratılış anlamında kullanılması, dünyanın ideal şeklinin yargı olduğunu, başka bir deyişle, insanın yaptığı hareketlere tam olarak uyacak şekilde ödüllendirilmesi ya da cezalandırılması gerektiğini göstermektedir. Ancak insan, bu denli siyah- beyaz kesinliğinin getireceği sert sonuçlara dayanamayacağından, Tanrı, yaratılış sırasında merhamet niteliğini (Midat Arahamin), yargı niteliği ile birleştirmiştir. Böylece yargının şiddeti bir şekilde merhamet ile dengelenecektir (Farsi,2002: I, 2).

2.Pasajda geçen “derinliklerin yüzeyinde karanlık vardı.” İfadesindeki “karanlık” kavramıyla ilgili şu şekilde yorum yapılmıştır. “Karanlıktan kasıt ışıksızlık değil; ‘Yeşaya 45: 7 deki Yotser Or Uvore Hoşeh’ ışığı şekillendiren ve karanlığı yaratan pasajında belirtildiği gibi, başlı başına yaratılmış bir durumdur”. Hahamlarımızın tanımladıkları üzere ışık ve karanlık birbirinden ayrılana kadar birlikte bir karışım olarak görev yapmışlardır. Bu da ışık ve karanlık öğelerinin başlangıçta iç içe yaratılmış olduklarını göstermektedir (Farsi, 2002: I, 2).

Acaba Tevrat’ta yoktan yaratılış söz konusu mudur? Kanaatimizce, Kâinatın yoktan yaratıldığına dair Tevrat’ta kesin bir ifadenin olmadığı söylenebilir. Fakat yine de buna işaret edildiğini ifade etmek isabetsiz sayılmaz. Zira “Başlangıçta Tanrı gökleri ve yeryüzünü yarattı ifadesi” (Tekvin, I, 1) yoktan yaratılışı doğrudan olmasa da dolaylı yünden ifade etmektedir.

“Ramban, evrenin “ex nihilo” (hiçbir şey) den yaratılışının anlatılmasının tek sebebini, Tanrı’nın tek ve mutlak yaratıcı olduğunu anlatmak ve evrenin ezelden beri var olduğunu ya da büyük bir rastlantılar dizisinin sonucunda veya kazayla meydana geldiğini iddia eden teorileri çürütmek şeklinde sunar. Bu, ilk altı günün anlatımında belirsizdir. Zira Tevrat yaratılış sürecinin detayları hakkında neredeyse hiçbir detay içermemektedir, tıpkı ne melekler ne de diğer olağanüstü varlıklar hakkında hiçbir söz sarf etmediği gibi. Yaratılış anlatımı, evrenin ana kategorilerinin ne zaman “var” hale geldiğini, sadece fazlasıyla genel terimlerle anlatmaktadır. Bunun sebebi, asıl amacın, her şeyin sadece ve sadece Tanrı’nın iradesi üzerine var olduğunu belirtmek olmasıdır. Tevrat yorumcuları -kendi bakış açılarına göre- yaratılışın başlangıcı konusunda genel olarak bu şekilde açıklama yapmışlardır (Farsi, 2002: I, 3).

Burada ifade edelim ki, Tevrat’ın yaratılış süreciyle ilgili detay vermediği noktasındaki görüşe katılmak mümkün gözükmemektedir. En azında Kur’an’a kıyasla düşündüğümüz zaman Tevrat’ın yaratılış olayını detaylandırarak anlattığını söyleyebiliriz. Zira Kur’an ilerde inceleyeceğimiz gibi “altı gün” olgusuyla ilgili detay bilgi vermez. Fakat Tevrat’a bakıldığında bu altı günün detaylandırıldığı görülecektir.

Pasajlarda sıkça geçen “Tanrı... İyi olduğunu gördü” ifadesi basit anlamda “Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü ve bu yüzden karanlıklar bir arada kalmasını iyi olmadığına karar vererek, ışığın gündüzün görev yapmasını uygun gördü” (Raşi). Ramban’a¹ göre ise, “iyi olduğunu gördü” terimi Tanrı’nın onayını ifade etmekte ve söz konusu durumun artık mükemmeliyete ulaşmış olmasından dolayı kalıcı olmasına karar verdiğini göstermektedir (Farsi, 2002: I, 5). “Ardından ise Tanrı ışığı çağırarak onu gündüz görevine atadı ve karanlığı göreve çağırarak onu gece görevine atadı” (Tevrat, Talmud, II)

¹ Raşi, Ramban ve ibn Ezra klasik Tevrat yorumcularındandır.

“Akşam oldu sabah oldu” ifadesiyle bir gün tamamlanmaktadır. Tora burada sıralama sayısı (Rişon- birinci) yerine, asıl sayı (Ehad- Bir) kullanmıştır. Bunu yapmaktaki amaç Tanrı’nın bu günde “Bir ve Tek” olduğunu belirtmektir. Zira bu şekliyle, ifadeyi “Bir ve Tek Olan’ın Günü” olarak okumakta mümkündür. Bu ilk günde Tanrı, halen var olan tek manevi varlıktır; zira melekler ikinci gün yaratılmışlardır (Raşi) (Farsi, 2002: I, 5).

İkinci Gün: 6-Tanrı “suyun içinde bir gök olsun ve suyla suyu birbirinden ayırsın” dedi 7-Tanrı böylece göğü yaptı ve göğün altındaki suyla göğün üstündeki suyu bir birinden ayırdı ve öyle kaldılar. 8-Tanrı göğe ‘gökyüzü’ adını verdi akşam oldu ve sabah oldu; ikinci bir gün (Tekvin, I).

Burada dikkat çeken bir nokta vardır: “Tanrı gökleri yarattı” ifadesi birinci günde geçmiştir. İkinci günde “Tanrı suyun içinde bir gök olsun ve suyla suyu birbirinden ayırsın” ifadesiyle tekrar göklerin yaratılışından bahsedilmiştir. Tevrat müfessirleri buna şöyle yorum getirirler:

Gökler ilk günde yaratılmış olmalarına karşın halen değişken durumdaydılar. İkinci günde ise Tanrı’nın “bir gök olsun” şeklindeki emriyle kalıcı hale gelmişler ve bu şekilde üst sularla alt suları birbirinden ayrılmışlardır. Ancak Ramban’a göre bu ayette sözü geçen ayırım tamamen manevi olan varlıklarla, yaratılışın dünya dışındaki bölümleri ve İnsanın erişebileceği elle tutulur her şey (ki bu ifade, güneş sisteminin en uç noktalarını da kapsamaktadır) arasında gerçekleşmektedir (Farsi, 2002: I, 5).

Ramban “Benden ikinci gün yaratılanlar hakkında bir şey yazmamı beklemeyin; çünkü Tora bu konuda bu konuda hiçbir bilgi vermemeyi uygun görmüş... Pasajlar doğrudan anlamları söz konusu olunca bu tip bir açıklamayı gerektirmektedir. Açıklamayı anlayanların bunu açıklaması yasaktır. Ve aramızdaki bunları anlamayan kişilerin de bilinmeyen hakkında spekülasyon da bulunmaları yasaktır; demektedir. Ramban’ın bu sözlerle söylemek istediği açıktır. Pasajda geçen “gök/kubbe ve üst ve alt sular” terimleri ile ilgili olarak, yaratılış ya insan için mümkün olmayan birer gizemdir, ya da sadece yetkili kişilerin bilinmesine açıktır (Farsi, 2002:I, 5).

Yeryüzünü çevreleyen katı bir kubbenin bulunmaması aralarında ibn Ezra, Malbim, Rabi Samson ve Raphael Hirsch’in bulunduğu birçok otoriteye göre, “gök/kubbe” teriminin anlamını ele almaya itmiştir. Genel olarak vardıkları sonuç, bu terimle, dünyayı çevreleyen atmosferin ifade edildiği şeklindedir (Farsi, 2002:I, 4).

İkinci gün ile ilgili olarak şunu da belirtmek gerekiyor: Tevrat’ın “iyiydi (iyi olduğunu gördü)” ifadesini kullanmadığı tek gündür. Bunun sebebini Tevrat yorumcuları değişik şekillerde açıklamışlardır: Raşi bunu açıklarken bu (iyiydi) teriminin sadece yaratılışı tamamlanmış bir öge için kullanıldığını belirtir; ancak kendilerinden ilk olarak ikinci günde bahsedilen sular, üçüncü güne kadar tamamlanmamışlardır. Midraş ise farklı bir sebep vermektedir: Sular bu gün içinde ayrılmışlardır. Ancak Tora, ihtiyaç halinde bile ayırma ve bölünmeye bakmaz. Bu insanlar arasındaki bağlantıların kopmasıyla ayrılık ve bölünmüşlüğü ifade eder. Hizipleşmeler ve ayrılıklar iyi olarak tanımlanamaz (Farsi, 2002: I, 4).

Rabenu Behaye bu konuda farklı bir açıklama yapmaktadır: Bu günde melekler ve gök kubbenin yaratılmış olması her ne kadar görkemli olsa da yaratılışın asıl amacı bunlar değildir. Zira yaratılışın asıl hedefi, “alt dünya”dır; yani insanın Tanrı’nın planını gerçekleştirmek için çalışmalarını yapacağı dünyadır. Gökler ve semavi varlıklar, ancak ve ancak insanın bu görevine hizmet ettikleri derecede önemlidirler (Farsi, 2002: I, 4).

Üçüncü Gün 9-Tanrı “gökyüzünün altındaki sular bir yere biriksinler ve kara görünsün” dedi; öyle oldu. 10-Tanrı, kuru toprağa ‘yeryüzü’ adını verdi ve suların biriktiği yere ‘denizler’ adını verdi; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.

11-Tanrı “Yeryüzü bitki yeşertsin. Yeryüzü üzerinde, tohum üreten otlar ve kendi türüne göre meyveler üreten meyve ağaçları olsun” dedi ve öyle oldu. 12-Yeryüzü; bitkiler, kendi türlerinde tohum üreten otlar ve kendi türlerine göre tohum içeren meyveler üreten ağaçlar çıkardı. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.13- Akşam oldu ve sabah oldu; üçüncü bir gün (Tekvin, I).

Burada dikkat çeken şey, gökyüzünün altındaki arzın tamamen sularla kaplı olduğudur. Tanrı bu suları bir yere toplamak suretiyle kara parçasının ortaya çıkmasına imkân sağladı. Anlaşılan burada bahsedilen yer küre ve gökyüzüdür. Tevrat müfessirleri bu konuda şu yorumları yapmışlardır:

“Kara görünsün” ibaresinden anlaşılan şudur: Yeryüzü ilk günde yaratılmış olmasına karşın suların kendileri için belirlenmiş yerlerde toplanmalarının emredilmesine kadar, ne görülebilir haldeydiler ne de kuruydular. Bu zamana kadar tüm yeryüzü suların altında gömülüydü. Üçüncü günde Tanrı sular için sınırlar kararlaştırmıştır ve bu şekilde toprağın, bitkilerin, hayvan hayatının ve elbette insanın gelişimine yol açılmıştır (Farsi, 2002: I, 7).

Pasajda geçen “yeryüzü” kavramıyla ilgili şu ifadeler kullanılmıştır: Yeryüzü İbranice “Erest”. Bu sözcük “koşmak” ya da “acele etmek” anlamındaki ‘Ruts’ kökündendir. Tanrı işe bir kaya parçası üreterek başlamış ve bu kaya Tanrı’nın isteğini yerine getirmek için “aceleyle” genişlemiştir (Farsi, 2002: I, 7).

Üçüncü günde yeryüzünde yaşam için gerekli olan öğelerin yaratıldığı bildiriliyor. Tohum üreten otlar ifadesiyle ilgili olarak Raşi, Tanrı bitkilerin kendi içlerinde tohum üretmelerini uygun görmüştür; bu şekilde bu tohumlar başka yerlerde de ekilebileceklerdir (Farsi, 2002: I, 7) yorumunu yapmıştır.

Dördüncü Gün: *14-Tanrı “gökyüzü kubbesinde, gündüz ve geceyi birbirinden ayırmak için ışık kaynakları olsun” dedi. “biri işaret olacaklar; bayramları, günleri ve yılları belirleyeceklerdir. 15-Ayrıca gökyüzü kubbesinde, yeryüzünü aydınlatmak için birer ışık kaynağı olacaklardır”; ve öyle oldu. 16-Tanrı böylece iki büyük ışık kaynağını gündüzün etkin olması için büyük ışık kaynağını, geceleyin etkin olması için de küçük ışık kaynağını ve ayrıca yıldızları yaptı. 17-Tanrı onları, yeryüzünü aydınlatmaları için gökyüzü kubbesine yerleştirdi 18-Bunu ayrıca gündüz ve geceye egemen olmaları ve ışıkla karanlığı birbirinden ayırmaları için yaptı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.19-Akşam oldu ve sabah oldu; dördüncü bir gün (Tekvin, I).*

Görüldüğü gibi dördüncü günde yeryüzünü doğrudan etkileyen gökyüzü elemanlarından bahsedilmiştir. Aslında ilk günde yaratılmış olan ışık kaynakları, yerlerine dördüncü günde yerleştirilmişlerdir. “Aslında yeryüzü ve göklerin tüm içeriği ilk günde potansiyel olarak yaratılmıştır; ancak uygun yerlerine yerleştirilmeleri için uygun günü beklemişlerdir.” (Raşi) (Farsi, 2002: I, 7).

Vilna’lı Gaon, ilk üç günde yaratılanlar ile ikinci üç günde yaratılanların birbirini tamamlayıcı bir paralellik içinde olduklarına işaret eder. Işık ilk günde yaratılmıştır ve ışık kaynakları yerlerine dördüncü günde yerleştirilmişlerdir. Denizler ve atmosfer ikinci günde, su canlıları ile kuşlar ise beşinci günde yaratılmışlardır. Yine kuru toprak ve bitkiler üçüncü günde yaratılmış, toprağın üstünün canlılarla dolması ise altıncı günde gerçekleşmiştir (Farsi, 2002: I, 6).

Midraş bu durumu gözden kaçırmaz ve Şabat’ın Tanrı’ya gelerek şikâyetle bulunduğunu ifade eder: “Her güne bir eş verdin; ama benim bir eşim yok!” Tanrı’nın Şabat’a cevabı, onun eşinin Bene- Yisrael olacağı yönünde olur. Zira Şabat’ın uygulaması emri sadece Bene Yisrael içindir. Bet Alevi Şabat’ın bu şikâyetini biraz açmaktadır: İlk üç günde yaratılmış olanların tam işlerliğe kavuşmaları, ancak ikinci üç günde yaratılanlarla mümkün olabilmektedir. Ama Şabat’ın “Tanrı’nın tüm dünyayı altı

günde yaratan kuvvet olduğu ve yedinci günde ise işi durduğu” şeklindeki mesajı insanlığa nasıl verilebilecektir? Tanrı’nın cevabı, bu konudaki tanıklığın, Bene-Yisrael tarafından yerine getirileceği şeklinde olur. Bene-Yisrael, Şabat’ın eşi olacaktır (Farsi, 2002: I, 6).

14. Pasajda geçen “birer işaret” ibaresiyle ilgili şu yorum yapılmıştır: Işık kaynakları, iki şekilde Tanrı’nın büyüklüğünün işaretidirler; gök cisimleri sürekli olarak, Tanrı’nın “her şeye kadir” olduğunun hatırlatıcısıdır. Diğer yandan, O’nun istediğini yerine getirmek söz konusu olduğunda da doğal seyirlerinden ayrılabilirler (Farsi, 2002: I, 6).

“İki büyük ışık kaynağı”nda geçen büyük kelimesi burada ebatı ifade ediyor olamaz; zira yıldızlar aydan daha büyüktür. Dolayısıyla buradaki büyüklük tanımı, bu ışık kaynaklarının saçtıkları “görülebilir ışık miktarını” ifade etmektedir. Ay dünyaya yıldızlardan daha yakın olduğundan, onun saçtığı dünyadan görülebilen ışık, yıldızlarınkinden daha güçlüdür (Radak; Malbim) (Farsi, 2002: I, 6).

Rabi Yosef Dov Soloveitchik bu büyüklük ve küçüklük kavramına eğitsel bir bakış açısıyla yaklaşmaktadır. Güneşin büyüklüğü bir ışık kaynağı olmasından gelmektedir. Oysa ay “küçüktür”, zira ışık kaynağı değildir; sadece güneşten aldığı ışığı yansıtır. Bu bakış açısıyla berit milla töreninde söylenen “Ze akatan gadol yiye” (bu küçük çocuk büyük olsun) sözleri, küçük bir çocuğun, ailesi ve öğretmenlerinin verdiği bilgilerin alıcısı olduğunu yansıtır ve onun büyüyecek bağımsız bir “büyüklük” kaynağı olmasını ve başkalarına ışık vermesini diler (Farsi, 2002: I, 9).

Bu pasaj iki ışık kaynağının görevlerini tanımlamaktadır. İşlevleri, karanlık ve aydınlık arasındaki ayrımın sağlanmasından ibarettir. Büyük ışık kaynağı güneş, gündüz vaktinde etkin olacak ve ışığı her yeri kaplayacaktır. Hatta ışınların doğrudan ulaşmadığı yerler bile aydınlık olacaktır. Küçük ışık kaynağı ise geceleyin etkin olacaktır. Ancak bu, karanlığı hafifletmekten ileriye gidemeyecektir (Farsi, 2002: I, 9).

Beşinci Gün: 20-Beşinci gün: Tanrı, “Su, canlı sürüleriyle kaynasın canlı yaratıklarla dolup taşsın, yeryüzünün üzerinde, gökte uçucular uçuşsun” diye buyurdu.21- Tanrı böylece büyük deniz canavarlarını, ayrıca sulara kaynaşan canlıları ve uçan çeşitli varlıkları yarattı. Tanrı Bunun iyi olduğunu gördü. 22-Tanrı, “Verimli olun, çoğalın, denizlerin sularını doldurun, yeryüzünde uçucular çoğalsın” diyerek onları kutsadı. 23-Akşam oldu, sabah oldu ve beşinci bir gün.(Tekvin, I).

Görüldüğü gibi beşinci günde deniz ve gökyüzü canlı varlıklarının yaratıldığı ifade ediliyor.

“Su... kaynasın” Tanrı bu emirle denize kendi içinde hayat oluşturma gücü vermiş ve böylece sular yaşayan varlıklarla dolmuştur. Bu ilk oluşumun ardından su canlıları, Tanrı’nın verimli olup çoğalmalarını söyleyerek bahsettiği güçle kendi kendilerine çoğalacaklardır (Farsi, 2002: I, 9).

Canlı sürüleri (Şerets) terimi Raşi’ye göre, küçük boyutlu canlıları, örneğin böcekleri ifade etmektedir (Farsi,2002: I, 9).

“Tanrı... yarattı” terimiyle ilgili Abravanel, “Vayivra” ya da “bara” sözcüğünün daima, öncekine göre farklı bir yaratılışı ifade ettiği görüşündedir. İlk günde tamamen bir ‘hiç’ ten yaratılışı ifade eden bu terim, burada balıklardan bazılarının olağan dışı büyüklükte yaratıldıklarına işaret etmektedir. Aynı terimin son kullanılışı ise 27. Pasajda insanın Tanrı’nın benzeyişinde olan zeki yaşamın yaratılışı ile ilgilidir (Farsi, 2002: I, 9).

“Tanrı onları (canlı varlıkları) ...mübarek kıldı” ifadesini Tevrat yorumcularından Raşi şöyle yorumlar: Bu canlıların özel bir berekete ihtiyaçları vardır; zira boyutları sebebiyle kolayca avlanabilecek ve yenecek, bu şekilde sürekli olarak

sayıları azalacaktır. Aynı tipte bir bereket, altıncı günde yaratılan kara hayvanları için de gereklidir; ancak Tanrı onlara bunu sağlamıştır. Çünkü yılan da onlardan biridir ve hatası sebebiyle, berekete değil, lanete hak kazanacaktır (Farsi, 2002: I, 9).

Yine Raşî “verimli olun ve çoğalın” ifadesiyle ilgili olarak, “çoğalın” kelimesi eklenmemiş olsa, her yaratık bir tane çocuk üretebilecek “çoğalın” kelimesi verilen berahaya bir den çok doğumu eklemektedir; demiştir. Bu bağlamda söz konusu ifade, canlıların yeryüzünü doldurma kapasitesine sahip olabilmeleri için gereken bir berekettir (Farsi, 2002: I/9).

Altıncı Gün: 24-Tanrı “Yeryüzünü her bir canlı türünü – her türde çiftlik hayvanını, toprak hayvanını ve vahşi yeryüzü hayvanını çıkarsın” dedi ve öyle oldu. 25-Tanrı böylece vahşi yeryüzü hayvan türlerini, çiftlik hayvan türlerini ve toprakta hareket eden hayvan türlerini yaptı; Tanrı bunun iyi olduğunu gördü.

26-Tanrı “görünüştümüzde ve benzeyişimizde insan yapalım. Denizin balıklarına, gökyüzünün kuşlarına, çiftlik hayvanlarına, yeryüzüne ve yeryüzü üzerinde hareket eden toprak hayvanlarına hükmedsin” dedi. 27-Tanrı adamı kendi görüntüsünde yarattı. Onu Tanrı’nın görüntüsünde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı. 28-Tanrı onları mübarek kıldı. Tanrı onlara “verimli olun ve çoğalın. Yeryüzünü doldurun ve onu ele geçirin. Denizin balıklarına, gökyüzünün kuşlarına ve yeryüzü üzerinde hareket eden tüm hayvanlara hükmedin” dedi.

29-Tanrı “İşte tüm yeryüzü üzerindeki tohum üreten her bitkiyi ve tohum üreten meyveleri olan her ağacı size verdim; sizin için yiyecek olacaktırlar” dedi.

30-“Yeryüzünün tüm vahşi hayvanlarına, gökyüzünün tüm kuşlarına ve yaşayan bir cana sahip olup yeryüzü üzerinde hareket eden her canlıya ise yiyecek olarak tüm yeşil otları verdim ve öyle oldu. 31-Tanrı yapmış olduğu her şeyi gördü ve işte çok iyiydi. Akşam oldu ve sabah oldu; altıncı gün (Tekvin, I).

Artık fiziksel yaratılışın sonuna gelinmiştir. Önce hayvan hayatı yaratılır. Ardından İnsan- performansının iyi ya da kötülüğüne bağlı olarak evrenin kaderini belirleyecek olan varlık – ortaya çıkar. Bu sıralama ile Tanrı, aslında Âdem’e tüm dünyanın artık tamamen kendi ellerine teslim edildiğini söylemektedir. İnsanın görevi dünyanın gerektiği şekilde işlenmesini temin etmektir (Farsi, 2002: I, 8).

Rabi Munk pasajda geçen “canlı türü” ifadesiyle ilgili olarak, bunlar bağımsız olarak yaşayan, nefes alan ve kendi cinslerine göre çoğalabilme yeteneğine sahip canlılardır. Bu terim aynı zaman da, kendilerinden özellikle bahsedilmemiş canlıları örneğin mikropları da kapsıyor olabilir; yorumunu yapmıştır (Farsi, 2002: I, 8).

Pasaj “yeryüzü türüne göre yaşayan canlı... çıkarsın” şeklinde de çevrilebilir. Burada “türüne göre” tanımlaması, Tanrı’nın, her bir canlı türüne, gereksinim duyacağı tüm duyu ve yetenekleri bahsettiğini göstermektedir(Sforno). Ayrıca buradan, her birine, Tanrı tarafından kendine has bir doğa ve içgüdüler verildiği de öğrenilmektedir (Minha Belula) (Farsi,2002: I/8).

“Toprak hayvanı” İbranice Remes. Bu kelime genel olarak küçük boyutlu hayvanları ifade ederken; birçok çeviri bunu “sürünen canlılar; sürünenler” olarak sunar (Farsi, 2002: I, 8).

Çıkarsın ifadesiyle ilgili Aavat Yonatan şunları söylemiştir: Bu terim, gizli duran ve aktif olmayan bir varlığın aktif hale gelmesini belirtmektedir. Zira daha önce de belirtildiği gibi her şey potansiyel olarak ilk günde yaratılmıştır; yapılması gereken tek şey uygun günde onların ortaya çıkarılmasıdır (Raşî) (Farsi, 2002: I, 8).

Pasajlarda yaratılışı tamamlanan öğelerden sonra “Tanrı iyi olduğunu gördü” ifadesi yer almaktadır. Fakat insanın yaratılışından bahseden pasajlarda bu ifadenin yer almadığı dikkat çekicidir. Bu durum şöyle açıklanır: “Hayvanlar, bitkiler ve mineraller,

yaratıldığı anda tam ve iyi hallerini almışlardır; çünkü kendilerini geliştirme konusunda ne yetenekleri, nede ihtiyaçları olacaktır. Ancak insan farklı bir kategoridedir. Zira insanın yaratılışı hiçbir zaman son haline gelemeyiz; o, hem kendisini hem de dünyayı daha iyi bir duruma getirmek için sürekli çaba sarfetmelidir (Farsi, 2002: I, 11).

Tevrat’ta diğer yaratılan varlıklara nazaran insanın yaratılışına önem atfedildiği gözlenmektedir. Mesela diğer canlıların yaratılışında olduğu gibi “yeryüzü insan çıkarsın” denmemiş; “görünüşümüzde ve benzeyişimizde insan yapalım denilmiştir” (Tevrat, Tekvin, 1/26). Tevrat müfessirlerinden Avranel, insan, derin tanrısal irade ve bilgelik ürünü olarak yaratılmıştır; der (Farsi, 2002: I, 11).

Ramban göre, Tanrı burada, insandan önce yaratmış olduğu tüm yaratma güçlerine konuşmaktadır. Bu noktada, yaratılışın insan dışındaki tüm içeriği temel olarak tamamlanmış olduğundan, bunların tümü, asıl amaç olan insanın yaratılışında rol oynayacaklardır (Farsi, 2002: I, 11). “Görünüşümüzde ve benzeyişimizde” ifadesiyle ilgili şu yorumlar yapılmıştır: İnsan böylece, yaratılan tüm güçleri temsil eden bir dünyadır. Dahası, yaratılan her şeyden farklı olarak, özgür seçim haklarına sahip olması açısından Tanrıya sadece insan benzemektedir.(Ramban) Raşi de, “görüntü” ve “benzeyiş” kelimelerinin, Tanrı’nın insanı yaratmadan önce belirlemiş olduğu kavramsal bir prototipi ifade ettiğinin öne sürer. Buna göre görüntü sözcüğü, bu prototipi, benzeyiş de, anlama kabiliyeti ve zekâyı tanımlamaktadır. Bu prototip, kabala terminolojisinde “adam kadmon” (ilkel insan) olarak tanımlanır (Farsi, 2002: I, 11).

“İnsan yapalım” çoğul ifadesiyle ilgili Tevrat müfessiri Midraş şunları ifade eder: Moşe Rabenu Tora’yı yazarken bu pasaja geldiğinde “yapalım” çoğul ifadesinden rahatsız olur. Zira bu ifade kolayca, “Bir” den çok yaratıcının var olduğu şeklinde yorumlanabilecektir. Tanrı’ya “evrenin hâkimi” der: “Bu şekilde söyleyerek neden tanrıtanımaز kişilere koz veriyorsun?” Tanrı “yaz!” diye cevap verir: “Kim hataya düşmek isterse, düşecektir. Ama şu daha önemli herkes, her şeyi yaratan yaratıcının, insanı yaratırken hizmetkâr meleklerle danıştığını bilsin (Farsi, 2002: I, 11).

Böylece Tanrı, büyük atılımlar yapmayı amaçlayan kişilere, bunu yapmadan önce mutlaka başkalarına danışmaları gerektiğini öğretmiştir. Ve bunu yaparken, pasajda kutsiyete aykırı sonuçlar çıkarmak isteyenler olabileceği ihtimalinden de çekinmemiştir. Tanrı’nın Moşe’ye verdiği cevapta “kim hataya düşmek isterse...” demesi, içten bir şekilde araştıran kişinin pekâlâ doğruya ulaşacağını; ama küfür için sebep arayanlarında, bunu kolayca bulacağını ifade etmektedir (Farsi, 2002: I, 11).

Raşi, “Tanrı... yarattı” ifadesinin yorumunda şöyle der: Tıpkı insanın benzersiz olması gibi, yaratılış şekli de benzersiz ve yüksek düzeyde gerçekleşmiştir. Şu ana kadar ki, bölümün tümünde, Tanrı her şeyi elle yaratmışken, insanı ise adeta elleri ile yaratmıştır (Farsi, 2002: I, 11).

“Tanrı görüntüsünde... Tanrı’nın görüntüsünde” ifadesine Ramban şöyle bir yorum getirmiştir: Tüm canlılar içerisinde sadece insan, Tanrı gibi, düşünce karar verme ve çözümleme yeteneği ile özgür seçime hak kazanmıştır. Tanrı’yı bilebilir, sevebilir ve onunla arasında manevi bir bağ yaratabilir ve sade insan, hareketlerini bir mantık çerçevesi içerisinde yapabilir. Tora, insanın Tanrı’nın benzeyiş ve görüntüsünde yaratılmış olduğunu söyleyerek, tam olarak bunu ifade etmektedir (Farsi, 2002: I, 10).

Raşi her ne kadar Havva Âdemden sonra yaratılmış olsada ikisi aynı günde yaratılmıştır; der. Hirsch’de, tüm hayvanlar erkek ve dişi olarak yaratılmış olmasına karşın, bu durum sadece insanın yaratılışında vurgulanmıştır. Bunun sebebi olarak, her iki cinsin de Tanrı’nın benzeyişinde yaratıldığını belirtmektedir.

“Ve işte çok iyiydi” ifadesi için müfessir Ramban, “yaratılan her şey, amacına uygun ve buna bağlı davranmaya hazır şekilde yaratılmıştır; yorumunu yapmıştır (Farsi, 2002: I/13).

Tora yaratılışın bir bütün olarak sadece “iyi” olmakla kalmadığını, aynı zamanda “çok iyi” olduğunu vurgulamaktadır. Vilna’na Gaon’un açıkladığı gibi, bir şey kendi başına iyi olsada, başka şeylerle bir araya geldiği zaman uyumsuzluk gösterebilir. Ancak Tanrı’nın yaptıkları söz konusu olduğunda, yaratılan her şeyle uyumludur. Meşeh Hohma bu fikri daha ileriye götürmektedir. Yaratılışın öğeleri, hep birlikte olduklarında, tek başına olduklarından bile daha iyidirler.

Hirsch’e göre, kötü olarak algılan kavramlar örneğin acılar, ölüm ve zaaflar bile, sadece kendi başlarına ele alındıklarında kötüdürler. Ancak tüm varoluşun genel yapısı içinde ele alındıklarında iyi, hatta “çok iyi” dir ler. Eğer Tanrı’nın birbiriyle içi içe olan olaylar hakkında görüş hâkimiyetine sahip olsaydık ve bu şekilde tüm resmi tamamen görebilseydik, en kötü görünen olayları bile aslında iyiye hizmet ettiğini anlayabilirdik (Farsi, 2002: I, 13).

Tevrat’ın yaratılış kıssasında diğer günlerden farklı olarak altıncı günde “altıncı bir gün ifadesi” değil altıncı gün ifadesi kullanılmaktadır. Tevrat müfessirleri bu durumu şöyle açıklarlar:

Hizkuni, bu günün yaratıcı işlerinin tamamlandığı gün olduğu için bu ifade kullanılır, der. Raşi Midraş’tan yaptığı alıntıyla diğer günlere göre görülen bu farkı “sivana ayının altıncı günü” şeklinde açıklar. Bu, bilindiği üzere, Tora’nın kabul edildiği gündür. Zira yaratılış, ancak yaratılışın amacının gerçekleştiği zaman –Tora’nın kabulüyle- tamamlanmış sayılır (Farsi, 2002: I, 13).

Gökler ve yeryüzü ile ilgili iş tamamlanmıştır ve bunlar, kapsadıkları her şey ile birlikte en mükemmel ve en uyumlu şekillerini almışlardır. Tanrı işte bu durumu ilan ederek yedinci günü “Şabat” olarak sabitlemektedir. Bu bölüm, Tanrı’nın tüm evreni altı günde yarattığını ve yedinci günde bu işi durdurduğunu açıklamaktadır. Bene-Yisrael’in Şabat ile ilgili kuralları yerine getirmeleri, işte bu temel gerçeğe yönelik sâdik bir tanıklık ifadesidir (Farsi, 2002: I, 13).

Yedinci Gün/ Şabat: *1-Gökyüzü ve yeryüzü, tüm öğeleri böylece tamamlandı. 2-Tanrı, yedinci günle, yapmış olduğu işi tamamladı ve yedinci günde, yapmış olduğu tüm işini bıraktı. 3-Tanrı yedinci günü mübarek kıldı ve onu kutsal ilan etti; çünkü Tanrı, yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştır* (Tekvin, II).

Şabat, belirli amaçlarla yoğrulmuş bir zamandır. Tora, Tanrı’nın bu günü kutsamasının sebebi olarak, “çünkü Tanrı yapmak üzere yaratmış olduğu tüm işini, bu günde bırakmıştı” sözlerini kaydetmektedir. Bu da bu özel günün temelini, işi bırakma kavramını canlı tutmak olduğunu göstermektedir. Diğer yandan pasaj aynı zamanda “yapmak üzere” yaratılan işlerden bahsetmektedir. Bu bir çelişki değildir. Tanrı “fiziksel” yaratma işini bırakmıştır; ancak aynı zamanda her Şabat günü ortaya çıkan “manevi” evreni yaratmayı bırakmamıştır. Şabat, manevi başarıların ve yaratıcılığın en üst düzeyde gerçekleşeceği bir gündür. Şabat’ın dünyası kendisinden önce gelen altı normal günün çok daha üst düzeyindedir. Ancak bu durum, yinede iki dünyanın birbirinden ayrı olduğu anlamına gelmez. Kutsal olanla olmayan arasındaki bağlantıyı ve Şabat ile normal gün arasındaki bağlantıyı sağlayacak köprü, bizzat insandır. Âdem ve Havva her şeyden önce, tam Şabat’tan önce yaratılmışlardır. Zira Şabat’ın kutsiyetini hafta arası gerçekleştirilen aktivitelere yansıtabilme yeteneği ve bilgeliği, sadece insan da mevcuttur. Evrendeki tüm yaratıklar arasında, sadece insan, kutsiyeti “yaratabilir” meleklerde “kutsaldırlar”, ancak statiktirler; değişmezler. Ne kendilerini ne de dünyayı geliştirme yeteneğine sahiptirler. Her ikisini yapabilme yeteneğine sahip tek yaratılmış

varlık insandır. Şabat, Tanrı’nın mührüdür ve bu mührü vuracak varlık insandır. Gerçekten de tüm evreni, tamamen amaçsız görünen bir madde karışımından, Tanrı’nın isteğinin bir aynasına dönüştüren, insanın aktiviteleridir (Farsi, 2002: I, 11).

“Tamamladı... işini bıraktı” bu iki terim, farklı anlamlar ifade etmektedir. İlki Tanrı’nın yaratma işini tamamladığını belirtmektedir. Bu da altı günün ardından yeni hiçbir şeyin yaratılmadığı anlamına gelmektedir. Diğer yandan “işini bırakmak” ise, tamamlanmamış bir işe ara vermek, ama henüz bitirmemiş olmak demektir. Bu iki terimin bir arada gelmesi, bizlere her zaman yapacak daha işimizin olduğunu öğretir. Yapacak işler hiçbir zaman bitmez; ama insan buna rağmen ya da belki de tam olarak bu sebepten dolayı Şabat geldiği anda tüm işlerini bırakmalıdır (Farsi, 2002: I, 11).

“....mübarek kıldı... kutsal ilan etti” ifadesiyle ilgili şu yorum yapılmaktadır: Mübarek kılmak anlamındaki “levaeh” sözcüğü, bereketi bolluğu ifade eder. Kutsama anlamındaki “lekadeş” kelimesi ise, asıl kelime anlamı olarak “benzerlerinden ayırmak” demektir. Tanrı Şabat’ı bu güne özel bir bollukta mübarek kılmıştır. Zira bu günde, fiziksel yaratıcılık gücünde bir yenilenmenin yanı sıra, mantık yürütme ve zekâyı çalıştırma açısından da daha büyük bir kapasitesi mevcuttur. Tanrı Şabat’ı kutsamıştır. Zira bu günde yaratıcı işler yapılmayacak ve böylece Şabat diğer günlere göre ayrıcalıklı olacak.

Pasajın yüzeysel anlamına göre Şabat, dünyanın fiziksel aktivite konusundaki normal gidişatının üzerine çıkartılarak kutsanmıştır. Normal olarak insanlar geçimlerini sağlamak için çalışmalıdırlar. Fakat Şabat günü çalışmak yasaktır. Fakat buna rağmen Şabat, yiyecek ve sevinçte diğer günlerden farklı olarak görünen bollukta mübarek kılınmıştır.

“Yapmak üzere” sözcüğü, yaratılışın başka bir boyutta da olsa sürdüğünü belirtmektedir. Zira evrendeki canlı yaratıkların, kendi türlerinde çoğalma yeteneğine sahip oldukları belirtilmekte, bunun da yaratılış olayının bu boyutu ile sürekli devam ettiğinin bir göstergesi olduğu söylenmektedir (Farsi, 2002: I, 11).

Tanrı fiziksel yaratılışı tamamlayıp yedinci günü Şabat ilan edip dinlenme zamanı yaptıktan sonra Tekvinin devamında şu ifadeler yer alıyor:

“4-Yaratıldıklarında, göklerin ve yeryüzünün türevleri bunlardı. Tanrı’nın yeryüzü ve gökleri tamamladığı günde 5-Hiçbir yabani çalılık henüz yeryüzünde değildi ve hiçbir yabani bitki henüz yetişmemişti. Çünkü Tanrı henüz yeryüzüne yağmur yağdırmamıştı. Ve toprağı işleyecek insan yoktu. 6-Yeryüzünden bir sis yükseldi ve toprağın tüm yüzeyini suladı. 7- Tanrı adamı toprağın tozundan şekillendirdi ve burun deliklerine bir yaşam nefesi üfledi. İnsan böylece yaşayan bir canlı haline geldi.”(Tekvin, II).

Tevrat’a göre altı günün ertesinde yaratılan şeyler artık şekil almaya başlıyor. Bu bölüme göre yaratılışın ilk gününde yeryüzü ve içindeki her şey, gökler ve içindeki her şey, önce potansiyel olarak yaratılmış, sonra da hepsi kendi belirlenen günlerinde fiziksel olarak şekillenmişlerdir. Dolayısıyla gökler ve yeryüzü yaratıldıklarında, türevleri de potansiyel olarak yaratılmıştı. Fakat örneğin bitkiler yaratılışın ilk altı günü içinde her ne kadar yaratılmışlarsa da, ortaya çıkmak için insanın çabasını beklemişlerdir. Böylelikle doğa fiziksel olarak var olsa bile, “yeryüzü ve göklerin tamamlandığı günde” henüz her şey tam olarak ortaya çıkmış değildir. Doğanın ve canlıların tam bir düzenle işleyişi, ancak yaratılışın ilk altı gününün ertesinde başlamıştır (Farsi,2002: I, 15).

Dördüncü pasajdaki “bunlardı” sözcüğü Raşi’ye göre şu ana kadar anlatılanları ifade etmektedir. Başka bir deyişle “türevler” ilk altı günün anlatımında verilenlerdir.

Diğer yandan Ramban, bu sözcüğün konunun devamını ilgilendirdiği görüşündedir. Buna göre “türevler” sıradaki pasajlarda anlatılanlardır (Farsi, 2002: I, 15).

“Çünkü Tanrı henüz yağmur yağdırmamıştı.” Yağmur yağdırmamıştı çünkü toprağı işleyecek insan yoktu ve dolayısıyla yağmurun yararını takdir edecek kimse yoktu. Ancak Adam, yaratıldıktan sonra, yağmurun dünya için önemini farkına vardı. Dua etti ve yağmur yağdı. Bu şekilde ağaçlar ve bitkiler yeşerdi (Raşi). Daha önce belirtildiği gibi, bitkiler Âdem’den önce yaratılmışlardı ve toprak yüzeyinin hemen altında Âdem’in dua etmesini bekliyordu. Bu durumda insanın gereksinimlerini sağlamak Tanrıya; dua yoluyla ya da başka şekillerde manevi görevlerini yerine getirme sorumluluğu da insana aittir. Hahamlarımız, annelerle ilgili olarak şunları söylemişlerdir: Sara, Rivka, Lea ve Rahel dördü de doğal olarak dünyaya çocuk getirme yetisine sahip değillerdi. Tanrı onları bu şekilde yaratmıştı; çünkü hem onların hemde kocalarının bu durumun düzelmesi için Tanrı’ya dua edeceklerini biliyordu; zira Tanrı, dürüst kişilerin dualarını arzu eder (Farsi, 2002: I, 15).

6ve7. pasajlar Âdem’in yaratılışının hazırlık aşamalarını tanımlamaktadır. Tanrı derinliklerin yükselmesini sağlamış, alçaktan uçan toz bulutlarını suyla nemlendirmiş ve bununla Âdem’i şekillendirmiştir. Bu bir fırıncının unun içine su karıştırıp hamuru yoğurmasına çok benzer. Burada da; Tanrı önce “ toprağın yüzeyini sulamış” sonra da toprağın O’nu tozundan şekillendirmiştir (Raşi) (Farsi, 2002: I, 14).

“Burun deliklerine bir yaşam nefesi üfledi” Tanrı böylece insanı hem düşük dünyevi hemde yüksek manevi öğelerle yaratmıştır. Vucudu tozdan canı ise ruhtandır. İnsanın ruhu, sanki Tanrı’nın özünün bir parçasıdır. İnsanı yaşayan bir varlık haline getiren bu ruhtur ve Onkelos’a göre insan bu sayede konuşmayı sağlayan bir ruha sahip olmuştur. Buna bağlı olarak, insana özgü olan ve sadece Tanrı’nın üfleyebileceği yaşam, zekâyı ve konuşma yeteneğini de içeren bir rasyonel ruhtur. İnsanı normal hayvan yaşantısından daha üst düzeye çıkaran işte budur. Zekâsını Tanrı hizmetine yönelik kullanma konusunda bir yetenek ve dolayısıyla bir sorumluluktur (Farsi, 2002: I, 17).

Tevrat’ta yaratılışın bundan sonraki pasajlarında Âdem’in yaratılışından sonra Aden’de bir bahçenin yaratılmasından, o bahçede insanın ihtiyacı olacak bitki ve meyvelerin yaratılmasından, Âdem için bir eşin yaratılmasından bahsedilmektedir. Her ikisinin de Tanrı’nın koymuş olduğu yasağı deldikleri için Aden’deki bahçeden kovuluşundan bahsetmektedir.

8- Tanrı Eden’de doğruya doğru bir bahçe dikti. Şekillendirmiş olduğu Adam’ı oraya yerleştirdi. 9- Tanrı görüntüsü zevk veren ve yemeye uygun olan her türlü ağacın ve aralarında da bahçenin ortasında Yaşam Ağacı’nın ve ayrıca İyi ve Kötüyü bilme Ağacının topraktan bitmesini sağladı. 10- Eden’den bahçeyi sulamak için bir nehir çıktı. Oradan dört ana kola ayrıldı. İlkini ismi Pışon’dur. Altın bulunan Havila ülkesinin tümünü çevreler. 12- O ülkenin altını özellikle iyidir. Orada ayrıca inciler ve değerli taşlar bulunur.

13- İkinci nehrin ismi Gihon’dur. Tüm kuş ülkesini çevreler. 14- Üçüncü nehrin ismi Hidekel’dir. Asur’un doğusundan akar. Dördüncü nehir ise Perat’tır. 15- Tanrı adam’ı aldı ve hem işlemesi, hemde koruması için onu Eden Bahçesi’ne yerleştirdi. 16- Tanrı adama bir emir verdi. Ve “Bahçenin tüm ağaçlarından serbestçe yiyebilirsin” dedi. 17-Ancak iyi ve kötüyü bilme ağacından yeme; çünkü ondan yediğin gün, kesinlikle öleceksin.18- Tanrı adamın yalnız olması iyi değil. Ona, kendisine uygun yardımcı yapayım dedi. 19- Tanrı tüm vahşi hayvanları ve gökyüzünün tüm kuşlarını topraktan şekillendirmişti. Şimdi her birine ne isim vereceğini görmek için onları adama getirdi. Adam her canlıya ne isim verdiyse o öyle kalacaktı. 20- Adam tüm çiftlik

hayvanlarına, gökyüzünün kuşlarına ve tüm vahşi hayvanlarına isimler verdi. Fakat adam, bunların arasında kendine uygun bir yardımcı bulamadı.

21- Tanrı adamın derin bir bilinçsizlik durumuna düşmesini sağladı ve adam uyudu. Tanrı Adam’ın kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı. 22- Tanrı, Adam’dan aldığı kaburga kemiğini bir kadın şeklinde inşa etti ve onu Adama getirdi. 23- Adam “şimdi bu benim kanım ve canımdır. İsmi kadın (İŞA) olsun; çünkü Adamdan (iş) alındı”. 24- Bu sebeple bir erkek, babasını ve annesini bırakıp eşiyle birleşmelidir ve tek vücut haline gelmelidirler. 25- Adam ve eşi çıplaktılar; ancak durum ikisini de utandırmıyordu (Tekvin, II).

17. pasajda geçen yasaklanmış olan iyiyi ve kötüyü bilme ağacından yemenin etkisini Tevrat müfessirlerinden Nefes Ahayim şöyle açıklamaktadır: Âdem ve Havva ilk yaratıklarında, onların doğal dürtüleri sadece “iyi” yi yapmaya yönelikti. Günah diye bir şeyi kavramsal olarak bilmelerine karşın, bu onları doğal olarak çeken bir dürtü konumunda değildi. İsminden de anlaşılacağı gibi “iyi ve kötünün bir karışımı olan” ağaçtan yedikleri andan itibaren “kötü” onların dışındaki bir kavram olmaktan çıkmış ve doğalarının bir parçası haline gelmiştir. Söz konusu meyveyi yedikleri anda tüm insanlığın doğası değişmiştir. O andan itibaren insan, doğumuyla birlikte, açgözlülük, bencillik, kıskançlık ve tutku gibi, kötüye yönelik dürtülere de sahip olmuştur. Sforno, bu ağacın ismini farklı bir yaklaşımla açıklar. Bu ağacın meyvesini yediği anda insan, yüzeysel bakışın tatlı ya da iyi gösterdiği bir şeyi kendisine zararlı olduğunu bilse de ister hale gelmiş; benzer şekilde, ilk bakışta acı ya da kötü görünen bir şeyi de, sonsuz yararına karşın reddetme eğilimine sahip olmuştur (Farsi, 2002: I, 17).

Yine aynı pasajda ifade edilen ağaçtan yediği takdirde “Âdem’in kesinlikle öleceğinin” ifade edilmesin yorumu şöyle yapılmıştır: Âdem 930 yıl yaşadığına göre, bu ifadenin, meyveyi yediği anda öleceği anlamına gelmediği açıktır. Pasuk insanın o gün içinde öleceği değil “ölümlü hale geleceğini” belirtmektedir. Ancak günahı işlememiş olsaydı, hiçbir etki altında kalmamış olan kutsiyeti, Âdem’in sonsuza kadar yaşamasını sağlayacaktı (Farsi, 2002: I, 17).

22. pasajda “kaburga kemiğini bir kadın şeklinde inşa etti” şeklindeki ifadeyle ilgili Raşi şu yorumu yapmıştır: Erkeğin aksine, kadının vücudu topraktan alınmıştır. Âdemden alınan kısım, kaburga kemiği değil, vücudunun diğer cephesidir. Midraş, Âdem’in tek vücutta iki cephe; iki kısım şeklinde yaratıldıklarını belirtir. Buna göre, Tanrı erkeğin bir cephesini ayırıp, bundan kadını inşa etmiştir. Bu da erkek ve kadın arasında reddedilmez eşitliği temsil etmektedir (Farsi, 2002: I, 18).

Tevrat, devam eden pasajlarında çiftlik hayvanlarından olan yılanın kadını yasaklanmış meyveden yemesi için aldattığından ve kadının, adamında bu meyveden yemesine vesile olduğundan, bunun neticesinde ikisinin de çıplaklarının farkına vardıklarından ve Tanrı’nın yapmış oldukları hatadan dolayı vermiş olduğu cezadan bahseder (Bkz. Tevrat, Tekvin, III, 1-6).

5.1.3. Tevrat’ta Yaratılış Olayının Genel Değerlendirmesi

Görüldüğü gibi Tevrat’ta yaratılış altı günde meydana gelen bir hadisedir. Bu altı günden sonra meydana gelen şeyler yeni bir yaratılış olarak mütalaa edilmez. Bunlar bir bakıma potansiyel olarak varolan şeylerin ayrıntıya dökülmesinden ibarettir. Konunun başında da ifade ettiğimiz gibi Tevrat’ta yaratılış olayını incelerken Tevrat’ın kendi iç tutarlılığı açısından sadece müfessirlerin yorumlarını vermeye çalıştık. Şimdi ise yeni bir başlık altında Tevrat’ta geçen yaratılışla ilgili ifadelerin genel bir değerlendirmesini yapmayı uygun görüyoruz. Daha önce de ifade ettiğimiz gibi tezimizin son kısmında Kur’an la Tevrat arasındaki farklılıkları ve benzerlikleri ortaya koymaya çalışacağız.

Tekvinin ilk pasajında “Tanrı ilkin gökleri ve yeryüzünü yarattı” (Bkz. Tekvin, I, 1) ifadesiyle sanki bu yaratılanlar yaratık olarak düşünülmemiş ve “ışık olsun” (Bkz. Tekvin I, 3) sözü ana unsur ve yaratılanlarda temel ilke kabul edilmiştir (Yücedoğru, 2006: 7).

Tevrat’ta geçen: “Tanrı, ‘Işık olsun’ dedi ve ışık var oldu. Tanrı ışığın iyi olduğunu gördü, Tanrı ışık ve karanlığı birbirinden ayırdı. Işığa ‘gündüz’, karanlığa ‘gece’ adını verdi. Akşam oldu, sabah oldu ve ilk gün (Bkz. Tekvin, I, 3-5) ; ifadeleri ilmi açıdan bir takım eleştirilere maruz kalmıştır.

Evrendeki ışık, yıldızlar düzeyinde cereyan eden karmaşık tepkilerin bir sonucudur. O halde yaratılışın bu devresinde yıldızlar Tevrat’a göre henüz teşekkül etmiş değildir. Zira gök kubbenin “ışık saçıcı cisimleri” “gündüzü geceden ayırmak ve yer küreyi aydınlatmak için” dördüncü günün bir yaratılışı olarak ancak tekvinin 14. pasajın da zikredilmiştir. Işığı birinci günün ürünü olarak gösterip bu ışığı sağlayan kaynağı (ışık saçan cisimleri) üç gün sonra yaratılmış göstermek mantığa aykırıdır. Hele bir akşam ve bir sabahın mevcudiyetini birinci günde göstermek büsbütün hayalidir. Çünkü bir günün unsurları olarak akşam ve sabahın, ancak arzın varlığından ve kendi yıldızı olan Güneş’in ışığı altında kendi eksenini etrafında dönmeye başlamasından sonra düşünülebilir (Bucaille, 2002: 53).

“Tanrı, “Göğün altındaki sular bir yere toplansın, kuru toprak görünsün” diye buyurdu ve öyle oldu. Kuru alana “kara”, toplanan sulara “deniz” adını verdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. Tanrı, “Yeryüzü bitkiler, tohum veren otlar, türüne göre tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları üretsın” diye buyurdu ve öyle oldu. Yeryüzü bitkiler, türüne göre tohum veren otlar, tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları yetiştirdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve üçüncü bir gün (Tevrat, Tekvin, I/9-13).

Suların bir yerde toplanması ve karanın görünmesi bilim açısından mümkündür. Ama yukarıdaki bapta bahsedilen tohumların üremesi ve bitkilerin oluşması, meyve ağaçlarının yetişmesi bunların hiçbirinin Güneş olmadan meydana gelmesi mümkün değildir. Ama yine Tevrat’a göre Güneş ise dördüncü günde yaratılmıştır. Nitekim dördüncü günden Kitab-ı Mukaddes’te şu ifadelerle bahsediyor: “Tanrı şöyle buyurdu: Gök kubbede gündüzü geceden ayıracak, yeryüzünü aydınlatacak ışıklar olsun. Belirtileri, mevsimleri, günleri, yılları göstereyim.” Öyle oldu. Tanrı büyüğü gündüze, küçüğü geceye egemen olacak iki büyük ışığı ve yıldızları yarattı. Yeryüzünü aydınlatmak, gündüze ve geceye egemen olmak, ışığı karanlıktan ayırmak için onları gök kubbeğe yerleştirdi. Tanrı bunun iyi olduğunu gördü. Akşam oldu, sabah oldu ve dördüncü bir gün” (Tevrat, Tekvin, I/14-19). Bu bölüm de kendi içinde çelişkiler ihtiva etmektedir. Şu anda ilmi veriler ışığında kesinlikle bilmekteyiz ki yerküre ve ay Güneş’ten (yani bir yıldızdan) koparak oluşmuşlardır. Bu bakımdan Güneş ve ayın

yaratılışını, yerin yaratılışından sonraya almak Güneş sistemi unsurlarının oluşumu hususunda en sağlam bilgilere büsbütün aykırıdır (Bucaille, 2001: 55).

Talmud’da adı geçen Yahudi hahamlarından Rav Asi, “Yeryüzü bitki yeşertsin. Yeryüzü üzerinde, tohum üreten otlar ve kendi türüne göre tohum içeren meyveler üreten meyve ağaçları olsun, dedi ve öyle oldu” bölümüyle daha ileride Âdem’in yaratılışından önce hiçbir bitkinin yetişmediğini belirten bölüm arasındaki bariz çelişkiye dikkat çeker. Bunu şöyle açıklar: Bitkiler üçüncü günde büyümeye başlamışlardır, ancak toprağın yüzeyine çıkmadan hemen önce gelişimleri durmuştur. Âdemin yapması gereken tek şey, dua edip yağmur yağmasını sağlamaktır ve bu olunca bitkilerin gelişimi tamamlanabilmiştir (Farsi, 2002: I/7). Bizce burada yapılan yorum zorunlu ve zorlama bir yorumdur. Zira Âdem yaratılmadan önce “tohumu meyvesinde bulunan meyve ağaçları yetiştirdi” ifadesi bu ağaçların meyve verdiğine işaret etmektedir.

Yaratılış kitabının dediğine göre hayvanlar âleminin ortaya çıkışı, ilkin deniz hayvanları ve kuşlarla oluyor (Tekvin, I, 20-23). Bu kıssaya bakılırsa yer, bundan sonraki pasajlarda görüleceği gibi ancak ertesi günü hayvanlarla meskûn hali gelecektir. Bir gerçeklik olarak hayvan kaynağı denizdir. Hayvanlar âleminin denizden sonra, tabiri caizse sömürgeleştirdiği yer, karalar olmuştur. Nesli hala jeolojik devirde tükenmemiş olup, “eğreti köpekler” diye adlandırılan ve kara da yaşayan ayrı bir sürüngenden de kuşlar türemiştir; diye düşünülüyor. Bu iki sınıf hayvanda görülen birçok benzer biyolojik özellikler böyle bir sonuca götürmektedir. Oysa kara hayvanları, yaratılış kitabında, ancak altıncı günde, kuşların ortaya çıkışlarından sonra zikredilmiştir. Dolayısıyla kara hayvanlarıyla kuşların bu yaratılış sırası kabul edilemez (Bucaille, 2001: 55-56).

“Gök ve yer bütün öğeleriyle tamamlandı. Yedinci güne gelindiğinde Tanrı yapmakta olduğu işi bitirdi. Yaptığı işten yoruldu ve yedinci gün dinlendi. Yaptığı bütün işi bitirdiği için yedinci günde işsiz kaldı. Yedinci günü kutsalı. Onu kutsal bir gün olarak belirledi. Çünkü Tanrı o gün yaptığı, yarattığı bütün işi bitirip dinlendi (Tevrat, Tekvin, II/1-3).

Yukarıdaki ifadelerden Tanrı’nın açık bir şekilde yedinci günü dinlenme zamanı yapıyor. Bunu anlamak mantıklı bir izahat getirmek bizce oldukça zor görünüyor. Kâinatı -bu muazzam oluşumu- yaratan Tanrı nasıl oluyor da dinlenme ihtiyacı hissediyor. Oysa dinlenmek yaratılana özgü bir ihtiyaçtır. Dinlenme ihtiyacı hisseden Tanrı açıkçası eski Yunan’ın Tanrılarını aklı getirmektedir.

Tanrı işsiz kaldı ifadesiyle ilgili olarak Bucaille şu yorumu yapmıştır: “Allah işsiz kaldı” deyimine gelince bu, Kudüs Kitab-Mukaddes Okulu müdürünün, “Allah istirahatata çekildi demek olan İbranice “cahabbat” kelimesi için yaptığı tercüme tarzıdır. Yahudi hafta tatili buradan gelmektedir, Fransızcada “sabbat” şeklinde yazılır. Tanrı’nın altı günlük bir çalışma yaptıktan sonra çekilmiş olduğu söylenen bu “dinlenme” nin bir efsane olduğu açıktır, ancak bunun bir izahı var. Unutmamak gerekir ki yaratılışın burada incelediğimiz kıssası, “saserdotal”² adı verilen sözlü rivayetten alınmış, Babil sürgün devri peygamberi Hezekiel’in manevi mirasçıları olan papazlar veya kâtiplerce

² Saserdotal: Sürgün döneminin peygamberi olan ve son büyük peygamber olan Hezekiel’in manevi mirasçıları olan kâtiplerin, Tevrat’ın “Yaratılış” ile “Yakub” un ölümüne kadar uzanan kısmını yazarken esas aldıkları metine verilen isimdir. Metin esas alınarak yazılmasıyla, Yahovacı ve Elohimci Esfari Hamse (Esfari Hamse: bunun sami dilindeki adı Tevrath’dır. Yunanca’dan Fransızca’ya “pentateuque (esfari hamse)” diye geçen bu tabir, 19 ciltlik Eski Ahit mecmuasının ilk beş kitabını teşkil edecek olan beş bölümden ibaret olan bir eserin adıdır. Bu bölümler: Yaratılış, Çıkış Levililer, Sayılar ve Tesniye’dir. Bu metinleri bünyesine, üçüncü bir metin daha yerleşmiştir. (Bkz. Bucaille, 2001: 33)

M.Ö. VI. asırda yazılmıştır. Bu papazların, yaratılış kitabının “Yahovacı”³ ve “Elohimci”⁴ rivayetlerini ele alıp onlara, yeniden kendi usullerince ve duydukları endişeler doğrultusunda şekil ve biçim verdikleri bilinmektedir (Bucaille, 2001: 58). “Saserdotal” metinden asırlarca önceliği olan “Yahovacı” yaratılış metni, haftalık çalışmasından yorgun düşmüş olan Tanrı’nın dinlenmesinden (Sabbat) hiç söz etmezken, “saserdotal” metnin yazarı bunu kendi kıssasına sokuyor. Yazar bu çalışmayı günlere, haftanın bildiğimiz günlerine bölmekte, “Sabbat” dinlenmesine ilk riayet edenin de Tanrı olduğuna işaret etmek suretiyle inananların nazarında dinî kural haline gelmesi gereken bu “Sabbat (Cumartesi)” tatilini, bu çalışmanın mihveri yapmaktadır. Yaratılış kıssası, bu pratik zarureten hareket edilmek suretiyle makul bir dinsel görünümle ortaya çıkmış bulunuyor, ama o şekilde düzenlenmiştir ki bilimsel veriler, kıssayı hayal mahsulü olarak nitelendirmeğe müsaade etmektedir. “Saserdotal” Tevrat yazarının, art arda gelen yaratılış safhalarını bir haftalık süre içerisine, dine rağbeti artırmak gibi bir amaçla sıkıştırması bilimsel açıdan savunulamaz. Günümüzde pekâlâ bilinmektedir ki, evrenin ve yerin teşekkülü safha safha gerçekleşmiş, safhalar ise süresini çağdaş fennin yaklaşık bile olsa veremediği son derece uzun zaman dilimlerine yayılmıştır. Görülüyor ki “saserdotal” yaratılış kıssası hakikati bildirmek gibi bir gayeden tamamen yoksun başka bir gayesi olan hayal ürünü ustaca bir yapım olarak ortaya çıkmaktadır (Bucaille, 2001: 59).

Yehovacı kıssa ne yerin hakiki anlamdaki teşekkülünü nakleder ne de göğün yaratılışını. Kıssadan anlaşılan şudur: Tanrı insanı yarattığı zaman yerden çıkan sular yeryüzünü kaplamış olmasına rağmen hiçbir kara bitkisi yoktu (Göğün ve yerin yaratılış öyküsü: Rab Tanrı göğü ve yeri yarattığında, yeryüzünde yabani bir fidan, bir ot bile bitmemişti. Çünkü Rab Tanrı henüz yeryüzüne yağmur göndermemişti) (Tevrat, II/4-5). Metnin bundan sonraki kısmı “insanla birlikte Tanrı bir de bahçe yaratır” (Tevrat, Tekvin, II/8) diyerek bu noktayı doğruluyor. Görülüyor ki, yeryüzünde bitki örtüsü insanla aynı zamanda ortaya çıkmaktadır. Oysa bu bilimsel açıdan yanlıştır. Çünkü insan arza ayak bastığında, çok uzun zamanlardan beri yeryüzü bir bitki örtüsünün taşıyıcısı idi. Ancak bu iki olay arasında kaç yüz milyon sene geçmiştir bilinmiyor (Bucaille, 2001: 61).

Tevrat yaratılışın gün gün ifade edilmesi anlaşılması güç problemleri beraberinde getirmektedir: Tevrat’ın bu şekilde anladığı “gün” kelimesi, yeryüzünde oturan bir kimse için Güneş’in art arda iki kez doğuşu veya art arda iki kez batışı arasında geçen zaman aralığı demektir. Bu şekilde tanımlanan gün ise, Yer’in kendi eksenini etrafında dönüşünün sonucudur. Mademki günün ortaya çıkmasına sebep olan mekanizma – yani yerin mevcudiyeti ve onun Güneş’in çevresindeki dolaşımı- Tevrat kıssasına göre henüz yaratılışın ilk dönemlerinde gerçekleşmemişti, o halde bu şekildeki tanımlı yapılan anlamdaki “günler” den mantiken söz edilemeyeceği apaçıktır (Bucaille, 2001: 220). Ama insanlar kendi istekleri doğrultusunda bunu Tevrat metnine eklemişler. Ancak ilim kesin olarak ispat etmiştir ki bu aşamalar (yaratılış aşamaları) o kadar uzun zaman devrelerinden ibarettir ki bu devrelerin yanında bizim anladığımız manadaki “günler” gülünç olacaktır (Bucaille, 2001: 222).

Görüldüğü gibi Tevrat’ın yaratılış hikâyesinde bir düzensizliğin olduğu göze çarpmaktadır. Nasıl oluyor da ilahi kaynaklı olduğu iddia edilen bir kitap bu kadar çelişkiyi bünyesinde barındırıyor? Yukarıda da ifade edildiği gibi kaynaklarda tekvin

³ Bu metinde Tanrı, Yehova diye adlandırıldığı için Yehovacı metin diye adlandırılır (Bucaille, 2001: 32).

⁴ Bu metinde Tanrı, Elohim diye adlandırıldığı için Elehomci metin diye adlandırılır (Bucaille, 2001: 32).

hikâyesinin milattan önce V.Yüzyılda Talmud'a kadar uzandığı, ilahi vahyin ürünü olmaktan ziyade mitolojilere dayandığı belirtilmektedir (Bucaille, 2001: 46). Ancak yoktan yaratılış fikrinin de ilk defa Tevrat'la ortaya çıktığı bir gerçektir

Tevrat'ın yaratılış kıssasıyla ilgili olarak şunu ifade edelim ki, “Tanrı olsun dedi ve öyle oldu” ifadeleri tek bir yaratıcı fikrine vurgu yapmaktadır.

Philon, Yunan düşüncesine hâkim olan düzenleyici Tanrı Demiurgos anlayışına karşı, her şeyi yoktan yaratan, yaratması sürekli ve bir anda olan bir Tanrı anlayışını savunmuştur (Sena, 1975: III/600-6001). Musa b. Meymun'da Allah'ın her şeyi kendi iradesi ve dilemesiyle yarattığını savunarak, insanların onun asrına kadar yaratılış anlayışında üç grupta toplandığını anlatır: “Efendimiz Musa (as)’nın dinine inananlar, Allah'ın âlemi; Allah'tan başka her şeyi, mutlak yokluktan yarattığına inanırlar. Yalnızca Allah vardı. Ondan başka feleğin dâhilinde ne bir melek ne de bir felek vardı. Allah iradesi ve dilemesiyle bütün mevcudatı hiçlikten yarattı. Aynı şekilde zaman da mahlûkattandır (Meymun, 1974: 309). İkinci grup yaratılış inancına sahip olanları, “Allah'ı şekil verici” olarak kabul ettiklerini zikrettikten sonra; biz kâinatın mutlak yokluktan yaratıldığına inanıyoruz şeklinde ifadede bulunur (Meymun, 1974: 311). Diğer anlayış sahiplerini ise felsefenin fikirlerini kabul edenler olarak zikreder (Meymun, 1974: 310).

5.2. İncil

5.2.1. İncil Hakkında Genel Bilgi

İncil kelime olarak müjde, iyi haber anlamlarına gelir. İnciller Hristiyan kutsal kitabının (Kitab-ı Mukaddes: Yunanca Biblia: Kitap) bir bölümü olan Yeni ahitte bulunur diğer bölüm Eski ahit adını alır. Hristiyanlar, bir başka dinin (Yahudiliğin) kutsal kitabına kendi kitapları içinde bölüm olarak yer veren tek örnektir. Ancak Hristiyanların elindeki Eski ahit, Tanah'ın Yunancaya çevirisi olmakla beraber, içindeki kitap sayısı aynı değildir. Eski ahit, 39 kitaptan ibarettir. Yeni ahit ise 27 kitap ihtiva eder. Dolayısıyla Hristiyan kutsal kitabı toplam 66 kitaptır (Tümer ve Küçük, 2002: 285-286).

Yeni ahitte 4 İncil, 21 mektup, Resullerin işleri ve Vahiy vardır. Bunlar III. Yüzyıldan sonra Yunanca yazılan 27 kitaptır. Yeni Ahid'e giren bu kitapların havariler tarafından geldiği ve sahih olduğu kabul edilmektedir. Bunlarla beraber İncillerin Hz. İsa'nın eseri olmadığını, sonradan ve ihtiyaca göre yazıldığını, İsa'nın düşüncelerinden uzaklaştırıldığını ileri sürenler de bulunmaktadır. Ayrıca, İncillerde, İsa'nın söylediklerinin tamamı yer almadığı gibi, İsa'ya ait olmayan bazı fikirlerin de yer aldığını kabul eden Hristiyanlar ve hatta Hristiyan din adamları vardır. Günümüzde İncillerin Kur'an gibi değil, hadisler gibi düşünülmesinin gerektiğini dile getiren Hristiyan din bilginleri ve yazarları bulunmaktadır (Küçük ve Tümer, 2002: 286).

Bizim bildiğimiz altmışı aşkın İncil bulunmakla beraber ancak dördü asıl olarak tanınmıştır ki bunlar Markos, Matta, Luka ve Yuhanna'dır. Matta Markos ve Luka tarafından yazılan İncillere Mukayeseli İnciller denir. Mukayeseli İnciller ile Yuhanna'nın İncil'i şekil tema ve doktrin açısından farklıdır. Örneğin Mukayeseli İncil'de İsa'nın dini bir yılda yaydığı gösterilirken Yuhanna'da ise üç yıl yaymıştır (Challege, 1972: 239-240). Yeni Ahid'i muhteva bakımından iki ana bölüme ayırarak incelemek mümkündür. Bunlar da:

1. Tarihi Olanlar: Meşhur dört İncil ile Resullerin işleri bu kısımdadır. İnciller İsa Peygamber'in hayatından, vaazlarından ve mucizelerinden bahsederler. Resullerin işleri ise Hristiyanlığın kurucusu Pavlos'un hayat hikâyesini anlatır. Bunların tümüne "Resmi Metinler" de denir (Karaçam, 2005: 78).

2. Talimi Olanlar: İncil'in talimi olan kısmı 22 risale olup, bunların 14'ü Pavlos'a; 3'ü Yuhanna'ya; 2'si Petros'a birisi Yakub'a ve bir tanesi de Yahuda'ya aittir. Son olarak İsa'yı boğazlanmış bir kuzu olarak tasvir eden Yuhanna'nın vahyidir (Karaçam, 2005: 79).

Hristiyan kutsal kitabının her iki ana bölümü için kilisece sahih (kanonik) görülmemiş metinleri bulunmaktadır. Bunlara apokrif metinler denilir. Apokrif metinler üzerinde teologlar ve mezhepler arasında tartışmalar vardır. Biz burada bu tartışmalara tezimizin amacına uygun düşmeyeceği kanaatiyle girmeyi uygun görmüyoruz. Fakat Hristiyanlarca kabul edilen ve yeni ahit içerisinde bulunan meşhur dört İncil hakkında kısaca bilgi vermeyi uygun görüyoruz.

Dört İncil

Bu İnciller, Matta, Markos, Luka ve Yuhanna İncilleridir. Bu İncillerden ilk üçüne benzerliklerinden dolayı sinoptik İnciller denir. Sinoptik İncillerin 60-85 yılları arasında yazıldığı düşünülmektedir. Dördüncü İncil olan Yuhanna incili ise 100 yılından sonra yazılmış olup ilk üç İncilin yorumlarını ihtiva etmektedir (Tümer ve Küçük, 2002: 287). Şimdi bu İnciller hakkında kısaca bilgi verelim.

1. Matta incili

Dört İncil’den biri olan Matta İncili, Yeni ahid’i oluşturan kitapların takdiminde birinci sırayı alır. Matta İncili işgal ettiği sıra açısından bu makama tamamen layık görülmüştür. Zira bu İncil Eski ahit’in uzantısından başka bir şey değildir. Matta incili “İsraili tarihini İsa tamamlamıştır” fikrini ispat etmek için yazılmıştır. Bu nedenle Matta, eski ahid’den sürekli olarak nakiller yapılmak suretiyle İsa’nın Yahudilerce beklenen Mesih gibi davrandığını göstermek ister (Bucaille, 2001: 105)

Burada şunu ifade edelim ki, her ne kadar Yeni ahid’i oluşturan kitaplar arasında Matta İncili takdimde ilk sırayı alsa da, Metin araştırmaları sonucu çoğunluğu oluşturan bir kısım bilgin en eski İncil’in Markos İncil’i olduğu kanaatine ulaşmıştır. Matta daha sonradır. Luka İncili, ilk iki İncil’e dayanmaktadır. Ancak üç İncil’in de ele geçmemiş aramca bilinmeyen bir İncil’e dayandığı kabul edilmektedir (Tümer ve Küçük, 2002: 287).

Matta İncili, İsa’nın soy kütüğünü vererek başlar. İsa’nın soyunu Davud peygamber yoluyla İbrahim(as)’e kadar çıkarır. Matta’nın bu soy kütüğünü vererek incilini yazmaya başlamasıyla ilgili olarak, bunun, İsa’nın Yahudi şeraiti karşısındaki olumlu tutumunu ispata çalışma adına yapıldığını ifade edilmektedir. Nitekim Matta, Yahudi şeraitinin esasları olan namaz oruç ve zekât gibi ibadetleri incilinde benimsemektedir (Bucaille, 2001: 106).

Genel olarak Matta İncilinde, İsa’nın yaşamı, öğretisi, ölümü ve dirilişi anlatılmaktadır. Özellikle İsa’nın peygamberlerce geleceği bildirilen ve yukarıda ifade edildiği gibi Yahudilerce geleceği uzun zaman beklenen Mesih olduğu ifade edilmektedir. Bunun için İsa’nın gelişiyse gerçekleşen peygamberlik sözlerinden alıntılara yer verir. Ayrıca İsa’nın kurtuluş müjdesinin bütün uluslar için olduğunu ayrıca vurgular.

Matta’nın incilini, Markos ve Luka’nın yararlandıkları ortak kaynakları esas alarak yazdığı belirtilmektedir. Fakat yine de bu İncilin birçok noktada onlardan farklı olduğu belirtilmektedir. Markos, İsa’nın havarisi olmadığı halde Matta Markos’un İncilinden geniş çapta yararlanmıştır (Bucaille, 2001:108-109).

Matta incilinin en belirgin özelliği, bu İncilin hem eski Ahid’in ana hatları içerisinde kalması, hem Musevilik ile bağlarını koparmış bir Musevi cemaatinin İncili olmasıdır. Bu İncil Musevi-Hiristiyan tarihi açısından pek büyük bir önem taşımaktadır (Bucaille, 2001:111).

2. Markos İncili

Dört incilin en kısa olanıdır. En eski tarihli de yine Markos’un İncilidir. Markos, İncilinde İsa’nın doğumu, soy ağacı ve çocukluğu gibi konulara girmez. Öğretiye daha az ağırlık verir. Markos daha çok İsa’nın yaptıklarını yazar. Dikkatini insanların İsa’ya olan ilgisine yoğunlaştırır. Kitabın dörtte birlik kısmı İsa’nın ölümü ve dirilişi üzerine yoğunlaşır.

Bu incilin en önemli özelliği tarih sırasına hiç önem verilmeden kaleme alınmış olmasıdır. Markos dört balıkçı hikâyesiyle İnciline başlar. Bu dört balıkçı daha hiç İsa’yı tanımadıkları halde İsa, onlara: “sizler insan avcıları olacaksınız” deyivererek arkasından götürmeye uğraşır (Bucaille, 2001:113).

Markos İncilinin tamamı, kilise yasalarına uygun İncil olarak resmen kabul edilmiştir. Ne var ki çağdaş yazarlar, İncil’in son kısmının İncil’e sonradan eklenmiş bir

parça olduğu görüşündedirler. Nitekim bu durumu papalık tercümesi de açık olarak bildiriyor.(Bucaille, 2001: 115)

3. Luka İncili

Luka incili yazarken amacının İsa’nın yaşamını doğru ve ayrıntılı bir biçimde anlatmak olduğunu belirtir.(Luka, I, 1-4) Genel olarak Luka’nın İncili İsa’ya yapılan baskılardan ve İsa’nın ölüme gidişinden bahsetmektedir. İsa’nın dirilişi ve göğe alınışından Tanrı’nın bir peygamber göndererek insanlık tarihini nasıl yönlendirdiğinden bahseder. Luka incilinin yarıya yakını İsa’nın öğretilerinden bahseder.

Luka’nın anlattığı çeşitli olaylar, kendisinden önceki yazarların anlattıklarından geniş çapta farklılık gösterir. Culmann, yeni Ahit adlı kitabının 18’nci sayfasında, Luka incilinde yer alan bir takım hikâyeleri zikreder ki, bunlar öteki İncillerde yoktur. Luka incilinde İsa’nın çocukluğuna dair nakledilen öyküler, Luka’ya özgü kıssalardır. Matta ise İsa’nın çocukluğunu Luka’dan farklı bir tarzda ele alır. Bu konuda Markos tek kelime söylemez (Bucaille, 2001: 118).

4. Yuhanna İncili

Yuhanna Matta Markos ve Luka’dan farklı konulara değinir. İnciline İsa’nın doğumunu anlatarak başlamaz. İsa’nın ezelden beri Tanrıyla bulunmuş bir bedene girip aramızda yaşamış Tanrı’nın kelamı olduğunu vurgular (Bkz. Yuhanna, I, 1-18). Yuhanna çok az mucizeden bahseder ve bunlardan da İsa’nın bildirisini doğrulayan belirtiler olarak bahseder. İsa’nın tutuklanmadan önce son gece anlattıklarından ve duasından bahseder. Yuhanna, İncilinde İsa’nın ölüp dirilmesinden sonra birkaç kez görünmesini sıkça anlatır.

Kilisenin sahih saymayarak Yeni Ahit dışında bıraktığı İnciller ve yazılar arasında Ebionitlerin incili ve Barnaba İncili meşhurdur. Bu İnciller; Allah’ın birliğini, Hz. İsa’nın Allah’ın kulu ve resulü olduğunu, ilah olmadığını, çarmıha gerilenin o olmadığını ve Hz. İsa’dan sonra bir peygamber geleceğini bildirmektedir. Bunlarda verilen bilgilerle Kur’an’da verilen bilgiler arasında uygunluk görülmektedir (Tümer ve Küçük, 2002: 288).

5.2.2. İncilde Yaratılış

İncil, Tevrat gibi yaratılışın detaylarına girmez. İncil, önce indirilen Tevrat’ın varlığına karşı olmadığı için Tevrat’ın yaratılışla ilgili tekvin bölümünü aynen kabul edip bünyesine dâhil etmiştir. Dolayısıyla Hristiyanlar kâinat ve insanın yaratılışına dair bilgileri aynen kabul ederler. Fakat aralarında azda olsa bir takım algı ve yorum farkları yok değildir. Biz bu başlık altında bu farkları ortaya koymaya çalışacağız.

İncil’de, yaratılışın Allah’ın kelimesi olduğu şu şekilde ifade edilir: “Ne var ki göklerin, çok önceden Tanrı’nın sözüyle var olduğunu ve yerin su aracılığıyla sudan şekillendiğini kasıtlı olarak unutuyorlar” (İncil, Petrus’un İkinci Mektubu, 3/5; İbranilere Mektup, 11, 3).

Hristiyanlar Tevrat’ın tekvin bölümünü aynen benimsedikleri için “yoktan yaratılış” olayını kabul ederler. Ancak İncil’de de yoktan yaratılış anlamına gelebilecek bir takım ibareler bulunmaktadır (Yücedoğru, 2006: 10-11). Mesela, “Başlangıçta söz vardı. Söz Tanrı’yla birlikteydi ve söz Tanrı’yı. Başlangıçta o Tanrı’yla birlikteydi. Her şey o’nun aracılığıyla var oldu, var olan hiçbir şey O’nsuz olmadı. Yaşam O’ndaydı ve yaşam insanların ışığıydı. Işık karanlıkta parlar ve karanlık onu alt edememiştir (Yeni

Ahit, Yuhanna, 1, 1-5) pasajlarındaki ifadeler bunu işaret etmektedir. Bunun için olsa gerektir ki, bir Hristiyan ilahiyatçısı olan Augustinus (Ö.430) âlemin, Allah tarafından yoktan yaratıldığı inancını hararetle savunmuştur. Ona göre, âlem, Tanrı’nın mahiyetinden logic bir zorunlulukla gelmiş olmayıp, Tanrı’nın hür iradesiyle bir hiçlikten yaratılmıştır. Bu sebepten, âlemin meydana gelişi, öncesiz ve sonsuz bir oluşma olmayıp zaman içinde bir kerelik bir olgudur (Birand, 1987: 129-130).

Yahudilik ve Hristiyanlık dinlerinde yaratılış anlayışı, özellikle de “yoktan yaratılış” anlayışları, batı’da yüzyıllarca süren ilim-din kavgasının konusunu teşkil etmiştir. İlim adamları, yoktan yaratılışı kabul etmeyip kutsal metinleri ve buna bağlı inançları inkâr ederken, kilise de Tevrat’a dayanan bu inancı müdafaa etmiştir (Adıvar, 1969: 96-97).

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Hristiyanlık ile Yahudilik arasında yaratılış olayı noktasında önemli bir fark yoktur. Tevrat ta yaratılış olayı altı gün içerisinde mütalaa edilir. Yedinci gün Şabat tır. Bu yedinci günde Allah yaptığı işi tamamlamış ve istirahatata çekilmiştir. Hristiyanlık ve Yahudilik dininde bu yedinci günde ihtilaf vardır. Bu yedinci günün hangi gün olduğu noktasında iki farklı algı oluşmuştur. Yahudiler Allah’ın yaratmaya başladığı ilk günü Pazar olarak kabul etmişler ve dinlenme gününü cumartesi olarak benimsemişler. Hristiyanlar da yaratılışa başlangıç gününü pazartesi olarak kabul etmişler ve dinlenme gününü Pazar olarak kabul etmişlerdir (er-Razi, 1981: XVIII/184). Hâlihazırdaki Yahudiler de Cumartesi ve Hristiyanlarda Pazar olarak kabul edilen tatil günü bu iki dinin aralarındaki Sebt ihtilafından kaynaklanmıştır (Yücedoğru, 2006: 10).

Âdem’in yaratılışı noktasında iki din arasında şöyle bir yorum farkı vardır: Hristiyanlar Âdem’i, gerçek bir şahsiyetten çok bir sembol olarak gördüklerinden, onun yaratılışını genel anlamda insan cinsinin yaratılışı şeklinde görmekte ve hadiseye bu açıdan yaklaşmaktadırlar. Âdem, hepsinin özünü toprağın meydana getirdiği, sıcaklık, soğukluk, rutubet ve kuraklık gibi dört temel unsurdan yaratılmıştır. Toprak yaratıcı gücün yetkisi ile kendi kendine bir insan şekli vermiş ve Âdem’in maddi kalıbını ortaya çıkarmıştır. Bu kalıba, Âdem’i diğer varlıklardan ayıran ona mümtaz bir yer kazandıran ve manevi yönünü teşkil eden ruh bizzat Allah tarafından üfürülmüştür. Böylece insan toprak gibi maddi, ruh gibi manevi iki temel prensibin birleşmesi sonucu insan olmuştur (Erdem, 1999: 53-54).

“...Suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım” (Tevrat, Tekvin, I, 26) cümlesindeki çoğul ifadesi Hristiyanlar tarafından farklı şekilde yorumlanmıştır. Bazı bilginler Yahudi düşüncesine paralel olarak, bu çoğul ifadeyi, Allah’ın meleklerle konuşması şeklinde tefsir etmişlerdir. Bir kısmı, bu ifadenin Allah’ın zatına ta’zim için çoğul olduğunu ileri sürmüşlerdir. Ayrıca bu cümle, Allah’ın yeryüzüne hitabı ve oradaki hayvanlarla konuşması olarak da yorumlanmıştır. Bunların dışında genel Hristiyanlık düşüncesinin bir ürünü olarak “Teslis”i meydana getiren üç şahıs adına Allah’ın kendi şahsı ile konuştuğu şeklinde bir yorumda yapılmıştır. Kısaca verilen bu görüşler Kitab-ı Mukaddes ile bir çelişki içine düşmektedir. Hem Allah’ın kâinatta olan her şeyi yaratacağını kabul etmek, hem de kendi yarattığı şey veya kimselerle insanın yaratılışı konusunda istişare yapmak, bu çelişkinin en açık bir şeklidir (Aydemir, 1992: 21).

Perviz “Hristiyanların, insanın Allah suretinde yaratılması görüşünü değersiz sayarak bunun için Allah insan tasavvurunun ötesindedir” (Baljon, 1994: 198) demiştir.

Tekvin’de geçen “suretimizde benzeyişimize göre insan yapalım” ve “Allah insanı kendi suretinde yarattı (Tevrat, Tekvin, I- 26-27) cümlelerinden yola çıkılarak buradaki benzemenin maddi anlamda olmaması genel bir kanaattir. Âdem’in kendisinde

bulunan cevherler sebebiyle Allah'a benzer yönlerde yaratıldığı ileri sürülmüştür. Ayrıca, İsa düşüncesinden yola çıkılarak onun Tanrı'nın oğlu olduğu belirtilmiş, insanın da yaratıcı olarak Allah'a benzer olabileceği düşünülmüş böylece Allah ile Âdem arasında bir neseb bağı kurulmak istenmiştir (Erdem, 1999: 56).

Hristiyanlarda, Âdem'in yeryüzünde en son yaratılan varlık olduğu görüşünde birleşmektedir. Ve yine Âdem'in yaratıldığı yer, dünyanın merkezi olarak kabul edilen Golgota tepesinde olduğu ileri sürülür (Erdem, 1999: 63).

Görüldüğü gibi Hristiyanlıkla Yahudilik dinlerinde yaratılış noktasında birkaç konuda yorum farklılığı görülmektedir. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi İncil, Tevrat'ta geçen yaratılış kıssasını aynen kabul etmiş ve bünyesine katmıştır.

6. KUR'AN

6.1. Genel Bilgi

Tezimizin bu bölümünde Kur'an'ın yaratılış olayıyla ilgili bakış açısını irdelemek istiyoruz. Hemen baştan şunu izah etmekte fayda var; Kur'an bir bilim ve felsefe kitabı olmadığı için o yaratılışla ilgili bir model ortaya koyma çabasında değildir. Fakat O, muhataplarının duygu ve düşünce dünyalarına hitab ederek konuyla ilgili bir şuur oluşturma çabasıdır. Kur'an'daki yaratılış olayını iyi kavrayabilmek için öncelikle onun yaratılıştan bahsetme sebeplerini ortaya koymak gerekir. Fakat bu konuya girmeden önce yaratma olayını gerçekleştiren yaratıcının Kur'an'da nasıl bahsedildiğine ne gibi niteliklere sahip olduğuna kısaca değinmek gerektiği kanaatindeyiz. Çünkü evrenin varlığı, nasıl meydana gelmiş olursa olsun, ancak onunla açıklanabilir. Kur'an Allah'ın sıfatlarından ayrıntılı bir şekilde bahseder. Bunları hepsini burada açıklamak mümkün değildir. O her şeyi yaratan, var eden ve onlara şekil verendir. O, yaratıcıdır. Yaratma sürecini başlatan ve dilediği gibi yaratandır (el- Haşr 59/24; el-Alak 96/1; er-Rum 30/27). Gökleri ve yeri ve bu ikisi arasındakileri, geceyi, gündüzü, ayı, güneşi ve galaksileri yaratan O'dur (Kaf 50/38; el-Enbiya 21/33; el-Furkan 25/61).

Bilindiği gibi ilk çağ felsefesinde dile getirilen tanrılar, yaratıcı değil, belirleyici ve şekil vericidir. Yaratıcı Tanrı anlayışı büyük dinlerin ortaya çıkışıyla gündeme gelmiştir (Hançeroğlu, 1993: 100). Dikkatle incelendiğinde Kur'an'da, belirleyici ve şekil verici bir Tanrı anlayışının kesinlikle reddedildiği görülmektedir. O'nun her yerde ve her konuda yegâne yaratıcı ve otorite olduğu ısrarla vurgulanmaktadır. Ancak bütün bunlara rağmen "Kuran Teizmi"ni tam olarak anlama imkânına sahip miyiz? Kur'an teizmi derken belli bir yorum değil, doğrudan doğruya Kur'an'ın ulûhiyet anlayışını kastediyoruz. Kur'an'ın yaratıcı ulûhiyet anlamak pek de kolay görünmüyor (Aydın, 1992: 192).

Bununla birlikte, yinede Allah dendiği zaman ne anlaşılması gerektiği konusunda genel bir tanım vermek mümkün ve yararlı görünüyor: ...Müslümanların benimsediği Tanrı, fiilen var olan kâinatı yaratıp yöneten, yetkin sıfatlarla nitelenen aşkın varlıktır... Aşkın bir varlık olmakla birlikte insana ve kâinata ilgisiz değildir. O kâinatı yaratan, her an yaratmayı sürdürüp evreni yöneten Allah'tır (Topaloğlu, 1989: I, 493). Bir, ezeli, ebedi, sonsuz ve değişmezdir, iyi ve adildir, irade ve kudret sahibidir (Bkz. Aydın, 1992: 131-146).

6.2. Kur'an'da Yaratılıştan Bahsedilme Sebepleri

Kur'an-ı Kerimde; “Biz, kitap'ta hiçbir şeyi eksik bırakmadık” (el-En'am 6/28). “Yerin karanlıkları içindeki tek bir tane, yaş ve kuru hiçbir şey müstesna olmamak üzere hepsi apaçık bir kitaptadır” (el- En'am 6/59) buyrulmaktadır. Ayetler bir takım soruları aklımıza getirmektedir. Bu ayetler, acaba akla gelen mevcut her şeyin Kur'an'da var olduğuna mı, yoksa sadece dini konuların bulunmasına mı işaret ediyor? Mevcut bilimsel verilerin kaynağı Kur'an-ı Kerim midir? Kuran'a bakıldığı zaman bazı bilimsel verilerin mevcut olduğunu görmek mümkündür. Yaratılışla ilgili olarak geçen ayetlerde özelde yaratılıştan genel de ise bilimsel konulardan bahsedilmesinin sebebi nedir? Ayetlerdeki gaye, acaba muhatapları bilimsel konulardan haberdar ederek onların bu konularda zihni bir donanımına sahip olmalarını temin etmek? Yoksa ayetlerden hareket ederek bilim ve tekniğin zirvesine çıkmalarını mı sağlamaktır? Veyada Kur'an'da bu ayetlerin bulunmasının hikmeti muhatabın mahlûkata bakarak yaratana varmasını kolaylaştırmak ve meseleyi muhatabın dikkatine sunarak ondan ders almasını mı sağlamaktır?

İslam âlimlerinin çoğunluğuna göre, Hz. Peygamber'e ilk nazil olan ayetler el-Alak suresinin ilk beş ayetidir (Bkz. et- Taberi, 2002: XXX, 351-352; Cerrahoğlu, 1979: 56). Yüce Allah, peygamberine indirdiği ilk ayetlerde, kendi kelamıyla ‘zat’ının ilk fiilini belirlemiştir. “Yaratan Rabbinin adıyla oku” (el- Alak 96/1). İlk vahiy olan bu ayetin kelimelerinin sıralanışında, önce Allahın sıfatı olan “Rab” sonrada fiili olan “Halk” tanıtılmıştır. Vahiyle ilk karşılaşan Hz. Peygamber ve dolayısıyla bütün insanlık bilmelidir ki, Allah (cc.) yaratıcıdır. O, zatını böyle takdim etmiş, insanlığa kendini böyle tanıtmıştır. Yaratıcılık, Allah'ın diğer varlıkların hiçbirine bir nebze vermediği bir özelliktir. En şerefli yarattığı olan insana, ilim, kudret, konuşma, işitme, görme, irade gibi sahip olduğu sıfatlardan bir kısmını bir nebze olsun bahşetmiş ama insana yaratıcılık özelliği bahşetmemiştir. O'nun diğer yaratıklarla paylaşmadığı yegâne vasfı halk sıfatıdır (Atay, 1998: 22). Daha sonra inen ayetler bu hususu perçinlemiştir. “Allah her şeyin yaratıcısıdır, O, her şeye vekildir” (ez- Zümer 39/62). “İşte her şeyin yaratıcısı olan Allah budur. Ondandır başkası yoktur” (el- Mü'min 40/62). “Bilin ki yaratmada emir sadece onundur”. Âlemlerin rabbi olan Allah yücedir” (el-Araf, 7/54). Verilen ayetlerden anlaşıldığı üzere yaratıcılık sıfatı sadece Allaha ait bir sıfattır. Allah bu sıfatında kimseyi ortak tanımamıştır. O'nun dışındakiler yaratıktır; bir şey yaratamazlar (Bkz. el- En'am 6/102; er-Rad 12/15).

Yaratmada sonsuz bir kudret, ilim ve irade söz konusudur. Allah'ın kendi zatına has kıldığı yaratıcılık niteliği Kuran'da Allah'tan başka hiçbir varlığın takat getirip üstlenemeyeceği bir özellik olarak gösterilmiştir. Diğer varlıklara bahşedilen bilgi, güç kuvvet ve seçme yeteneği sınırlıdır. İnce bir hesap neticesinde, deneme yanılma metotlarıyla ve gözlemlerle devrinin bilgi seviyesi üstünde kabul edilen bir takım icat ve keşifler de insanlar tarafından “yaratıcılık” olarak nitelendiriliyorsa da, bunların Allah'ın yaratma niteliğiyle kıyası mümkün değildir. İnsanoğlunun devamlı teveccühüne mazhar olmuş, asırlarca geçerliliğini korumuş keşif ve icatlar, O'nun ilmi ve kudreti karşısında zerre bile denilecek değerdedir. Yaratıcı ile yaratıkların eserleri elbette kıyas edilemez. Yaratıkların eserleri noksan, yaratıcının eserinin tam ve mükemmel olması kadar tabii bir şey yoktur. Kur'an'ın muhataplarına tanıttığı bu niteliğinde tek olan yüce Allah'tır (Yücedoğlu, 2006: 16-17).

Genel olarak vahyin asıl fonksiyonu; “ahlaki terbiye” olarak değerlendirilmekle birlikte Kur'an'ın asıl gayesinin insanları manevi yönleriyle terbiye etmek, birbirleriyle olan ilişkilerinde onlara değer kazandırmak ve “insanlara sunulmak istenen ulûhiyet anlayışının çizgilerini belirlemek, insan-Allah münasebetini açılmak” (Atay, 1998: 47)

olduğu bilinmektedir. Şu husus bir gerçektir ki, Kuran'da yıldız ve gezegenlerin zikredilişi, bunların gerçek hüviyetlerini belirtmek için değil, yüce yaratıcının varlığına ve kudretine delil olmaları içindir. Kur'an da yaratılıştan bahseden ayetlerin yer alması, Allah'ın kudretini istidlal etmek ve nimetini hatırlatmak içindir. Yoksa yaratılış tarihi hakkında düzenli bilgi vermek için değildir. Çünkü bunlar dinin maksatlarından değildir (Rıza, 1958: 249). Son zamanlarda bazı islam savunucularının yaptığı gibi, Kuran'da ilmi yahut tarihi meselelere cevaplar aramak yanlıştır. Şöyle ki, Kur'an'daki coğrafya, tarih ve astronomiye ait işaretlerden ilmi maksatlar değil sadece ahlaki yahut dinin talim maksadı güdülmüştür. Kur'an okuyucusu devamlı olarak yaratıcısının hikmetini göstermeleri hasebiyle kâinatın harikalarını düşünmeye ve faydalı bilgi sağlamaya teşvik edilir (Macit, 1987: 272-273)

Kur'an-ı Kerim'deki yaratılışla ilgili ayetler, Allaha iman etmek, onun birliğini ve kudretini tanımak içindir. Kur'an gayesi bu ayetlerle muhataplarına bilimsel bilgi sunmak değil, zira bilimsel bilgiyi kişinin kavrayabilmesi için belirli bir entelektüel seviyeye de olması gerekir. Oysa Kur'an'ın muhatabı bütün insanlıktır. er- Razi, bu gibi ayetleri, "Allah Teala, insanların hemen yanındaki eşyaya bakarak, varlığını bulmalarını istemiştir" şeklinde tefsir etmekte ve bunun iki sebebi olduğunu belirtmektedir.

1. Bu insanların anlayışına en yakın ve akıllarına daha uygun bir yoldur. Kur'an'da zikredilen delillerin avam ve havastan herkesin bu delillerden istifade edebilmeleri için fazla ince düşünmeyi gerektirmeyen ve hemen anlaşılabilir cinsten olmaları gerekmiştir. İşte bunun için Allah, Kur'an'ın hemen başında bu hususu zikretmiştir.

2. Kur'ani delillerin maksadı, mücadele etmek değildir. Onların maksadı, kalplerde gerçek inançları oluşturmaktır. Bu konuda ki deliller diğer usullerden güçlüdür. Bütün deliller yaratıcının varlığını bilmeyi ifade ettikleri gibi O'nun bizlere olan nimetini de hatırlatırlar. Çünkü hayat sahibi olmak, Cenab-ı Allah'ın bizlere verdiği en büyük nimetlerdedir. Nimetleri hatırlama: sevgiyi, isyanı bırakmayı ve boyun eğmeyi gerektirir. İşte bundan dolayı, delillerin böyle zikredilmesi diğer usullerden daha üstündür (er- Razi, 1981: II, 98).

Özellikle mekki surelerde yaratılıştan bahseden ayetlere dikkat edildiğinde onların ilmi gerçekleri ihtiva etme adına değil, Allah'ın yaratıcı kudretini gözler önüne sermek için gönderildiği görülecektir. "İnsanlar, devenin nasıl yaratıldığına, göğün nasıl yükseltildiğine, dağların nasıl dikildiğine, yerin nasıl yayıldığına bir bakmazlar mı? Ey Muhammed! Sen öğüt ver. Esasen sen sadece bir öğütçüsün, onlara zor kullanacak değilsin" (el- Gâşiye 88/17-22). Bunlar ve benzeri ayetlerde, yaratılışın, öğüt ve ders almaya yönelik yer aldığı açıkça görülmektedir. Kur'an'daki yaratılış ayetleri, insanı yaratıcının yüce kudreti karşısında eğilmeye, kulluk etmeye, iman etmeye ve ders almaya yöneliktir. Bu ayetlerde yüce Allah, teknik ve teknolojik bilgileri vermeyi hedef olarak almayıp, yaratılış sırlarını çözmeyi, her asırdaki muhataplarının bilgi ve anlayışına bırakmıştır. Esasen Kur'an'ın bir dinin kitabı olduğu bilinmeli ve onda teknik konuların detaylı konuları aranmamalıdır. Kur'an'da gerçekten her şeyin bilgisi mevcuttur, ama her konunun uzmanının bileceği ve sadece onları ilgilendiren teferruatlı bilgi mevcut değildir. Kur'an'daki bilgi her şeyin özü ve esasıdır, tafsilat yoktur (Bolay, 1988: 73). Kur'an'da teknik konuların detaylı bir şekilde anlatılmayışı şu şekilde değerlendirilebilir:

1. Her şeyden önce ilahi bir kitabın fiziki kapasitesi bakımından bu mümkün değildir. Zira Kur'an'daki her konu tafsilatıyla ele alınmış olsaydı, elimizdeki, Kur'an, mevcut halinden en az bin defa daha büyük olması icap ederdi. Bu Kur'an'ın okunması, ezberlenmesini ve ondan faydalanılmasını olumsuz etkilerdi (Yücedoğru, 2006: 20).

Allah'ın kelamının denizler dolusu mürekkeple yazılsa dahi bitmeyeceği Kur'an tarafından bildirilmiştir (el- Kehf 18/109).

2. Kur'an-ı Kerim'in nüzulü sırasındaki insanların durumu, bilgi seviyeleri ve anlayışları buna müsait değildir. Çünkü o zamanın Kur'an muhatapları, teknik ve teknolojik aletlerden yoksun oldukları için sadece duyularının verdiği bilgileri kabul edebilecek durumdaydılar. Kur'an, muhataplarına hitapta öncelikle ekseriyetin anlayabileceği seviyeyi esas almıştır. Özel ihtisas ve branşlaşmanın yaşandığı çağımızda bile, ihtisas konularının herkese aktarılmasında ve herkesin sorumlu tutulmasında fayda olmadığı aşikârdır (Yücedoğlu, 2006: 21).

3. İnsanların, zamanın ihtiyaçlarına göre kendileri için gerekli bilgileri elde etmelerini teşvik açısından Kur'an'da teknik bilgilere genişçe yer verilmemiştir (Yücedoğlu, 2006: 21).

Kur'an'ın asıl maksadının Allah'a iman ve O'nun yüce kudretinin tanıtılması olduğu aşikâr olmakla birlikte, insana bir takım bilgilerin sunulduğu da bir gerçektir. Ancak verilen bu bilgilerin sınırlı olduğu görülmektedir. Mesela Allah, bize ayın mahiyeti hakkında bilgi sunmaktan ziyade, insanlar için ayın ne gibi faydaları olduğunu, ayın insanlara ne gibi faydalar sunmak için yaratıldığını açıklamıştır.

Acaba ilahi hikmeti anlamaya, öğüt almaya yönelik olarak Kur'an-ı Kerim'de yer alan yaratılış ayetlerini araştırmak, ay, güneş, yıldızlar ve galaksiler hakkında inceleme ve araştırma yapmak, Kur'an hedeflerinin dışına çıkmak mıdır? Bun da bir sakınca var mıdır? Mademki bu ayetler, öğüt alma hikmetine yönelik Kur'an'da yer almıştır, bunların gerçeklikleri bilinmeden, yaratılışlarındaki sır çözülmeden veya en azından bunlar hakkında bilgi sahibi olmadan, insanın hakkıyla ders ve öğüt alması mümkün müdür?

Kur'an'ın muhtevasına şöyle bir göz atılacak olursa Allah Teâlâ, bunların üzerinde müslümanların düşünmesini ve araştırma yapmalarını istediği görülecektir. “onlar ayakta iken, otururken, yan yatarken Allah'ı anarlar; göklerin ve yerin yaratılışını düşünürler. Rabbimiz! Sen bunu boşuna yaratmadın, sen münezzehsin. Bizi ateşin azabından koru, derler (Ali- İmran 3/91). Bu benzeri ayetlerle birlikte, Kur'an'da üç beş sahifede bir Allah Teâlâ, kâinata ve gökyüzünün durumuna ait bir ayet zikretmiştir. Bunların büyük bir kısmında “bakmayı, görmeyi” emreden ve “bakmıyorlar mı?” gibi kâinatın incelenmesini isteyen cümleler bulunmaktadır (Kırca, 1984: 43).

Kur'an'ın yanında hadislerde de varlıkların araştırılması istenmiştir. Bir hadiste Hz. Peygamber: “Allah'ın yaratıkları hakkında düşününüz, Allah'ın zatı hakkında düşünmeyiniz” buyrulmaktadır. Hz. Peygamber, Allah'ın zatı dışındaki her şeyin araştırmaya, düşünmeye açık olduğunu ifade etmiştir. Kur'an ve Hadisin davet ettiği teşvikleri ortada iken yasak veya mahzurlu olduğu savunulmamalıdır (Nasr, 1988: 310). Ancak bunu yaparken makul ölçüler çerçevesinde kalıp Kur'an'a bir bilim kitabı gibi yaklaşılmamalıdır.

6.3. Kur'an'da Yaratılış İfade Eden Kelimeler

Kur'an'da yaratılış olayını doğru izah edebilmek için yaratılış ifade eden kavramların etimolojik tahlillerinin yapılmasının yerinde olacağı kanaatindeyiz.

Kur'an'da yaratılış ifade eden birçok kelime bulunmaktadır. Bu kelimelerin bir kısmıyla yer ve göklerin yaratılışı ve düzenlenişi, diğer bir kısmıyla da canlı ve cansız varlıkların yaratılışı dile getirilmiştir. Kur'an'da yer ve göklerin yaratılışını anlatan ayetlerdeki kelimeler taranacak olursa, bunların üç tane (halk, fatr, bed') olduğu görülecektir. Bu kelimeler, ya doğrudan yer ve göklerin yaratılışını ifade eden fiiller; yani failin Allah Teâlâ, mef'ulun yer ve gökler olduğu ayetlerdir veya bu kelimeler, yer ve göklere muzaf olarak ayetlerde bulunmaktadır. Yer ve göklerin yaratılışını ifade eden ayetlerdeki fiiller, yalın olarak, yani harfi cer almadan kullanılmışlardır. Bu kelimelerin yanında yine yaratılışı doğrudan ya da dolaylı olarak ifade eden birçok kelime vardır.

Bu kavramların bir terim anlamları vardır bir de Kur'an'da yüklendikleri manalar vardır. Şimdi biz bu kavramların kullanım şekillerini inceleyeceğiz:

6.3.1. Haleka

Haleka ve bu fiilin masdarı olan "halk", sözlükte; "eskimek, ölçüp biçmek, takdir etmek, düzeltmek, örneksiz ve benzersiz bir şey yaratmak, bir şeyden bir şey meydana getirmek, yalan uydurmak ve bir şeyi eşitleyip dikmek" (İbn-i Manzur, 1994: X, 85-92) anlamlarına gelmektedir.

Arap dili uzmanları "halaka"nın mastarı olan "halk" kelimesinin temel mânâsının "takdir" olduğunu kabul ederler. "Halaka" 171 yerde fiil sıgasıyla, 52 yerde de mastar sıgasıyla Allah'a nispet edilmiştir. Kur'an'da toplam 236 yerde Allah'a nispet edilen "haleka" fiilinin çeşitli konu ve muhtevalarının başında göklerin ve yerin yaratılışı gelir. Bu ayetlerde geçen yaratma genellikle "ana madde olmadan yoktan yaratma" veya "yokluktan varlık âlemine çıkarma" şeklinde anlaşılmaktadır. "Halaka" fiili ilâhi yaratılışı ifade eden en kapsamlı fiildir (Şimşek, 1998: 11).

Bu kavram fiil ve masdar olmak üzere şu manalarda kullanılmıştır:

1. Takdir etmek: Halk'ın asıl manasının Arap dilinde bu manaya geldiği bildirilmiştir (Rıza, 1958: XII, 236). "Ölçüp biçenlerin takdir edenlerin en güzeli Allah ne yücedir" (el- Mü'minin 23/14) Ayetindeki "el -halıkın" kelimesine takdir edenler manası verilmiştir. Eğer bu kelimeye "yaratıcılar" anlamı verilmiş olunursa, yaratıcının bir tek olduğu itikadı zedelenecektir. Hâlbuki islam inancına göre yaratıcı tekdir (Yazıcıoğlu, 1988: 128vd.). Bu akli ve nakli delillerle sabittir. Öyleyse kelimeyi takdir edenler olarak almak gerekecektir. Bu ve benzeri ayetlerde halk kelimesi takdir etmek anlamında yer almıştır (Yazıcıoğlu, 1988: 189).

2. Yalan Uydurmak: "Yalan uyduruyorsunuz" (el- Ankebut 29/17) ayeti ile "bu ancak öncekilerin düzdükleri yalandır" (eş- Şura 26/137) ayetindeki "halk" kelimeleri, "yalan uydurmak" anlamına Kur'an'da yer almışlardır. Yalan uydurmakta da bir takdir; ölçüp biçme ve planlama söz konusu olduğu için aynı zamanda "takdir etmek" anlamını da içermektedir. Arap dilinde, "yalan sözler" de diye bilinmektedir (er- Razi, 1981: II, 97).

3. Bir şeyden başka bir şey var etmek: Kur'an-ı Kerim'de, halk kelimesinin bu anlamına birçok örnek bulmak mümkündür (Bkz. el- Furkan 25/54; en-Nur 24/25). Bu ayetlere örnek teşkil edebilecek; sudan canlı varlıklar var etmek, çamurdan, topraktan ve nutfeden insan var etmek, gibi ayetler sayılabilir (Bkz. el- En'am 6/2; el-Hicr, 15/26)

4. Yoktan yaratmak: İcat, ibda, ihtira ve tekvin anlamlarına gelmektedir. Kur'an'ı Kerim'deki yer ve göklerin yaratılışını anlatan ayetlerde yer alan fiil ve mastar

şeklindeki “halk” kelimesi, “yoktan yaratmak” anlamını ifade etmektedir. Yukarıda sayılan üç maddenin dışında kalan bütün “halk” kelimeleri, Kur'an'da “yoktan daha önce benzeri olmadan bir şey yaratmak” anlamında yer almıştır. Failin Allah, mef'ulun yer ve gök olduğu ayetlerde halk ve türevleri, bu anlamı ifade için kullanılır. Failin Allah tan başka bir varlık olduğu durumlardaki halk kelimesi ise “yaratamamak” anlamını ifade için olumsuz olarak kullanılmıştır (el- İsfehani, 1970: 224-226).

Kavramla ilgili manaları özetlersek, yukarıda izah edildiği gibi “Haleka” fiili türevleriyle birlikte Kur'an'ı Kerim'de bir kısım ayetlerde “ölçüp biçmek takdir etmek” manasında, iki ayette “yalan uydurmak” manasında, “birçok ayette bir şeyden başka bir şeyi yaratmak manasında”, genel olarak da “yoktan daha önce benzeri olmadan bir şeyi yaratmak” anlamında kullanılmıştır.

Kur'an'ı Kerim'de Allah'ın isimleri ve sıfatları olarak kullanılan “el- Halik” ve “el-Hallak” kelimeleride bu kökten türemişlerdir.

6.3.2. Bede'a

‘Bede’a kelimesi sözlükte; “örneksiz olarak yapmak, icat etmek, yaratmak, bir şeyi ilk defa ortaya koymak, ilk defa meydana çıkarmak, ibda ve inşa” (İbn-Manzur, VIII, 6) anlamlarına gelmektedir. Bu kökten türemiş olan ibda kelimeside, “birini örnek almadan, birine uymadan bir şeyi yoktan yaratmak” (İbn-Manzur, 1994: VIII, 7-8) manasını ifade etmektedir. Bid’at ortaya koymak da bu köktendir.

“İbdâ” ile ilgili benzer bir tanım da şöyledir; bir şeyin maddesiz ve bir zamanla kayıtlı olmaksızın icadıdır (Bursevi, 1995: I, 227).

Önceden herhangi bir örneği bulunmaksızın bir şeyi var eden anlamına gelen “bedi” kelimesi fail vezninde mübalağa ifade eden bir isimdir. Mahfuz bir müptedânın haberi olarak merfu gelmiştir. İsm-i fâili “mübdî” gelir. Yüce Allah göklerin ve yerin geçmiş bir örnek olmaksızın yaratıcısı (bedi) dir. Yâni onları daha önce herhangi bir tarif ve örnek söz konusu olmaksızın yaratan vâir eden, meydana getirendir. Daha önce görülmemiş bir şeyi ortaya koyan herkese de “mübdî” denir (Kurtubi, 2003: II, 292).

Kelime Kur'an'da üç manada kullanılmıştır:

1. İlk anlamında “bid” olarak: “Deki, ben peygamberlerden ilk defa gelmiş biri değilim” (el- Ahkaf 46/9) ayetinde olduğu gibi.

2. “Ortaya yeni bir şey çıkarmak” anlamında iftial babından: “Onların ortaya attıkları yeni bir şey ruhbanlığa gelince” (el- Hadid 57/27) ayetindeki ibtede’uhe” kelimesi bu anlamdadır.

3. “Daha önce biri olmadan yaratan ve icat eden” anlamında: Kur'an'da iki defa Allah Teâlâ'nın güzel isimlerinden olan “el-bedi” kelimesi geçmektedir. Her iki ayette de göklere muzaf olarak bulunmaktadır. “Gökleri ve yeri yoktan var edendir” (el- Bakara II/116; el- En'am 6/101) ayetlerindeki el bedi bu manaya gelmektedir.

El- bedi ıstılahta daha önce hiçbir örnek yok iken mahlûkatı ilk önce yaratıcı, her şeyden önce yaratıcı ve icat edici ve bir nesneyi numune ve misali yokken inşa ve ihdas eden (er- Razi, 1981: IV, 25) manalarına gelmektedir. Münhasıran Allah için kullanılır. Benzersiz bir şey meydana getirmek ve sanatının bütün inceliklerini ortaya koymak manalarını da ifade etmektedir. Bu kelimenin Kur'an'da ifade ettiği anlam, Allah Teâlâ'nın yoktan yaratıcı olduğudur (Yazır, 1975: III, 2005).

6.3.3. Fatara

“Fatara” kelimesi, sözlükte, “yarmak, yarıp çıkarmak, bir şeye başlamak, yaratmak ve bir şeyi inşa, ibda ve ihdas etmek” (İbn-i Manzur, 1994: 55-59)

anlamlarına gelmektedir. Haleka fiili, fiziki bünye olarak bütün halinde yaratılışı ifade ederken, fatara fiili bu yaratılışla birlikte insan olma özelliklerinin de verildiği, Allah'ın dinini kabul edecek bir kabiliyette olduğu şeklinde farklı anlamlar taşır (Ulutürk, 1995: 25). Bu kelime Kur'an'da dört anlamda yer almıştır:

1. "Yarılmak" anlamında: "Gökler nerede ise tepelerinden yarılacak" (eş-Şura 42/5) ayetindeki "yetefettarne" kelimesi bu anlamdadır.
2. "Delik" anlamında: "Gözünü bir çevir bak, bir delik görebilir misin? (el-Mülk 67/3) Ayetindeki "futar" kelimesi bu manayadır.
3. "Fıtrat (yaratılış)" anlamında: "Sen yüzünü bir muvahhid, olarak dine, Allah'ın fıtratına çevir ki, O, insanları bunun üzerine yaratmıştır (er- Rum 30/30)."
4. "Yaratmak" ve "var etmek" anlamında; çoğu defa ismi fail sığısıyla yer almıştır. Kur'an-ı Kerim'de "yaratıcı ve yaratmak" anlamında yer alan kelimenin faili Allah, mef'ulleri de daima yer ve gökler olmuştur. Bu kelimenin fiil ve ismi fail olarak geçtiği ayetlerde Allah, yerin ve göklerin yaratıcısı gösterilmiştir.

6.3.4. Benâ

Kur'an'da göklerin ve yerin yaratılışını ifade eden bir diğer kavram da "benâ" kavramıdır. Kavram göklerin canlılar için tavan şeklinde yapıldığını ifade etmektedir. "O Allah ki, yeryüzünü sizin için bir döşek, gökyüzünü bir tavan yaptı" (el- Bakara 2/22).

Tunuslu meşhur müfessir Tâhir b. Âşur, Yüce Allah'ın göğü tavana benzetmesindeki sırrı şöyle açıklamıştır: "Allah hava küresini (atmosferi) yer küresi ile esir küresi arasında bir ara bölme olarak yaratmıştır. Bu bölme bir evin tavanından beklenen fonksiyonları tam olarak sağladığından dolayı ona "tavan" denilebilir. Çünkü hava küresi yukarıdan yeryüzüne gelebilecek çeşitli zararları bertaraf eder ki, bunların başında deniz sularının karaları istilâ etmesini engellemek ve bazı gök cisimlerinden kopan meteorların Dünya'ya verecekleri zararları ortadan kaldırmak gibi hususlar gelir. Buna kâinatın değişik yerlerinden gelen zararlı ışıklardan Dünya'yı korumayı da eklersek, o zaman atmosferin yaratılış hikmeti daha açık ortaya çıkar. Çünkü bu fonksiyon da esasen tavandan beklenen maksada uyar (Demirci, 2000: 65).

Kavramın bir başka versiyonu da şu ayetle ifade edilir: "Sizi yaratmak mı daha zor yoksa göğü mü? Onu binâ etmiştir (en- Naziat 79/27).

6.3.5. Ce'ale

Ce'ale genellikle yaratılan herhangi bir nesneye belli bir sıfat ve hususiyet kazandırma işlemleri için kullanılmıştır. Bu sebeple bir nesnenin ilk yaratılışından sonraki safhalarda eriştiği merhaleler ve kazanılan sıfat ve özellikler bu fiille ifade edilmiştir. Meselâ insanın yaratılışından bahsedilirken onun topraktan ilk yaratılışı ve yine Âdem'den neslinin meydana gelişi "halaka" fiili ile anlatılmış ve ondan sonraki meniden yaratılışlar, insanların erkekli dişili yapılması ve insan vücudunun kulak, göz ve kalplere kavuşturulması "ce'ale" fiili ile anlatılmıştır (Korkmaz, 1996: 126). Yine göklerle yerin ilk yaratılışından sonraki aşamalar da bu fiille ifade edilmiştir (Bkz. es-Secde 32/7-9; Fatır 35/11; ez- Zümer 39/6).

Ce'ala fiilinin manası sıyak, sibak ve mefullerinden anlaşılacak kadar geniştir. Kullara isnat edildiği zaman yapmak, kılmak, eylemek, koymak, işlemek gibi manaları ifade eder. Tek mef'ule müteaddi olduğu zaman icat ve haleka manasında Allah için kullanılır. "Ondan iki çifti; erkeği ve dişiği var etti" (el- Kıyame 75/39) Tasvir

manasıyla ve bir şeyden bir şey yapmak manasıyla hem Allah için, hem de kullar için kullanılmaktadır (Ulutürk, 1995: 38-42).

Yerlerin ve göklerin yaratılışıyla ilgili ayetlerde kavram, yaratılışın ilk safhasını değil, daha sonraki safhasını işaret eder (Bkz. el- Bakara 2/22: el Enbiya 22/30).

6.3.6. Enşee

Doğmak, olmak, zuhur edip meydana gelmek, inşa, bir şeyi ihdas etmek, yetiştirmek ve büyütme demektir (Ulutürk, 1995: 26). Bu bilgilere göre, enşee fiilinin, ibda gibi yoktan var etme manasına değil de “ibda”dan sonra ilk yaratma, çoğu defa yaratılmış bir asıldan ilk ihdas ve meydana getirme, kurma, yaratmaya başlama manasına geldiği anlaşıyor. “Sizi yerden inşa eden ve orada yaşatan O’dur.” ayetinde bu manada kullanılmıştır. Kur’an’da değişik örnekleri bulunan enşee fiilinin yer aldığı Vâkıa suresinin 71 ve 72. ayetlerinde, “yaktığınız şu ateşi görmüyor musunuz? Onun ağacını siz mi bitirdiniz, yoksa bitiren biz miyiz?” buyrulmaktadır. Görüldüğü gibi enşee fiili, haleka fiiliyle bir anlam benzerliği taşımaktadır. Yalnız ağacın meydana gelebilmesi için, varlığına sebep olacak toprağın önceden yaratılmış olması gerekmektedir. Toprakta yaratılan bütün bitkiler ve ağaçların varlığı toprağa bağlıdır. Bitki ve ağacın topraktan yetişmesi, tohum hücrelerinde tekrar canlı haline gelecek özelliklerin verilmesi demektir (Yıldız, 1992: 15). “And olsun ki Biz insanı süzölmüş bir çamurdan yarattık. Sonra onu sabit bir yerde nutfe yaptık. Sonra o damlayı bir alakaya dönüştürdük, alakayı bir et parçasına dönüştürdük, Bu et parçasıyı birtakım kemiklere çevirdik ve bu kemiklere et giydirdik, Sonra onu bir başka yaratılışa meydana getirdik” (el-Mü’minûn 23/12-14). Mü’minûn suresinin 14.ayetindeki “sonra onu bir başka yaratılışa yarattık” bölümünde “enşee” fiili doğumdan sonraki varlığın daha önce anneye bağılıyken doğum sonrası bağımsızlığını ifade eder.

6.3.7. Kada

İlim adamlarımız; “kadâ” (hükmetti) kelimesinin müşterek birkaç anlama gelen bir lafız olduğunu söylerler. Bu anlamlar şöylece sıralanabilir:

1. Yüce Allah’ın şu buyruğunda olduğu gibi, “yaratmak” anlamına gelir: “Onları yedi gök hâlinde iki günde yarattı (kadâ) (Fussilet 41/12)

Bildirmek mânasına da gelir. Şu âyette olduğu gibi: “Biz kitapta İsrailoğullarına şunu bildirdik (kadâ)” (El- İsrâ 17/4).

2. Emretmek anlamına da geldiği olur. Yüce Allah’ın şu buyruğunda olduğu gibi: “Rabbin kendisinden başka birine ibâdet etmeyin... diye emretti (kadâ)” (el- İsrâ 17/23)

3. Kabul ettirmek ve hükümleri uygulayıp bitirmek anlamına da gelir. İşte hâkime kâdı denmesi buradan gelir.

4. Bu kelime hakkı tastamam yerine getirmek anlamına da gelir. Yüce Allah’ın şu buyruğunda olduğu gibi: “Musa süreyi tamamlayıp...(kadâ) (el- Kasas 28/29).

5. İrâde etmek, dilemek anlamına da gelir. Yüce Allah’ın: “Bir şeyin olmasını hükmederse sadece ona ol der ve o da oluverir” (el- Bakra 2/17) Buyruğu da bu mânaya işaret eder.

İbni Atiyye, “kadâ”nın takdir etme mânasında olduğunu söylemiştir. Ayrıca İbni Atiyye’ye göre bu kelime, “irâdesini gerçekleştirdi, yürürlüğe koydu” anlamlarına da gelebilir (Kurtubi, 2003: 293-294).

6.3.8. Savvera

Tasvir etmek, suretlendirmek, şekil vermek, şekillendirmek anlamlarına gelmektedir. “Rahimlerde sizi dilediği gibi şekillendiren O’dur” (el- Araf 7/11), ayetinde bu şekilde ifade edilmektedir. Tasvir yaratma kavramı içerisinde anlaşıldığına göre, haleka ile yaratmadan sonra gelen bir mefhumu ifade ediyor. Önce Allah mahlûkatının maddesini yaratıyor, sonra onu canlandırıp ahenkleştiriyor, düzeltiyor ve sonra da dilediği son biçimi veriyor (Ulutürk, 1995: 45). Şu ayeti kerimede bu açıkça anlaşılmaktadır: “Ey insanlar, eğer öldükten sonra dirilmekte kuşkuda iseniz bilin ki, biz sizi önce topraktan, sonra nutfeden, sonra, alakadan, sonra yaratılışı belli belirsiz bir çığnem et parçasından yarattık ki, size kudretimizi açıkça gösterelim” (el- Hacc 22/5).

Kur'an'da yaratılış ifade eden kavramların sayısı oldukça fazladır. Yukarıda açıklamaya çalıştığımız kavramlar fail olarak yaratmayı direkt Allaha izafe eder. Bununla birlikte yine bir takım kavramlar vardır ki bunlar yaratma ifade etmezler. Fakat Allaha izafe edildiğinde yine akıllara Allah'ın yaratıcı kudretini getirir. Bunların bir kaçını izah etmeye çalışalım:

1. Sane'a: İşledi, yaptı (faale) manasındadır (Ulutürk, 1995: 51-52). “Dağları donmuş sanırsın, oysa onlar bulutun yürümesi gibi yürümektedirler. Bu her şeyi gayet iyi yapan Allah'ın yapısıdır. Doğrusu O,yaptıklarınızdan haberdardır” (en- Neml 27/88). Bu ayette olduğu gibi “sane'a” fiili Allah'a nispet edilince yaratmak anlamına gelmektedir.

2. Ahraca: Çıkarmak anlamındadır. Bu fiil daha çok ilimler ve sanatlar hakkında kullanılır. Allah'a nispet edilince yaratma anlamındadır. Şu ayeti kerimelerde bu açıkça gözükmektedir: “Dilediğimiz belirtilmiş bir süreye kadar rahimlerde tutuyoruz, sonra sizi bir bebek olarak çıkarıyoruz” (el- Hacc 22/5). Allah sizi annelerinizin karnından çıkardığı zaman hiçbir şey bilmiyordunuz, size işitme, gözler, gönüller verdi ki şükredesiniz” (en- Nahl 16/78) “ O’dur ki sizi topraktan, sonra nutfeden, sonra alaktan yarattı. Sonra sizi bir çocuk olarak çıkarıyor” (el- Mü'min 40/67).

3. E'âde: Dönmek kökünden e'âde, söz ve benzeri şeylerin tekrar edilmesi manasında iken Allah'a nispet edilince, bilhassa öldükten sonra dirilmeyi ifade eder (Ulutürk, 1995: 57-58).

Enbete, atâ, vehebe, elka, vada'a, enzele fiilleri Allah'a nispet edilince Allah'ın çeşitli fiillerini ifade etmektedir.

6.4. Kur'an'da Kainatın Yaratılışı Ve İlk Madde Anlayışı

Bu başlık altında Kuran'da kâinatın yaratılışına genel bir giriş yapmak istiyoruz. Gerek klasik tefsir kaynaklarında ve gerekse günümüzde tartışılan kâinatın yaratılışına temel teşkil eden “ilk madde” anlayışının Kur'an'dan çıkarılıp çıkarılamayacağını konunun içerisinde incelemeyi düşünüyoruz

Kur'an bir bütün olarak incelendiğinde “yaratma”nın bir fiil bir eylem ve bir oluş olduğu açıkça ortaya çıkmaktadır (Efil, 2002: 83). Allah evrenden farklıdır; yaratan ve bir de yaratılan vardır. Evren sonradan yaratılmıştır (Şimşek, 1998: 11). Yaratma sürecini başlatan (er-Rum 30/27) ve dilediği gibi yaratan Allah'tır (Fâtır 35/1). O, bir şeyin olmasını dilediği de “ol” der ve o şey olur (el-Bakara 2/17; Âli İmran 3/47). Sebep-sebep ve imkân dâhilinde olmak gibi hususlar kulların fiilleri için söz konusudur. Allah dilerse, sebep-sonuç ilişkisi hiçbir anlam ifade etmez (Şimşek, 1998: 11).

Yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi Kur'an'da Allah'ın yaratma fiilini ifade etmek için pek çok kavram kullanılmakta bunların içerisinde en yaygın olarak kullanılan kavram “halk” sözcüğüdür. Kur'an'a bütüncül açıdan bakılırsa bu sözcüğün “yoktan yaratma” anlamına kullanıldığı görülür.

“Halk” ilk kez Alak suresinde insanın kan pıhtısından yaratıldığını ifade etmek için kullanılmıştır. İnsanın topraktan yaratılması veya kan pıhtısından yaratılması hep mevcut olan bir şeyden yaratmayı ifade etmektedir. Ancak bu kavram genellikle göklerin ve yerin yaratılışını ifade eden ayetlerde kullanılmaktadır:

“O, hanginizin ameli güzel olduğu hususunda sizi imtihan etmek için gökleri ve yeri altı günde yaratandır. Bundan önce Arş'ı su üstünde idi” (Hud, 11/7)

“O küfre sapanlar görmüyorlar mı ki, başlangıçta göklerle yerler bir biriyle bitişik iken, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık” (el-Enbiya, 21/30).

“De ki: Gerçekten siz mi yeri iki günde yaratana karşı küfre sapıyor ve O'na bir takım eşler kılıyorsunuz? O, âlemlerin rabbidir. Orada yerin üstünde sarsılmaz dağlar yarattı, onda bereketler yarattı ve onda isteyip arayanlar için eşit olmak üzere oradaki rızıkları dört günde takdir etti. Sonra, kendisi duman halinde olan göğe yöneldi; böylece ona ve yere dedi ki: İsteyerek veya istemeyerek gelin dedi. İkisi de, isteyerek geldik dediler. Böylelikle onları iki gün içinde yedi gök olarak tamamladı ve her bir göğe kendi emrini vahyetti. Biz dünya göğünü de kandillerle süsleyip donattık ve koruma altına aldık.” (Fussilet, 41/9-12).

Göklerin yaratılışıyla ilgili benzeri birçok ayet olmakla birlikte, bu ayetlerin yaratılışı detaylı anlattığını söylemek doğru değildir. Ayetler incelendiğinde açıkça görülen şey yaratıcının yaratmadaki kudret, azamet ve kusursuzluğudur.

Kur'an-ı Kerimde, kâinatın yaratılışına dair görüşler yukarıda verilen ve benzeri ayetlerden yola çıkarak ortaya konulabilir.

Hud suresinin 7. Ayetinde geçen “arş'ı su üstünde idi” ifadesi için zahirden anlaşılan genel kanaate göre, Allah Teâlâ yer ve gökleri yaratmadan önce arş'ı su üstünde idi. Yani, yer ve göklerin yaratılışından önce yaratılmış mahlûkat mevcut idi. Onlar da arş ve su idi. Yer ve gökler ilk yaratılmış varlıklar değildir (Yücedoğlu, 2006: 33).

Ayetin tefsirinde bir yaratılış zinciri verilmekte ve Allah'ın ilk yarattığı şeyin arş, arş'tan sonra su olduğu ve buharından çıkan dumansı bir maddeden de (esir-sedim) bütün kâinatın yaratılmış olduğu çıkarılmaktadır (et-Taberi, 2002: XII, 5).

Said b. Cübeyr, ibn Abbas'tan; “suyun rüzgâr üstünde olduğu” nu rivayet etmiş, Mücahid'ten de; “hiçbir şey yaratılmadan önce arş, su üzerinde idi” şeklinde nakledilmektedir. Kadade ise; “bunun Allah'ın insanlara bir uyarısı olduğunu”, Ebu

Rezzin'de; "Allah yeri ve göğü yaratmadan önce altı ve üstü hava olan bir 'âma' da olduğu bundan sonra arş'ı su üzerinde yarattı" (et- Taberi, 2002: XII, 6) rivayetinde bulunmuştur. Rivayet tefsirlerinde yer alan rivayetler eleştirilmiş, bunların meşhur olmadığı iddia edilmiştir. Ayet, Allah'ın yer ve göklerden daha büyük ve ağır olan arş'ını, hafif bir suyun üzerinde tutabileceği ve "arş-ı su üzerinde idi" ibaresi, Allah'ın en büyük yaratıcı olarak arş'ını yedi göklerin üstünde, altından ve üstünden direksiz tutmaya kadir olduğunu ifade etmek için zikredildiği ifadesiyle tefsir edilmiştir (er-Razi, 1981: XVII, 187-188).

Ayetteki, "bundan önce Arş'ı su üzerinde idi" ibaresinin ise, yer ve göklerin yaratılışından önce veya o esnada Arş'ın altında su vardı, ayrıca arşın su üstünde oluşu, geminin su üstünde oluşu gibi anlaşılmaması gerektiği ve suyun canlı hayatın menşei oluşu gerçeğine bir işaret olduğu şeklinde te'villeri yapılmıştır (Rıza, 1958: XII, 17). Ayetteki ibarenin, bütün canlıların sudan yaratılışını ifade ettiği belirtilmiştir (Rıza, 1958: XII, 23).

Ayette bulunan cümlelerin, yer ve göklerin yaratılışından önceki durumu değil yaratılış anını veya sonraki bir anı anlattığı görüşünde olanlarda vardır. İbarede bütün canlı hayatın kaynağının su olduğuna bir atıf vardır (Yazır, 1975: IV/2758- 2761). Biz bunda "bütün canlıları sudan yarattık" (el- Enbiya,21/30) melzumuna bir işaret buluyoruz. Bazı ehadis ve âsardan anlaşıldığına göre, altıncı gün hayvânâtın halkolunduğu devirdir. Demek ki o gün saltanat-ı ilahiye halk-ı hayat ile cereyan ediliyordu ve bu cereyanın tecelligahı su bulunuyordu (Yazır, 1975: IV, 2758-2761).

Ayetten suyun ilk yaratılan maddelerden bir olduğu anlaşılmaktadır. "Her canlı şeyi sudan yarattık"; (el- Enbiya 21/30) "Allah her canlıyı sudan yarattı" (en- Nur 247/45) ayetleri bunu daha açık bir şekilde ifade etmektedir. Fakat müfessirlerin ayetteki kanaatleri, yaratılış öncesini değil yaratılış esnasını veya yaratılıştan sonraki bir zaman dilimini ifade şeklinde oluşmaktadır. Ortak nokta bütün canlı hayatın su olduğu şeklindedir. Fakat rivayet tefsirlerin de ifade edilen 'su'yun yaratılışa esas teşkil eden "ilk madde" olduğu anlayışı rivayetlere kuşkuyla yaklaşanlara göre bu ayetten çıkarılamaz.

"O küfre sapanlar görmüyorlar mı ki, başlangıçta göklerle yerler bir biriyle bitişik iken, biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık" (el- Enbiya 21/30) ayetinin iki kelimesi üzerinde durulmuştur; ratk ve fatk. Ratk sözlükte; "bitişmek, birleşmek ve yapışmak" (İbn-i Manzur, 1994: X, 114), fatk da; "yarmak, ayırmak, sökmek ve sözü düzeltmek" (İbn-i Manzur, 1994, X, 296-299) anlamındadır. Genelde ratk, fatk'ın zıddı olarak kullanılmaktadır. Bu ayetteki iki kelimeye rivayet tefsirlerinde şu manalar verilmektedir:

"İbn Abbas'a göre; "yer ve gökler bitişik idiler. Allah aralarını hava ile ayırdı. Havayı yer ve gökler arasına koyarak arz yerinde kaldı, gökleri de yükseltti".

Mücahide göre; "yer ve gökler bitişik ve birer tane idiler. Allah, bir yerden yedi ve bir tane olan gökten de yedi gök meydana getirdi. Daha önce bunlar arasında, temas bulunmazken Allah bunları altışar adet ziyade ile yedişer kıldı" (et- Taberi, 2002: XVII, 18)".

Muhammed b. Yezid ve ondan İsmail ve Suddi'nin rivayetlerine göre; "yer kendi arasında bitişik (ratk) göklerde kendi arasında bitişik idiler. Bunlardan, yedişer kılınarak (fatk), gökler ayrılmışlardır. Veya yer ve gök birer tane idiler ki, yedişer kılındılar. Bu ameliye iki günde olmuştur ki, Perşembe ve Cuma günleridir. Cuma günü, yer ve göklerin bir araya toplanmasından dolayı cuma günü ismini almıştır" (et- Taberi, XVII, 19)

İbn Abbas ve İkrime'nin diğer rivayetine göre; "gece gündüzden önce bulunuyordu. Gündüz fatk edilerek geceden ayrılmıştır".

et- Taberi'nin (v.301/922) tercih ve doğruya en yakın olarak kabul ettiği rivayete göre ise; "yer yüzünün nebat, göklerin de yağmur için ayrıldığı görüşüdür". Zira daha önce gökler ratk idi. Yağmur yağdırmıyordu. Yer de ratk idi, nebat bitirmiyordu. Bu fatk edilerek yağmur için gök, nebat içinde yer elverişli hale getirilmişti. et-Taberi, ayetin devamında bulunan; "Biz canlı olan her şeyi sudan var ettik" cümlesinin bu hikmetle ayette yer aldığını ve bu manaya delalet ettiğini savunur (et- Taberi, XVII, 19).

Elmalılı ayetle ilgili olarak kendisine ulaşan görüşleri üç noktada birleştirmiştir;

1. İbn Ömer ve İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, sema ratk idi, yağmur yağdırmıyordu ve arz ratk idi, ot bitirmiyordu. Sonra Allah semayı fatk etti yağmur yağdırdı, arzı fatk etti ot bitirdi.

2. İbn Abbas'tan İkrime, Hasen, Kadade ve İbn Cübeyr tarikiyle gelen bir rivayette, semavat ve arz ikisi bitişik bir şeydi. Allah aralarını ayırdı. Bu mana madde-i üla nazariyesine tevâfuk ettiği gibi arzın şemsten ayrılmış olması hakkındaki son nazariyeye de temas eder.

3. Ratk ademde iştirak, fatk icat ve temyiz manasına olmaktadır. Mamafih gösterdiğimiz veçhile ayet üçüne de muhtemel ve üç manada sahihtir ve cem'lerinde münâfât yoktur (Yazır, 1975: V, 3351).

Ayeti, "öyleyken biz onları fatk ettik, kopardık, yok iken yaratıldılar, bir şey iken çoğaldılar. İbtida duman gibi madde iken müteaddit ecrâm ve ecrâm oldular. Bir tabiatla kalamayıp kalmayıp muhtelif tabiatlara tenevvü ettirildiler, arz semavattan ayrıldı, yukarısından yağmur yağdırdı. Üzerinden otlar bitirdi" (Yazır, 1975: V, 3351-3352) şeklinde tefsir etmiştir.

Fussilet 9-12 ayetleri arasında, yüce Allah, önce iki günde yeryüzünü yarattığını ve yeryüzünün döşendiğini, dağların yerlerine konuşturıldığını, rızıkların dünyada var edildiğini, rızıklarla beraber yerin tamamının dört günde yaratıldığını ifade buyurmaktadır. Sonra "duman" halindeki semaya yöneldiğini bu duman halindeki göğü iki günde yedi gök olarak düzenleyip her göğe emrinin bildirildiğini ve dünya semasının yıldızlarla donatıldığını bildirmektedir.

Acaba bütün bu oluşumun meydana gelmesine temel teşkil eden bir ilk madde var mıdır? Varsa bunu Kur'an'dan çıkarmak mümkün müdür? Ayetlerde eski evrenbilimiyle ilgili ilk maddeyi anımsatan bir takım imalar vardır. Ayetlerden yeryüzünün sudan, göklerin de dumandan yaratıldığı şeklinde bir izlenim ediniyoruz. Buradan hareketle, evrenin kendisinden yaratıldığı temel maddenin su veya duman olduğunu söylemek mümkün müdür? Gerçekte yeryüzünün sudan yaratıldığını destekleyen ve savunan her hangi bir ayetin varlığı söz konusu değildir. "Suyun tüm canlı varlıkların kendisinden yaratıldığı temel madde niteliğinde olduğu çok açıktır" (Efil, 2002: 85).

Fussilet 11'de geçen "duhan" kelimesinin bütün müfessirler tarafından "duman" olarak anlaşıldığı söylemek mümkündür (Yücedoğru, 2006: 40). Fakat 'duhan' ın mahiyeti konusunda görüş ayrılıkları yok değildir. Kavramın mahiyetini izah edebilmek için kavramın geçtiği iki ayeti birlikte değerlendirmek gerekir:

Ey Muhammed! "Göğün apaçık bir duman halinde geleceğini gözetle" ayetidir ki tefsiri; "hakiki duman olup henüz çıkmadığı, susuzun serap görmesi gibi insanların açlıktan etrafı sisli görmesi, kuraklıktan toz bulutunun oluşması ve evin yıkılışının tozu dumanı nasıl olursa dünyanın bozuluşunda da durumun aynı şekilde olması" (er- Razi, 1981: XXVII/ 242-243) şeklinde yapılmıştır.

Kur'an'da bulunan ve dumandan bahseden bu iki ayet beraberce değerlendirildiğinde, âlemin temel maddesinin duman olduğu değil, sadece göklerin yedi gök olarak düzenlenişinden önceki halinin duman olduğu anlaşılmaktadır. “Her şey aslına döner sözü” ile birlikte düşünüldüğünde, duman halinde bulunan gökler, başlangıçta, Allah'ın yönelmesi ile yedi gök olarak düzenlenmiştir, âlemin bozulmasında da yine dumanın olacağı bu Fussilet suresinin 11. ayetinden çıkarmak mümkün olmakla beraber, yer ve göklerin ana unsurunun duman olduğunu bu ayetten çıkarmak uzak bir ihtimaldir. Astronomi ilminde esir denilen göğün temel maddesi duman, yapı itibariyle oksijen ve su buharından oluşmaktadır (Yücedoğlu, 2006: 41). Türkçede ‘sis’ diyebileceğimiz Kur'an'daki bu dumana; “duman gibi bir madde, yükselmiş buhar, su buharı ve karanlık (ışsız) cevher” isimleri verilmiştir (Rıza, 1958: VII, 446).

Anlaşılan klasik islam âlimleri ayetlerden yola çıkarak bitişik olan yer ve göğün temel maddesi olarak Fussilet suresinde geçen “duhan” kavramını kabul etmişleridir. Bu “duman” dan iki günde yer ve gökler yaratıldı. Sonrasında iki günde gökler, daha sonraki iki günde de yeryüzü döşendi. Bu oluş altı günde tamamlandı.

Yer ve göklerin yaratılıştan önceki hallerinin duhan olduğu Fussilet 11'den çıkarılmıştır. Dumanın, göklerin yaratılıştan önceki ilk madde olduğu ayetin zahirinden anlaşılmakta fakat yerin temel maddesinin ne olduğu hakkında Kur'an'da bir açıklama görülmemektedir. Kur'an'da, dünyanın dünya olarak yaratılışından önceki ilk unsurunun hangi madde veya ne gibi bir şey olduğu hakkında bir açıklamaya yer verilmemiştir. Bu ayette sadece göklerin yedi gök olarak düzenlenmeden önceki halinin duhan olduğu bildirilmiştir. Ayetin açıklıkla bunu ifade ettiğini söylemek mümkündür (Yücedoğlu, 2006: 45). Gökler yedi gök olarak düzenlenmeden önce duman halinde idi. Düzenli hallerinin bozulması sonucunda da yine duman hiline dönüşecekleri ayetle bildirilmektedir (Bkz. ed-Duhan 44/10). Kur'an'da yer alan iki “duhan” ayeti birlikte değerlendirildiğinde, duhan olarak yer alan kelimenin sadece göklerin temel maddesi olduğu görülecektir (Aydın, 1992: 4-8).

Buraya kadar evrenin kendisinden yaratıldığı bir temel madde üzerinde durmaya çalıştık. Gerçekten de Kur'an'da böyle bir maddenin varlığına ilişkin bir takım veriler olmasına rağmen, bunlardan hareketle, o halde Kur'an'a göre evren bir ana maddeden yaratıldı diyemeyiz (Efil, 2002: 85). İslam düşünürlerini evrenin yaratılışında bir ana madde aramaya sevkeden tek etkenin yalnızca Kur'an'da ki konuyla ilgili ayetlerin olduğunu söyleyemeyiz. Allah dilediği takdirde bir ana madde olmaksızın doğrudan doğruya yaratmaya kadirken, onun böyle bir maddeden yaratılabileceğini üzerinde ısrarla durmanın anlamı nedir? (Efil, 2002: 85) “Çoğu islam âlimini Kur'an'da bir temel madde aramaya sevkeden amel, geçmişte çeşitli isimler altında yunan filozoflarının kadim madde anlayışlarının etkisi olarak değerlendirilebilir” (Yücedoğlu, 2006: 45). Bir diğer etkeninde bizzat Kur'an-ı Kerim'in olduğu söylenebilir. Evrenin kendisinden meydana geldiği bir ana maddenin olup olmadığına ilişkin klasik yorumların aksini beyan edenler de vardır. Yaratılış konusunda esas alınan ayetler dikkatlice incelenecek olursa, ne yer ve ne göklerin yaratılışından önce tek bir madde olduğu ve ne de bu tek maddenin duhan olduğu neticesi çıkarılacaktır. Tam aksine, yaratılışa esas olan temel bir maddeden söz edilmediği tüm açıklığıyla görülecektir (Yücedoğlu, 2006: 45). O halde “su ve duman”ın evrenin kendisinden yaratıldığı ana madde olduğunu çok açık bir şekilde iddia etmek sanıldığı kadar kolay değildir. Hele bunu Kur'an adına yapmak şu aşamada biraz güç görünüyor (Efil, 2002: 87).

Duman sözcüğü bugün modern bilimin öngördüğü ana maddeyi hatırlatması bakımından dikkat çekici görünüyor. Bir an için evrenin ana maddesinin duman veya su

olduğu düşünüldüğünde, hemen bunların ezeli olup olmadığı sorusu aklımıza gelmektedir. Çünkü Kur'an bunlara işaret etmesine rağmen, onların ezeli ve sonsuz olmadığına ilişkin herhangi bir açıklık getirmemektedir. Allah her şeye kadir olduğuna göre, evreni yoktan yaratabildiği gibi, ezeli olmayan bir ana maddeden de yaratabilir (Efil, 2002: 86vd.).

Kur'an Kerim'deki mevcut yer ve göklerin yaratılışını anlatan ayetlerin tamamı göz önüne alındığında, yer göklerin temel maddelerinin yaratılışı ayrı, bunların düzenlenişi ve hazırlanışı ayrı kelimelerle anlatılmış olması, islam âlimlerinin ele alarak kendisinden temel bir maddenin var olduğunu iddia ettikleri ayetlerin bu manaya kesin delaletinin olmayışı, yerin göğün, güneş ve ayın, bütün kâinat parçalarının ilk temel maddelerinin bizzat Allah tarafından belli bir kanun çerçevesinde ayrı ayrı yoktan yaratılmış olduğu kanaatini teyit etmektedir. Bu ayetlerde yer alan halk kelimesi sadece yoktan yaratılışı ifade etmektedir (Yücedoğru, 2006: 47).

“O bir şeyin olmasının istediği zaman ona sadece ‘ol’ der! O da oluverir” (Yasin 26/82; el- En'am 6/73; el- Bakara 2/117; Ali İmran 3/47-50). “Kün feyekün” ifadesi, Kur'an'da toplam beş defa aynı formuyla tekrar edilmektedir. Bu benzeri ifadeler Kur'an'ın bütünlüğü içinde temsili anlamda anlaşılabilir gibi, yoktan yaratma anlamında da anlaşılabilir. “Kün feyekün” ifadesi bize Allah'ın dilediği an her şeyi yoktan bile yaratabilecek kadar güç ve kudret sahibi olduğunu göstermesi bakımından düşündürücüdür. Evren ister maddeden, ister doğrudan doğruya meydana gelme durumunda her halükarda yaratılış “ol” emriyle başlamaktadır. Bu sadece evrenin yaratılışı konusunda geçerli olan bir şey değildir. Allah neyi meydana getirmek isterse istesin O'nun yapacağı tek şey ona ‘ol’ demekten ibarettir. Burada eğer evrenin ana maddesinin varlığını bir an kabul edecek olsak, bu durumda “ol” emriyle söz konusu bu maddeden evren yaratılmış olacaktır. Yoktan yaratma öğretisini savunanlar, bu ayetleri kendi öğretilerine uygun bir tarzda açıklama çabasındadırlar. Onlara göre bu emir bir sembol ve mecazdan ibarettir; gerçek söz değildir. Daha doğrusu “ol” emriyle ilgili olan şey, Allah zihninde mümkün olan bir şeydir (Efil, 2002: 87).

Çalışmamamızın bu bölümde genel olarak kâinatın yaratılışı olayını ve Kur'an'da yaratılışa temel teşkil eden bir ilk maddenin olup olmadığını izah etmeye çalıştık; buraya kadar anlatılanları özetleyecek olursak yukarıda ifade edildiği gibi Kur'an'da yaratılışı ifade etmek üzere en çok kullanılan kavram “halk” kavramıdır. Bu kavrama bütüncül bir bakış açısıyla baktığımızda görüyoruz ki, kavram “yoktan yaratmayı” ifade etmektedir. Öte yandan kavram daha ziyade göklerin ve yerin yaratılışını ifade eden ayetlerde kullanılmıştır.

Kâinatın yaratılışıyla ilgili ayetleri inlediğimizde ortaya çıkan sonuç bütün canlıların sudan yaratıldığı şeklindedir. Gerek klasik ve gerekse çağdaş yorumlar bu doğrultudadır. Fakat bazı klasik rivayet kaynaklarında ifade edilen “su” yun yaratılışa esas teşkil eden ilk madde olduğu anlayışının ilgili ayetlerden çıkarılmasının çok da kolay olmadığını ifade ettik. Âlimlerimizin üzerinde durduğu diğer bir madde de Fussilet suresinde geçen duhan(duman) kavramıdır. Fakat bu kavramında yaratılışa esas teşkil eden “ilk madde” olduğunu söylemek hele hele bunun Kur'an'a istinaden söylenmesi oldukça zor görünmektedir. Klasik âlimlerimizin bu konudaki fikirlerini, çağlarının ilim anlayışlarına göre değerlendirmek gerekir kanaatindeyiz. Zira onları bu türden bir “ilk madde” arayışına sevkeden şey eski yunan filozoflarının üzerinde sıkça durduğu kâinatın yaratılışına bir “ilk madde” arama anlayışlarıdır.

Allah'ın her şeyi yaratmaya kadir olduğu Kur'an'ı bir gerçektir. Zira Allah'ın bir şeyi yaratması bir “ol” emrinden ibaret olduğunu bize yine Kur'an söylüyor. Halk kavramının geçtiği ayetler incelendiğinde bunların yoktan yaratmayı ifade ettiği

gözükmektedir. Böyleyken kâinatın yaratılışına Kur'an'a dayanarak bir ilk madde aramak zorlama yorumdan ibaret kalır. Kur'an yaratılışla ilgili teferruatlı bilgi vermemektedir. Kur'an'ın yaratılışla ilgili ayetleri bizi yaratıcının yaratma olayındaki kudret ve mükemmelliğine, kâinatta bulunun düzene ve yaratılan her şeyin insanın emrine verildiği sonucuna götürmektedir. Ayrıca, Kur'an'ın bu ayetlerle gayesinin, muhataplarının zihninde tek bir Allah fikrini oluşturmak olduğu kanaatindeyiz.

Kur'an'da kâinatın yaratılışı meselesinde ilim adamlarının üzerinde durduğu önemli bir kavramda zaman kavramıdır. Kur'an göklerin ve yerin ve bu ikisinin arasındakilerin, altı günde yaratıldığını birçok ayette vurgulamaktadır (Bkz. Yunus 10/13; Hud 11/17; es- Secde 32/4; el- Hadid 57/4). Bu noktada acaba Kur'an âlemi nasıl tanımlamaktadır şeklinde bu soru akla gelmektedir. Âlem ifadesi birçok ayette çoğul olarak geçmektedir. Genellikle bu kavram gökleri, yeri ve bu ikisinin arasındaki şeyleri ifade etmektedir. Aslında bu tanım oldukça makul bir tanımdır. Zira böyle bir tanımla insanın, maddi idrak alanının sınırları çizilmiş olmaktadır. İnsan ancak yeri, gökleri ve bu ikisi arasındaki şeyleri müşahade edebilmekte, bunların ötesinde ise ne olup bittiği onun idrak sınırlarını aşmaktadır (Keskin, 1996: 71-72). Böyle bir tanımın son derece geniş bir alanı kuşattığı açıktır. O halde evren yaratıcının yaratma fiilinin topyekûn bir ifadesi olmaktadır. Peki, acaba evren bir defa da Allah tarafından yaratılmış ve yaratılış süreci tamamlanmış, sonra da vakti gelince son bulacak olan bir mahiyete mi sahiptir? (Efil, 2002: 90) Şu ayetler bu anlamda düşündürücüdür: “Göğü kudret eliyle bina ettik; ve onu genişletmekteyiz.” (ez- Zâriyat 51/48) “O yaratılışı dilediği kadar artırır.” (Fâtır 35/1) Kur'an'a göre, bu gelişme halinde olan bir evrendir, yüzyıllara önce tamamlanıp yaratanın elinden çıkmış, şimdide zamanın hiç dokunmadığı ve kendisi de hiç olan ölü bir madde kitlesi halinde mekân içinde uzayıp giden bir eser değildir (İkbal, 1995: 82). Görüldüğü gibi Kur'an bize sürekli bir akış ve oluş içerisinde olan, değişme ve gelişme gösteren bir evren tablosu çizmektedir. Evrende ki bu oluş ve akışın sonsuza kadar devam edeceğini söylemek mümkün görünmüyor. Ancak onun belli bir sona gelinceye kadar bu dinamik yapısını koruyacağına şüphe yoktur (Efil, 2002: 90). Kur'an kıyamet olarak nitelendirdiği bu kaçınılmaz sona şöyle dikkat çekmektedir: “O gün semayı bir kitap sayfalarını dürer gibi düreriz. Sonra onu, ilk yaratılışa nasıl başladıysak öyle iâde ederiz (el- Enbiya 21/104). O'nun zatının dışında her şey yok olucudur (el- Kasas 28/88). Biz gökleri ve yeri ancak gerçek üzere belli bir süre için yarattık (el- Ahkaf 46/3). Bu ayetler Allah'ın sonsuz gücüne dikkat çekmekte ve bir gün kıyametin mutlaka vuku bulacağına işaret etmektedir.

Evrenin “ol” emriyle bir anda mı yaratıldığı yoksa onun yaratılışının belli bir süreci mi gerektirdiği sorusuna Kur'an “evren altı günde yaratıldı” şeklinde cevap vermektedir. O halde yaratılış Allah'ın “ol” emriyle başlamış ve altı gün sürmüştür. Kur'an'a göre, ilahi bir gün bizim hesabımızda çok uzun bir süreye, bin ya da elli bin yıla denktir. Bu açıdan konuya yaklaşıldığında ayetteki “yevm” ifadesini –Allah zamandan münezzehe olduğuna göre- altı aşama şeklinde anlamının Kur'an'ın ruhuna daha uygun bir yaklaşım olduğu söylenebilir. Bunun zorlama bir yaklaşım yerine, ayetlerin genelinden çıkan bir anlayış olduğu görülür. “Dolayısıyla yaratılışın bir süreci gerektirdiği çok açıktır” (Efil, 2002: 91). Yaratılıştaki zaman konusuna ilerde daha detaylı temas edilecektir.

Kuranda göklerin ve yerin yaratılışı acaba hangi safhaları takip ederek şekillendi bu safhaların belli bir düzen içerisinde ardı sıra mı yoksa hepsi bir anda bir “ol” emriyle mi meydana geldi bu sorularını cevabını bulmaya çalışalım.

6.5. Kainatın Yaratılış Safhaları

6.5.1. Ratk (Yapışık)Safhası

Kuran-ı Kerimde göklerin ve yerin yaratılışı söz konusu olduğunda kullanılan ifadelerden birisi ratk kavramıdır. Ratk lügatte; “bitişmek, birleşmek ve yapışmak” (İbn-i Manzur, 1994: X, 114) anlamlarına gelir. Söz konusu kavramın geçtiği ayet şöyledir:

“Kâfirler görmüyorlar mı ki göklerle yer bitişik iken biz onları ayırdık ve her canlı şeyi sudan yarattık”... (el- Enbiya 21/30).

Görüldüğü üzere Kur'an-ı Kerim'de yer ve göklerin yapışık olma hali “ratk” kavramıyla ifade edilmektedir.

İbni Abbas'tan İkrime, Hasan, Katade ve İbni Cübeyr'in rivâyet ettiklerine göre; gökle yer bir tek şey idiler ve birbirlerine yapışık durumdaydılar. Cenab-ı Hak onları birbirinden yarıp aralarını ayırdı. Gökleri dilediği yere yükseltti ve yeri de karar sahibi kıldı (er- Razi, 1981: XXII, 162).

Bir görüşe göre, “ratk” kelimesi mecâzî olarak yokluk anlamına gelmektedir. “Ratk” ve onun zıddı olan “Fatk” hali hakkında Ebu Müslim el-İsfehâni şöyle der: Yokluk, birbirinden ayrılan ve birbirine zıt olan varlıkların olmaması durumunu anlatır. Bu durumda her şey, sanki birbiri içinde, birbirine benzer tek bir şey halindedirler. Dolayısıyla eşya meydana geldiğinde, varlık ve oluşum tahakkuk ettiğinde, bunlar birbirinden seçilip ayrı olurlar. Bu bakış açısına göre mecâzen, “ratk”ı, yokluk manasına, “fatk”ı var oluş manasında ele almak uygun olmaktadır (er- Razi, 1981: XXII, 163).

Astronomik teorilere göre, bundan 4,5 milyar yıl önce, Güneş sisteminin gökeisimleri ve yerküre; şimdiki Güneş sisteminin yerinde dönmekte olan Nebulanın (yani gaz ve toz bulutumsunun) içinde bir arada bulunuyorlardı. Çok uzun zaman sonra nebula bulutumsusunun sıkışmasıyla, sıcaklık 1,5 milyon dereceyi bulduğunda, bu bulutumsuda şiddetli patlamalar başlamış, ondan parçalar kopmuştur. İşte Dünya da o kopan parçalardan biridir (Aksoy, 2004: 59-60).

Evrenin yaratılmasıyla ilgili olarak ileri sürülen dağılan parçacıklar teorisi de göklerin ve yerin bitişik olduğu sonucuna götürmektedir. Bu teoriye göre evren belli bir noktadan başlayan ve sonsuz mekânlara yayılan bir yaratılış şekline sahiptir. Yani bir noktadan itibaren mekânlar sanki onun çevresindeki küresel sınırlara doğru müthiş enerji ile kopmuş, koparılmış ve kat kat evrenler doğmuştur (Nurbaki, 2005: 139).

Enbiyâ suresindeki bu âyeti şöyle yorumlayanlar da vardır. “Onlar, gökler ve yeryüzünün parçaları önce birbirine geçmiş, birbiri üzerine sarılmış, birbirine tamamen bitişik iken sonra bunları birbirinden ayırdığımızı dünya semâsı ile yeryüzü arasına hava tabakası koyduğumuzu bilmiyorlar mı?” İşte güneş yıldızlar ve yerin önceden tek bir parça olduğunu, güneşin çok sıcak bir ateş küresi olduğunu ve şiddetli seyri esnasında dünyamız ve diğer gezegenlerin ondan ayrıldığını savunan “sedim teorisi” de bunu ifade eder. (Bursevi, 1995: III, 310).

Fussilet 11'de geçen “sonra duman hâlindeki göğe yöneldi. Ona ve yer küreye: isteyerek veya istemeyerek gelin dedi. Her ikisi de isteyerek geldik dediler.” Ayetiyle yukarıdaki ayeti birlikte değerlendirmek meselenin anlaşılmasına katkı sağlayacağı kanısındayız.

Âyette geçen “duhân” kelimesi duman anlamındadır. Kâinatın ilk oluşum devresinde, Kur'ân'ın kendisinden bahsetmiş olduğu duman ile çağdaş bilimin ortaya atmış olduğu, kâinatı başlangıçta teşkil eden nebülöz yâni “bulutumsu madde” aynı şeylerdir. Enbiyâ suresinde “ratk” ve “fatk” ifadelerinin geçtiği âyette de kâinatın

yaratılışının başlangıçta bir parçalanma ile başladığı beyan edilmiştir. Bu âyette “ratk” kelimesi bitişik demektir. “Fatk” ise bitişik olanı ayırma demektir. Yâni Kur’ân, göklerin ve yerin yaratılışı hususunda kısaca şunları söylemektedir: Kâinat duhan (duman) gibi bir maddeden teşekkül etmiştir. Bu madde önce yarılmış daha sonra da birbirinden ayrılmıştır. Çok ince ve küçük parçalardan oluşan söz konusu madde sabit olmayıp döndüğü için, câzibe kuvvetinin etkisiyle parçalanmış ve dönen yeni küreler meydana gelmiştir. Bu dönen ve ateşe benzeyen küreler de tekrar parçalanarak yeni bir takımyıldızları ve güneş sistemimizi oluşturmuşlardır (Demirci, 2000: 77-78).

“En son bilimsel verilere göre dünyamız da dâhil bütün yıldızlar bitişik bir gaz kütesinden kopmuştur. Bu gaz kütesinden ayrılan parçalar, güneşleri, gezegenleri, meydana getirmiş, böylece pek çok güneş sistemi, galaksi hâsıl olmuştur. Milyarlarca yıldan beri dönen, gazdan bir ateş kütesi güneşin ekvator bölgesinden, üzerinde yaşadığımız dünya ve diğer gezegenler kopmuştur. Dünyamız, güneşin diğer uydularıyla beraber hem kendi çevresinde, hem de güneşin çevresinde dönmeğe başlamıştır. Diğer güneşlerin de kendilerinden kopmuş gezegenleri vardır. Kâinatta en az üç yüz milyon “arz” vardır ama bizim güneşimizin gezegenleri içinde bizim dünyamızdan başkasında böyle mükemmel bir hayat yoktur.” (Ateş, 1991: V, 502-503) Konuyu arz ederken bilimsel verilere yer vermemizin sebebi bilimin Kur’an-ı doğruladığı yahut Kur’an’ın bilimsel verilere sahip olduğu ilkesine inandığımız için değildir. Fakat bilimsel verilerinde en azından konumuzla alakalı verilerin ilgili ayetlerle ters düşmediğini ifade etmenin de yararlı olacağı kanaatindeyiz. Bizim buradaki amacımız konuyu en iyi şekilde anlatıp zenginleştirmektir. Anlaşılan o ki kâinat sürekli bir oluşum içerisindedir. “Göğü ellerimizle biz kurduk onu genişleteceğiz” (el- Enbiya 21/104) ve “O yaratılışı dilediği kadar artırır” (Fatır 35/1) ayetleri bunu destekler görünmektedir. Ayetten yola çıkarak kâinatın sürekli bir oluşum içerisinde olduğunu düşünürsek mevcut kâinatın şu andaki durumu bizi yaratılışta bir zaman sürecinin olduğu sonucuna götürür. Dolayısıyla yaratılış bir anda olmuş bitmiş bir olay değildir. Bitişik olan yer ve gök zaman içerisinde bir birinden ayrılarak içerisindeki diğer varlıklar meydana geldi.

Muhammed Esed, “ratk” ve “fatk” ifâdelerinden yola çıkarak Enbiyâ suresindeki yaratılış olayını şöyle açıklamaktadır: “Kural olarak Kur’ân’ı ifâdeleri, bugün doğru gibi görüldüğü halde yarın yeni bir teoriyle yanlışlanabilecek olan bilimsel buluş veya teorilerle açıklamaya çalışmak boş ve yararsızdır. Bununla birlikte Kur’ân’da deyimsel olarak “gökler ve yer” diye ifade edilen evrenin başlangıçta bir bütün, tek bir kütle olduğunu belirten ayet, evrenin başlangıçta tekbir elementten, yâni hidrojenin meydana geldiğini, tek bir kütle olduğunu ve bu bütünsel kütlelerin sonradan merkezi çekim yüzünden büzüşüp, muhtelif noktalarda yoğunlaştığını ve böylece zaman içinde münferit Nebula (bulutumsu), galaksi ve güneş sistemlerine ve bunlardan da giderek yıldızlara, gezegenlere ve onların uydularına dönüştüğü yolundaki bilgi bugün hemen hemen bütün astrofizikçilerin paylaştığı görüşü şaşırtıcı biçimde doğrulamaktadır (Esed, 2004: II, 651).

6.5.2. Fatk(Ayrılma) Safhası

Kâinatın oluşumundaki ratk ve fatk safhası aynı ayette zikredilmektedir. “O inkâr edenler semalar ve arz ratk (tek bir yapı iç içe) iken bizim onları fatk (çekip birbirinden koparma) ettiğimizi ve her canlı şeyi sudan çıkardığımızı görüp düşünmediler mi? Yine de inanmazlar mı? (el- Enbiya 21/30)

Yukarıda ratk safhasını anlatırken aslında fatk safhasında bahsetmiş olduk. Fakat yine de bu safhayı ayrı bir başlık altında incelemeyi uygun gördük.

Fatk: Yarmak, ayırmak, sökmek ve sözü düzeltmek (İbn-i Manzur, 1994, X, 296-299)" anlamındadır. Genelde fatk ve ratk kavramları bir birini zıddı olarak kullanılır. Rivayet tefsirinde Hasan Basri ve Katade'nin şöyle dediği rivayet edilir: Yerler ve gök bitişik iken Allah hava ile ikisini fatk(ayır) etti.

İbn Ömer ve İbn Abbas'tan rivayet edildiğine göre, sema ratk idi, yağmur yağdırmıyordu ve arz ratk idi, ot bitirmiyordu. Sonra Allah semayı fatk etti yağmur yağdırdı, arzı fatk etti ot bitirdi (es- Sabuni, 1992: VI, 79).

Yerler ve gökler ilk başta bitişik, tek bir parça idi; daha sonra her ikisi de bu tek parçadan (özden) yaratılmışlardır. Bunlar birbirinden ayrılmış ve uzaklaşmışlardır. Fakat ilk ayrıldıkları merkez onları sürekli kendine doğru şiddetli bir çekim gücü ile çekmektedir. Fakat merkez etrafında hızla dönmeleri (jireskobik dönme hareketi)sayesinde bu çekim gücüne karşı koymaktadırlar (Nurbaki, 2005: 140). Eğer bu dönme olmasa idi bunlar çekim gücüne dayanamayıp yine eski hallerine dönerek yekpare bir parça haline geleceklerdir (Nurbaki, 2005: 140). Fakat Allah Teâlâ'nın korumasıyla bu düzen bozulmuyor ve dönmelerine devam edip varlıklarını koruyorlar. Allah Teâlâ bunlara o kadar mükemmel bir sistem vermiştir ki bu sistemdeki en ufak bir değişiklik evrenin kıyametine sebep olacak şekildedir. Nitekim Fatiha suresinde Allah'ın yaratma hikmeti özetlenirken önce "rab" sıfatı dile getirilerek âlemlere fizik ve matematik nizam verildiğine işaret edildikten sonra; rahman sıfatı zikredilerek bu nizamın korunmasının da Allah'ın rahmeti ile olduğu zikredilmiştir. Özellikle rahman sıfatı bütün evrenler için değişmez bir genel yasadır. Bu yüce sıfatın bir anlamı da şefkat ve merhametle himayedir. Yani Allah Teâlâ'nın Rahman sıfatı ile o korkunç çekim gücüne karşı onların yerinde kalmalarını sağlamasına, onları korumasına ve bir düzen içinde tutmasına işaret edilmektedir (Nurbaki, 2005: 140).

"Nerdeyse gökler tepelerinden çatlayacaklar. Melekler ise Rablerini överek tesbih eder ve yeryüzünde bulunanlar için ondan bağışlanma dilerler. İyi bilin ki, Allah şüphesiz bağışlayandır, merhametli olandır" (eş-Şura 42/5). Bu ayette de Allah Teâlâ'nın bağışlaması ve merhameti olmasa bu düzenin bozulacağına işaret edilmektedir. "Göğü biz ellerimizle kurduk ve onu biz genişleticiyiz" (ez- Zümer 51/47) ayeti de onların birbirinden ayrıldığı sonra genişletildiği fikrini kuvvetlendirmektedir. Bu genişlemenin günümüzde hala devam ettiği ve bunun bir gün durarak içe kapanmanın başlayacağı ve evrenin ilk yaratılıştaki halini alacağı bildirilmektedir (Bkz. el- Enbiya 21/103).

Yukarıda rivayetlerde fatk kavramının nasıl ifade edildiği göz attık. Burada fatk kavramı çerçevesinde farklı ve önemli gördüğümüz bir görüşe yer vermek istiyoruz.

Göklerin ve yerin yapışık iken sonradan ayrılışının bildirilmesi gerçekten üzerinde çok düşünülmesi gereken bir konudur. Astronomik teoriler bu kâinat mucizesini açıklamak için yaptıkları çalışmalarda hep bu gerçek üzerinde dönüp durmuşlar ve bin üç yüz şu kadar yıl önce Kur'ân-ı Kerim'in belirttiği gerçekleri kabullenmek zorunda kalmışlardır. Günümüzde büyük yıldız topluluklarını içine alan Samanyolu'nun (galaksi) başlangıçta bitişik olduğu sonra ayrılarak bugünkü konumuna geldiği, yeryüzünün güneşten bir parça olduğu, bilahare güneşten ayrılarak soğuduğu esasına dayanan teoriye gelince, bu teori astronomik bir nazariye olmaktan öte hiçbir şey ifade etmez. Bugün doğru olarak kabul edilebilir, ama yarın bunun tersi de ortaya atılabilir. Bir başka zaman bu konuda bir başka nazariye meydana çıkarılır ve bu düşünceleri tamamen tersine çevirebilir." (Kutup, ? : X, 124)

Zaman zaman Kur'ân-ı Kerim buradaki gibi "gökler ve yer yapışık iken biz ayırdık onları" diyerek bir takım kâinat gerçeklerine işaret eder ve biz sırf Kur'ân'da var olduğu için, bu gerçekleri kabul ederiz. Ama göklerin ve yerin birbirinden nasıl

ayrıldığını veya galaksi kümesinden nasıl uzaklaştığını bilmeyebiliriz. Astronomik nazariyelerin Kur'ân'ın buyruklarına aykırı olmayan kısımlarını kabul ederiz. Ancak Kur'ân ayetlerini tutup çekiştirerek, o astronomik nazariyelerin peşinden koşturmamız. Zâten asırlar öncesi gelen bu kitabın hükümleriyle günümüzdeki astronomik nazariyeler çoğunlukla birbiriyle çatışmaz (Kutup, ? : X, 125).

6.5.3. Yer Ve Göklerin Duman Hali

Kuran-ı Kerim'de ifade edilen bir diğer vakıda yer ve göklerin yaratılış esnasında duhan (duman) halinde olmasıdır. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilir: “Sonra duman halinde olan göğe yöneldi ona ve yere “isteyerek veya istemeyerek gelin” dedi. İkisi de isteyerek geldik dediler.”

“Duhan” kelimesi lügatte duman, buhar vb. anlamlara gelmektedir. Ayrıca renk (duman rengi) anlamında da kullanılmaktadır (el- Isfehani, 2002: 310). Ayrıca birbirine bitişmemiş, ışısız ayrı ayrı parçalar anlamına geldiği de söylenmiştir (er- Razi, 1981: XXVII, 104).

Duhan kavramını bütün müfessirlerin duman olarak anladığını söylemek mümkündür. Duman hakkında “su buharı” olduğunu söyleyenler de vardır (İbn-i Teymiyye, 1352: V, 564) Bununla birlikte dumanından göklerin ve yerin yaratıldığı ateştir ki, biz onu sem ile bilebiliyoruz. Veya dumana benzeyen, hakiki duman olmayan ve bundan göklerin yaratıldığı bir şeydir; “eczaün müzlümetün”, ışısız atomlar (er- Razi, 1981: XXVII, 104) gibi farklı yorumlar yapılmıştır. Her ne kadar farklı yorumlar olmakla birlikte genel kanaat Fussilet suresinde geçen “duhan” kâinatın yaratılışında temel madde olarak kabul edilmiştir.

Konuyla ilgili çeşitli yorumlara yapılmıştır. Allah gökleri ve yeri yaratacağı maddelerin (cüzlerin parçaların) karanlık olduğunu ifade etmek için “duhan- duman- buhar” vasfı verdiği belirtilmiştir. Çünkü “duhan” kelimesinin manalarından biri de; birbirine bitişmemiş, ışısız ayrı ayrı parçalardır. Allah bölünmeyen cüzleri yaratınca, - onlardan ışık keyfiyetini yaratmadan önce- onlar nursuz ve karanlık idi. Onları bir araya getirip onları gökler, yıldızlar, Güneş ve Ay olarak yarattıktan sonra, bunlarda ışık keyfiyeti ortaya çıkmıştır. Dolayısıyla Allah gökleri Güneş'i ve Ay'ı yaratmayı kastettiğinde, o cüzlerin karanlık olduğu sabit olmuş olur. Böylece de onlara “duhan – duman-buhar” vasfının verilmesi uygun düşmektedir (er- Razi, 1981: XXVII, 104). Ayrıca, “duman” kelimesi karanlık bir durum olarak anlaşılmış, göğün maddesini veya onu oluşturan çok küçük parçaların karışıklığını ve bilinmezliğini ifade etmek için kullanıldığı ifade edilmiştir (Ebu's-Suud, 1977: VIII, 4). Yani buradaki “duman”la, kâinatın yaratılmasından önce bir bulut şeklinde olması ve tüm maddeler ve nesnelerin muğlâk ve meçhul şeklinde olması hali kastedilmiştir. Çağımızda bilim adamları bunu “nebula” olarak adlandırmaktadırlar. Yani kâinatın yaratılmasında kullanılan madde bir “nebula” gibi dağınıktı (el-Mevdudi, 1997: V, 322).

Nitekim günümüzdeki yaratılış teorileri göğün önce duman halinde bulunan bir “nuve” olduğunu ve o dumandan bu gök cisimlerinin yaratıldığını söylemektedirler. Önceleri uzayı dolduran gayet sıcak bir gaz ve toz bulutu vardı; galaksiler de bu gaz ve tozdan meydana gelmiştir. Yıldızların oluşumu da, bu gaz bulutunun parça yoğunlaşp sıkışmasıyla gerçekleşmiştir. Fakat bunların bir kısmı yıldızları oluşturmuş; geriye fezada birtakım kalıntılar kalmıştır ki işte nebula denilen gök cisimleri bu kalıntılardan ibarettir. Geniş ve büyük galaksimizde fezaya yayılan o kadar gaz ve toz kalıntıları bulunmaktadır ki, bunlar yıldızları oluşturanlardan hiç de az değildir. Ve halen yıldızlar çekim güçleriyle feadaki bu tozlara tesir etmektedirler. Hep gökyüzünden çekilip toplanmaktadırlar (Kutup, ? : VIII, 32). Kısaca söylemek gerekirse gök cisimlerinin

oluşumundaki temel madde bu duman görünümündeki gaz bulutudur. Buna yoğunlaşmış bir enerji bulutu da denilmiştir (Ateş, 1991: VIII, 127).

Genel olarak klasik tefsir kaynaklarında ayette geçen “duhan” kavramının duman olduğu noktasında ortak görüş vardır. Fakat kavramın mahiyeti, göklerin ve yerin oluşumundaki fonksiyonu noktasında görüş ayrılığı vardır. Yine de, genel olarak âlimlerimiz duhan kavramını yer ve göğün oluşumunda temel madde olarak kabul etmişlerdir. Duhan kavramının geçtiği bir diğer ayet olan “Ey Muhammed! Göğün apaçık bir duman halinde geleceği günü gözetle” (ed-Duhan 44/10) ayetiyle yukarıdaki diğer ayeti birlikte değerlendirdiğimizde “duman” ın yer ve göğün değil sadece göğün temel maddesi olduğu anlaşılmaktadır. Fakat bu kadim yunan felsefesinde kabul edilen ilk madde olarak değerlendirilmemelidir. Aralarında ciddi fark olduğu kanaatindeyiz. Kaldı ki, Kuran’da duman’ın göğün temel maddesi olduğu yönünde çok net açık bir ifade yoktur. Burada şunu da ifade edelim kâinatın ilk maddesi ya da temel maddesinin ne olduğu hakkında yapılan araştırmalar hala devam etmektedir. Bilim bu madde şudur şeklinde net bir açıklama yapamamaktadır. Bilgiler bulgular teori düzeyindedir. Aynı şekilde Kur’an da bu konuda üzerinde tartışılmayacak şekilde sarıh bir ifade yoktur. Konu hakkında söylenen sözler son sözler değildir.

6.5.4. Tesviye Safhası

Kur'an'da göklerin yaratılışından bahsederken aynı zamanda onun düzenlenişinden de bahseder. Kur'an'da geçen ilgili pasajlar şöyledir:

“Sizi mi yaratmak daha zor yoksa göğü mü? ki ona belli bir düzen vermişti” (en-Nâziat 79/27).

“Yerde ne varsa hepsini sizin için yaratan, sonra göğe yönelip onları yedi gök hâlinde düzenleyen O’dur. O her şeyi hakkıyla bilir” (el- Bakara 2/29). Bu son ayet çerçevesinde konuyu değerlendirmeye çalışalım.

“Sonra göğe yöneldi” (istevâ): Arzı yarattıktan sonra orada herhangi bir şeyi yaratmayı istemeden gökleri yaratmaya yöneldi mânâsındadır. “Onları yedi gök hâlinde düzenledi. O her şeyi hakkıyla bilendir. ”Düzenlemekle anlatılmak istenen şey, yaratılışlarının mu’tedil ve dosdoğru olması, istikamet üzere bulunması demektir. Onlarda her hangi bir eğriliğin, düzensizliğin, gediğin olmaması ve yaratılışlarının tamamlanıp, eksiksiz olması demektir (Havva, 1993: I/111).

“Onları düzenledi”(sevvahünne) deki zamir, müphem bir zamirdir. “Yedi gök ifadesi onu tefsir etmektedir. Zamirin “sema”ya râci olabileceği de söylenmiştir. “Sema” cins isim mânâsındadır. Gökyüzünün düzenlenmesinin mânâsı, onların yaratılışlarını nizama koymak, onları eğrilik ve çatlaklardan âzade kılmak ve yaratılışlarını tastamam yapmaktır (er- Razi, 1981: II/225).

Âyette geçen “sümme” lafzı, bu âyette tertibi göstermez, sâdece nimetleri saymak için getirilmiştir. Bunun misâli: Birisinin başkasına “sana büyük nimetler verip sonra senin kıymetini yüceltip, sonra düşmanlarını senden uzaklaştırmadım mı?”demesi gibidir. Adamın daha sonra zikrettiği şeyleri, daha önce yapmış olması muhtemeldir (er- Razi, 1981. II/225).

“Sonra göğe yönelip (istivâ edip)...” buyruğunda yer alan “sonra” tabiri arada geçen zaman fâsılasını ifâde etmek için değil, iki yaratma arasındaki farklılığı ve göklerin yaratılışının yerin yaratılışına üstünlüğünü açıklamak içindir (Zuheyli, 2003: I/101).

“Onları yedi gök halinde düzenleyen” yani eksiksiz bir şekilde, bir çatlak ve eğrilik-büğrülük bulunmaksızın yaratılışlarını tam yapan “O”dur. Çünkü onların düzenlenmesinin (tesviye edilmelerinin) anlamı, yaratılışlarının dengeli kılınması, dosdoğru olması, eğrilik ve çatlaktan uzak olması veya yaratma işleminin tamamlanması demektir (Zuheyli, 2003: I/101).

Son olarak daha makul kabul edilebilecek olan Elmalı’nın yorumunu da ifade edip diğer safhaya geçmek istiyoruz.

“Ve bunun üzerine gökyüzünün parçalarını, bunlardan özellikle “yedi semâ”yı düzeltilmiş, yeryüzünün yaratılması üzerine bunlarda da değişiklik yapmış, ortaya çıkan değişim bunalımını nizama koymuş, bunlardan da yeryüzüne ve insanlara faydalar sağlamıştır. Bu sayededir ki, insanlar bu görkemli bina içinde yaşarlar, yerler, içerler, nefes alırlar, ışık, ısı alırlar, Hakkın alametlerini görerek ilimler, fenler edinirler. Bakışlarıyla, ruhlarıyla ve hatta Allah nasib edince cisimleriyle çıkarlar, miraç yaparlar. “Seb’a semavat” kısmı “hünne” zamirinden bedeldir ve bedel-i ba’z olduğu açıktır. Çünkü “fe sevvêhe” buyrulmayıp parçalara ve fertlere veya çeşitlere işaret ederek; “fesevvâhünne” buyrulması kısımlara ayırma manasındadır (Yazır 1975: I/251).

6.5.5. Dahv Safhası

Bu safhayla ilgili olarak Kur'an bize kâinatın yaşama elverişli hale getirildiğini beyan eder. Bu durum Kur'an'da şöyle ifade edilir: “ Daha sonra yeryüzünü yaydı. Ondandır suyunu ve otlarını çıkardı” (en-Nâziat 79/30).

“Bundan sonra yeri döşemiştir” âyetini müteakiben gelen: “Ondandır suyunu ve otlarını çıkarmıştır” kavli tefsir etmiştir. Allah Teâlâ'nın sonra “yeri döşemiştir” kavlinin, mücerred döşeme olmayıp, yeryüzünde yiyecek bitkilerin yetişmesine elverişli bir zemin hazırlamış olması mânâsında olduğu anlaşılmaktadır (İbn-i Kesir, 1997: XV, 8287).

“Bundan sonra yeri döşemiştir” demek; yeryüzünün düzenlenmesi, yer kabuğunun yaşamaya, her türlü hareket etmeye ve bitkilerin yetişmesine elverişli hale getirmek demektir (Kutup, ? : XVI, 493).

Kâinatın yaratılışında evreler başlığı altında beş safhadan bahsettik. Kısaca özetleyecek olursak, Allah “ratk” (bitişik) halinde olan yer ve göğü “fatk”(ayırdı)etti; sonra duman halinde olan göğe yöneldi onu yedi gök olarak düzenledi; sonra yeryüzünü döşedi ve ardından orayı canlılar için yaşanılabilir kıldı. Şunu hemen ifade edelim ki biz bu sıralamayı mantıklı bir düzlem içerisinde yapmaya çalıştık. Yoksa kâinatın oluşumu bu safhaları takip ederek vucud buldu diyemeyiz. Kâinatın oluşumunda elbette bir süreç vardır. İnsanın acaba kâinat ne kadarlık bir sürede oluştu sorusuna Kur'an “ altı gün” ifadesiyle cevap vermiştir (Bkz. el- Araf 7/54; Yunus 10/3; el- Furkan 25/59; es- Secde 32/4). Kur'an bize bu konuda görüldüğü gibi bir cevap vermektedir. Biz bahsedilen zamanın mahiyeti hakkında kesin bir bilgiye sahip değiliz. Hakikatin peşinde olan insan yinede bu mesele üzerinde fikir yürütmekten geri durmamıştır. Öte yandan bununla alakalı olan bir diğer soruya da cevap aranmıştır: Acaba yer ve gökten hangisi önce yaratıldı? Bu konuda üç farklı görüşün olduğunu ifade edelim. “Arz” ın önce yaratıldığını savunanlar; semanın önce yaratıldığını savunanlar; birde eş güdümlü yaratılıştan bahsedenler. Biz bu üç görüşü yaratılıştaki zaman kavramı başlığı altında incelemeyi uygun görüyoruz. Fakat bu görüşleri incelemeye geçmeden önce aynı başlık altında yevm kavramının etimolojik tahlilinin yanında “altı gün” le neyin kastedildiği noktasında yapılan yorumları incelemenin konunun anlaşılması açısından isabetli olacağı kanaatindeyiz.

6.6. Yaratılıştta Zaman

6.6.1. Yaratılıştta Altı Gün Olgusu

Kur'an'da, göklerin ve yerin altı günde yaratılışı ifadesi sekiz defa geçmektedir. Bunların dördünde “göklerin ve yerin altı günde yaratıldığı”, diğer ayetlerde ise “göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin altı günde yaratıldığı” ifade ediliyor. Bu ayetlerin beş tanesinde “altı günde yarattı” buyrulduktan sonra “tahtına kuruldu (isteva ala'l arş)” ifadesi yer almaktadır. “Arşına istiva etti” ifadesinin geçtiği bu ayetlerin birinde “biz altı günde yarattık” sonra da “bize bir yorgunluk da dokunmadı” (Kaf 50/38) şeklinde buyrularak bu ifadenin bir iş yaptı, yoruldu ve sonra oturup dinlendi, şeklinde yanlış anlaşılmaya mahal bırakılmamıştır.

Fussilet suresinde bu altı günde yaratılış olgusu detaylandırılmıştır. Ayette yerin iki günde yaratıldığı, dört günde rızıkların takdir edildiği, semanın da yedi kat olarak düzenlendiği ifade edilmektedir (Bkz. Fussilet 41/9-12). Kuran da bu benzeri ayetlerde kâinat “altı günde” yaratıldı ifadesi geçmektedir. Fakat hiçbir şekilde bu altı gün mahiyeti hakkında bilgi verilmemektedir. Aynı şekilde sünnetinde bu konuda kesin söylemi yoktur. Fakat yukarıda da ifade ettiğimiz gibi insan(ulema) kendince müphem olarak gördüğü bu olguyu gerek bir takım rivayetler yoluyla ve gerekse yine bir takım mantiki çıkarımlar yoluyla açıklamaya çalışmıştır.

Bu noktada tutumumuzun nasıl olması gerektiği konusunda şu ifadelerde yerindedir. “İlim adamları arzın geçirdiği evreleri detaylı bir şekilde açıklarlar. Bunlara bakılıp da bunlar ile Kur'an arasında herhangi bir çelişki olduğu kanaatine varılmamalıdır. Kitap ehlinde nakledilmiş bazı sözler vardır ki bunlar birbiriyle çelişkili, tutarsız ve ilmen itibar edilmeyecek sözlerdir.” (Havva, 1993:IV: 1914) Bu yüzden bunlar hakkında açıklama yaparken tahmin ve bulgulara kesin sonuç nazarıyla bakılmamalıdır.

Acaba kâinatın yaratılışı “altı günde” olmuş bitmiş midir? Eğer öyleyse “O her gün bir iş üzeredir” (er- Rahman 55/29) ayetiyle bunu nasıl bağdaştıracamız. Burada merhum İkbâl'in yukarıdaki ayete dayanarak yapmış olduğu yorumu önemli buluyoruz. Ona göre yaratılış devam etmektedir. Dolayısıyla her yaratılış yeni bir hadisedir. Ayetten anlaşıldığı kadarıyla yaratma olayı bitmiş değildir. Evren sürekli bir yaratılış olayından ibarettir. Allah her an evreni yaratmaktadır. Yaratılışın durması onun yaratıcı sıfatının ortadan kalkması anlamına gelir (İkbâl, ? : 94).

Meselenin daha iyi anlaşılması için “yevm” kavramının tahlil edilmesi gerektiğini düşünüyoruz.

6.6.2. Yevm Kavramı

Kuranda yaratılış zaman ilişkisi içerisinde ortaya çıkan en önemli kavram şüphesiz yevm kavramıdır. Yevm ifadesi her ne kadar gün anlamına gelse de Türkçede ki algı ile Arapça daki algı arasında bir takım farklar da yok değildir. Türkçe de gün en basit anlamıyla güneşin doğuşundan batışına kadar olan zaman dilimini ifade eder. Fakat Arapçada kavram farklı anlamlar yüklenmiştir.

Eyyamü'l-Arab, cahiliyye devrinde Arapların savaşları ve önemli olayları manasınca gelmektedir. Ayrıca bir zaman aralığını, yani önceden belirlenmiş bir zaman aralığını da ifade eder. “Onlara Allah'ın günlerini hatırlat” ayetinde günlerin Allah'a izafe edilmesi o günlerde olan işlerin önemini vurgulamak, yüceltmek içindir. Çünkü Allah Teâlâ onlara o günlerde nimetlerini bol bol verdi, denilmiştir.

“Yevm” kelimesinin çoğulu “eyyam”dır. Aslında bunun “eyvam” olduğu fakat “vav” harfinin “ya” harfine idgam edilerek “eyyam” şekline dönüştüğü ifade

edilmiştir. “Onlara Allah’ın günlerini hatırlat” ifadesi, Allah’ın onlara verdiği nimetleri ve Nuh, Ad ve Semûd kavimlerine olan azaplarını hatırlat manasına gelmektedir (İbn-i Manzur, 1994: XXII, 115)

Anladığımız kadarıyla Araplarda “yevm” kavramının tek bir manaya gelecek şekilde kullanımı yoktur. Türk’ün gün kavramından anladığı mana ile Arab’ın anladığı mana arasında fark vardır. Aynı şekilde Kur’an’ın indiği toplumla şimdiki Arap toplumunun yevm kavramına yüklediği mana kuşkusuz aynı değildir. Öte yandan yaratılış gibi kompleks bir olayı anlamaya çalışırken bu kavramlara şuan yüklediğimiz anlamlarla hareket edersek doğru netice alamayabiliriz. Zira bizim anladığımız gün ile Allah katındaki gün aynı değildir. Şimdi kavram etrafında yapılan yorumlara göz atalım.

Gün kavramı, yirmi dört saatlik zaman dilimini kapsamaktadır. O da dünyanın kendi eksenini etrafında bir seferlik dönüşünü ifade eder. Bu sebepten, yaratılışın, Kur’an’da dünya yaratılmadan dünya günü olarak yer alması mümkün değildir (Rıza, 1958: VIII, 445). Ancak İbn Teymiyye farklı bir görüş ileri sürer ki o da, yaratılıştaki zamanın altı gün olduğu, bunun ister güneşin doğuşu ve batışı arasındaki zaman, isterse bazıların ileri sürdüğü gibi bin senelik uzun zaman olsun fark etmeyeceği şeklindedir. Ancak ona göre, bu zamanın haftanın günleri olmadığı, yer ve göklerin yaratılışından önceki mevcut olan cisimlerin hareketlerinin miktarı olduğu, söylenmelidir (İbn-i Teymiyye, 1352: XVIII, 235).

Elmalı altı günü kâinatın yaratılışında geçirdiği devirler olarak tefsir etmektedir. O bu devirleri; 1- Maddenin önce duman halinde yaratılışı 2- Cansız cisimlerin teşekkülü 3-Yerin göklerden ayrılması 4-Yer kabuğunun oluşması 5- Dağların ve ırmakların yaratılışı 6- Hayatın başlangıcı, bitki, hayvan ve insanların yaratılışı şeklinde sıralar (Yazır, 1975: VII/4972).

Altı günün ne anlam ifade ettiği noktasında bir görüş birliğinden söz edilmez. Çünkü zaman kavramı izafidir. Buna kurandan da örnekler de vardır. Allah katında bir günün bizim saydığımız onikibin (el- Hacc 22/47) veya ellibin (el- Mearic 70/4) yıl uzunluğunda belirtilmektedir. Bu manada İbni Abbas’tan gelen bir rivayete göre; Allah’ın gökleri ve yeri yaratmış olduğu altı günden her bir gün, Allah katında dünya senelerinden bin sene uzunluğunda olduğu da bildirilmektedir.

Buradan hareketle altı gün bizim anladığımız manada altı gün değildir. Çünkü o zaman henüz evren yaratılış aşamasında olduğu için bizim bildiğimiz anlamda bir günden bahsetmek imkânsızdır. Bizim bildiğimiz manada günler yaratılıştan sonra dünya kendi eksenini etrafında dönmeye başlamasıyla ortaya çıkmıştır. Dehr kavramı ise, evrenin başlangıcından sonuna kadar geçen süreyi ifade etmektedir (Ünal, 1986: 209). İçinde dehr, yevm vb. kavramların geçtiği ayetlerin hemen hemen tamamı birlikte incelendiğinde, zamanın izafî olduğu açıkça görülür (Fazlur Rahman, 1987: 56).

Allahın kâinatı ne kadarlık bir zaman diliminde yarattığını günümüzdeki zaman algısından hareketle ortaya koymak mümkün değildir. Fakat Kur’an’ın kesin olarak işaret ettiği bir şey vardır ki, oda Allah’ın bir şeyi yaratmaya yöneldiği zaman o şeye “ol” emrini vermesi ve o şeyinde hemen oluvermesidir (el- Bakara 2/17; Yasin 46//84). Buradan hareketle Allahın bir şeyi yaratırken zamana ihtiyacı olmadığını söylemeliyiz. Zira Allah, zamandan münezzehtir. Yaratılıştaki zaman insanların çözemeyeceği bir olgudur. Elbette bu konu hakkında insanın idrakine uygun bir takım kavramlar kullanmıştır. Elli bin, on ikibin gibi rakamlarda kanaatimizce Allah’ın yaratma olayındaki kudretini yüceliğini göstermek içindir. Konuya başka bir açıdan yaklaşacak olursak, Allah bu konu da bu şekilde bilgi vermekle yetinmişse veya biz insanların bu kadar anlamasını murad etmişse o zaman ortada kapalı kalan bir şey yoktur. Tıpkı

kıyametin bilgisini katında sakladığı gibi anlaşılan yaratılıştaki zaman kavramının da kesin bilgisi katında mahfuzdur. Dolayısıyla bu açıdan bakılında ortada en azından Allah'ın iradesini düşündüğümüzde kapalı kalan bir şey yoktur. Bunun ötesinde yapılan yorumların subjektif yorumlardan ibaret kalacağını düşünüyoruz.

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi acaba Allah yer göğün yaratılışında nasıl bir sıra izledi. Eğer varsa böyle bir sıralama Kur'an'dan çıkartılabilir mi? Şimdi yukarıda bahsettiğimiz üç farklı bakış açısını değerlendirmek istiyoruz.

6.6.3. Semanın Önce Yaratıldığını Kabul Edenler

Bu görüşte olanlar “semâ”nın önce, “arz”ın sonra yaratıldığını söylüyorlar. Naziat suresindeki (Bkz. en-Naziat 76/27-31) “yerin yayılıp döşenmesinin” “sema (gök)”nın yaratılmasından önce olmasının mümkün olmadığını ifade ediyorlar. Ayrıca “halk (yaratma)” fiilinin her zaman tekvin ve icad manasına gelmediğini belirtiyorlar. Ayrıca, “ceale” ve “bârake” kelimelerinin de tevilinin gerektiğini, bunların da takdir manasında ele alınması gerektiğini ifade ediyorlar. Böylece de bunun (arzin) takdirinin önce, yaratılmasının ise semadan sonra olduğunu söylüyorlar. Ayrıca Fussilet suresindeki ayetin zahirinin, semanın duman olması halinin, arzın döşenmesinden ve tesviyesinden önce olduğuna işaret ettiğini dile getiriyorlar (Ulutürk, 1995: 88).

Âlusi ise bu hususta şunları söylüyor: Göğün ve yerin uzak maddesinin yaratılışı aynı zamandadır. Bu nurani bir cevherdir. Yahut başka bir şeydir. Her birinin maddesini diğerinden Allah ayırdı. Yani Fetk etti. Latif parçaları çıkardı ki, bunlar semaya yakın olan maddedir. Kesif olan arz'a yakın olan maddeyi geride bıraktı. Latifin kesiften ayrılması, kesifin de latiften ayrılmasını gerektirir. Fakat görüldüğü gibi, her birinin yaratılması beraber değildir. Bilakis göklerin yaratılması zamanca yerlerden öncedir. Hiç kimsenin göklerin, yer ve yerdekilerden önce yaratılmış olmasından şüphe etmemesi gerekir” (Âlusi, 1987: I, 344). Âlusi, burada göklerin ve yerin ilk özünün beraber yaratıldığını fakat ayrı olarak semanın yaratılışının yerden önce olduğunu kabul etmektedir.

Paralel görüş de şöyledir: Fussilet suresinde yeryüzünün yaratılışının önce zikredilmesi, Nâziat suresinde ise göğün önce zikredilmesinde bir nükte vardır. Birincisinde itminan (nimetlerin serdedilmesi) makamı vardır. Allah nimetlerini sayıyor, burada muhataplara göre en yakından başlanmıştır. İkincisinde, yani Nâziat suresinde kemali kudretine en keskin olarak delalet edeni zikretmektedir, yani göklerin yaratılışını önce zikretmiştir (Ulutürk, 1995: 88).

Semanın arzdan önce yaratıldığını savunanlar azınlıktadırlar. Ortaya attıkları görüşlerden böyle bir sonuca varmak pek isabetli görünmemektedir.

6.6.4. Arzin Önce Yaratıldığını Kabul Edenler

Bu görüşü savunanlar buna delil olarak Bakara suresinin 29. ayetini delil olarak öne sürmüşlerdir. Bu ayetteki “sema” lafzının “yer göğü, yeryüzü semâsı, atmosfer” anlamında olduğunu söyleme imkânının da olmadığını belirtmişlerdir (Yazır, 1975: I, 291).

Bu görüşü destekleyen bir rivayette şöyledir: Hâkim ve Beyhaki sahih senetlerle Said İbn Cübeyr'in şöyle dediğini rivayet etmişlerdir: Bir adam İbn Abbas (r.a.)'a gelir ve “ben Kur'an'da bana birbirine muhalif gelen şeyler gördüm” der. İbn Abbas: Getir sana muhalif gelen şeyleri diye cevap verir. O adam: Allah'ın şöyle buyurduğunu işitiyorum” der ve Fussilet suresi 9. ayetten 11. ayete kadar okur. Bu ayetlere göre Allah Teâlâ, Arz'ı yaratmaya göğü yaratmaya başlamadan önce başlamıştır,” der. Sonra da

Nâziat suresinin 27-31 ayetlerini okur. “Bundan sonra da yeri yaydı, döşedi” (en- Nâziat 79/27-31) ayetine göre de yeryüzünü yaratmadan önce göğü yaratmaya başlamıştır” der. Bunun üzerine İbn Abbas şöyle cevap verir: “Sema duman halinde iken Arzın iki günde yaratılması, semanın yaratılmasından öncedir. Arz yaratıldıktan sonra iki günde de Allah yedi semayı düzenledi. Allah’ın “bundan sonra Allah yeryüzünü döşeyip yaydı” sözü ise, Allah orada dağlar, nehirler, ağaçlar, denizler yarattı, meydana getirdi, demektir (Ulutürk, 1995: 88).

İbn Kesir’e göre de Allah Teâlâ yaratmaya önce arz ile başladı; sonra yedi kat semayı yarattı. Bunu bir binanın durumuna benzeterek şöyle demektedir: Bu bir binanın durumuna benzer, önce alt kısımlarından işe başlanır, sonra da onun üst kısımları yapılır. Ama Nâziat suresindeki ayete gelince bu ayetteki “sümme” (sonra) tabiri şu şekilde açıklanmıştır: “Sümme” haberi habere atfetmek içindir, fiili fiile atfetmek için değildir. İbn Kesir, Ali b. Ebi Talha’nın İbn Abbas’tan “yerin döşenmesi göklerin ve yerin yaratılmasından sonradır” rivayetini de eklemiştir (İbn-i Kesir, 1997: I, 213).

Bu görüşte olanlar Nâziat suresinde geçen ayeti yeryüzünün yayılıp döşenmesi olarak yorumlamışlardır. Onlara göre arz sema dan önce yaratılmıştır. Fakat arzın yayılıp döşenmesi semanın yaratılışından sonra vuku bulmuştur. Buna paralel olarak Taberi’nin görüşünü aktarmak istiyoruz:

Allah önce yeri yarattı, sonra semayı yarattı sonra da yeri döşedi. Yerin sonra döşenmesinde, semadan sonra yaratılmasını gerektiren bir durum yoktur (et- Taberi, 2002: XXX, 41-47).

Konuyla ilgili en meşhur görüş bu olmasına rağmen bir takım problemleri de beraberinde getirmektedir. Nitekim Râzî de bu görüşün birçok yönden problem arz ettiğini söylemektedir. Çünkü “sonra, O, gök bir duman halinde iken, göğe yöneldi, ona ve yeryüzüne ikiniz de, isteyerek veya istemeyerek gelin” (Bkz. Fussilet 41/11) ayetindeki “ikiniz de gelin” ifadesi göklerin ve yerin yaratılmasını dile getiren bir ifade olduğu hususunda şüphe olmadığını belirtmektedir. Dolayısıyla şayet, göklerin yaratılması, yerin yaratılmasından sonra olmuş olsaydı, o zaman Cenab-ı Hakk’ın, “ikiniz de isteyerek veya istemeyerek gelin...”emri, var olanın yeniden var olması gibi bir durumu ortaya çıkarırdı ki böyle bir şey batıldır, imkânsızdır demektir (er- Razi, 1981: XXVII, 105). Dolayısıyla bu görüş de bazı yönlerden eleştiriye açık gözükmektedir.

6.6.5. Eş Zamanlı Yaratılışı Kabul Edenler

Fussilet suresinde yaratılışı anlatan ayetler, “ilk önce yeri yarattı sonra da onu yaydı döşedi, daha sonra da semayı yarattı” şeklinde anlaşılmamalıdır (Bkz. Fussilet 41/12). Çünkü yukarıda belirtildiği üzere daha sonra gelen ayette “ona ve arza isteyerek veya istemeyerek gelin” ayeti bunların vücuda gelmesi anlamında olduğu için, (Mevdudi, 1997: V/322-323) bu emirden önce ne yer ne de gök mevcut değildi. Sadece “sümme” (sonra) kelimesi yerin gökten önce yaratıldığına dayanak olamaz. Çünkü Kur’an’da “sümme” kelimesi sadece zaman sıralaması için değil konuşma ve söz sırasını belirtmek üzere de kullanılmıştır (Kurtubi, 2003: XIX/205).

Mesela sen aptalsın ve sonra kötü ahlaklısın, sözünde öncelik sonralık kastedilmez. Buna göre burada Allah Teâlâ zaman farkını kastetmeden sadece olayları sıralamaktadır. Bu anlayış esas alındığında, göğün düzenlenmesi; orada aydınlık ve karanlık zamanların oluşturulması vb. durumlar aynı süreç içerisinde beraberce olmuştur, denilmektedir (Yeniçeri, 1995: 91).

Âlusi, göğün ve yerin uzak maddesinin yaratılışının aynı anda olduğunu kabul etmektedir. Ona göre bu madde nurani bir cevher veya başka bir şey olabilir. Allah bunların her birinin maddesini diğerinden ayırmıştır. Latif (hafif) parçaları çıkardı ki, bunlar semaya yakın olan maddedir. Yoğun olanı yani arz'a yakın olan maddeyi ise geride bıraktı. Hafif olanın yoğun olandan ayrılması, yoğun olanın da hafiften ayrılmasını gerektirir. Fakat ikisinin yaratılması beraber değildir (Âlusi, 1987: I/344) demektedir.

Ayrıca ikisinin de eş zamanlı yaratıldığını beyan eden bir görüş de, “arz” dan veya “sema”dan birinin önce zikredilmesinin önce yaratıldığına delil olmadığını söylemektedir (Musaoğlu, 2002: 55-56). Kur'an'ın temel gayesi bir bilim ve fizik kitabı olmaktan öte, tevhid ve ahiret inancını vurgulamaktır. Bunu vurgulamak için de gerekli örnekleri yeri geldikçe verir. Dolayısıyla birçok yerde, bu örnekler verilirken zaman sıralamasına dikkat edilmez (Mevdudi, 1997: V, 322-323) denilmektedir.

Fussilet suresinde bunlardan ayrı ayrı bahsedilmesi, bunların birinin önce diğerinin sonra yaratıldığına delalet etme zorunluluğu yoktur. Bütün bunların aslı hep beraber aynı zamanda yaratılmıştır, denilmekte ve “arz”ın yaratılışı hakkında detaylı bilgi verilmesinin sebebi de, öteki gök cisimlerinin aslı bizi fazla ilgilendirmedikleri için, yerin gelişerek dört gün içinde canlıların yaşamasına hazır hale geldiği bildirilmiştir. Bu arada öteki yıldızlar ve gök de evrimleşip bu hale gelmiştir (Ateş, 1991: VIII, 125).

Burada konu hakkında dört görüşten bahsetmeye çalıştık. Konu etrafında yapılan tartışma iki ayet çerçevesindedir. “O yerde ne varsa sizin için yarattı. Sonra semaya yöneldi ve onu yedi kat olarak yaratıp düzenledi. O her şeyi hakkıyla bilendir” (el-Bakara 2/29). Diğer ayet ise semanın yaratılışından bahsettikten sonra gelen ayette: “Bundan sonra da yeryüzünü döşedi” (en- Nâziat 79/30) şeklindedir. İlk ayetten anlaşıldığı üzere önce yeryüzündeki mevcudat yaratıldı. Sonra sema yaratıldı. Ayetin açık ifadesi budur. Diğer ayetten ise önce arzın yaratıldığını sonra semanın daha sonrada yeryüzündeki mevcudatın yaratıldığını anlıyoruz.

Semanın önce yaratıldığını savunanlar Bakara suresindeki geçen ayetteki halaka fiilini “takdir etti” şeklinde anlamışlardır. Dolayısıyla gelecekte yaratmayı takdir etti şeklinde tevil etmişlerdir (Ateş, 1991: VIII, 125). Karşıt görüşte olanlara göre ise - Nâziat suresindeki ilgili ayetlerden hareketle- arzın ilk hali semadan önce yaratılmıştır. Fakat arzın yayılıp döşenmesi semanın yaratılmasından sonradır.

Konuyla ilgili olarak arz kavramına yüklenen mana itibariyle şöyle bir yorumda yapılmıştır: “Bakara suresindeki ayette geçen “arz” kelimesi ıstılahi olarak bütün kâinatı ilgilendiren anlamı ile yaratılışın başlangıcındaki bir oluşumdur. Bizim yer küremiz anlamında değildir. Aynı şekilde sema kelimesi de bütün kâinatı ilgilendiren manasıyla kullanılmıştır. Bunun da bizim dünya seması veya atmosferi ile bir alakası yoktur. Bütün kâinatı ilgilendiren bir durumdur. Fakat Nâziat suresinde ise durum bunun tam tersinedir. Bu surede “sema” kelimesi dünya seması anlamına kullanılmıştır. “Arz” kelimesi de yeryüzü anlamına kullanılmıştır (el- Ömeri, 2003: 72).

Kanaatimizce Kur'an'da arz ya da semanın önce yaratıldığına dair kesin bir ifade yoktur. “O her an bir iş üzeredir” (er- Rahman 55/29) ayetinden hareketle kâinatın dolayısıyla yaratılışın olmuş bitmiş bir hadise olmadığını düşünüyoruz. Yani önce arzın yaratılışı tamamlandı sonra sema yaratıldı yahut önce semanın yaratılışı tamamlandı sonra arz yaratıldı şeklinde bir algının sağlıklı olmadığını düşünüyoruz. Günümüzün ilmi verileri genişleyen bir evren modelinden bahsetmektedir. Buradan hareketle evren başlangıçta tek bir kütle ya da maddeyken bir birinden ayrılıp arz ve sema olarak eş güdümlü olarak yaratılmıştır, diyebiliriz. Evrenin sürekli genişlediğini düşünürsek bu genişlemenin tek taraflı olması düşünülemez. Aynı şekilde evren yaratılış itibariyle arz

ve sema şeklinde müstakil olarak birbirinden bağımsız değil aksine birlikte eş güdümlü olarak yaratıldığı fikri akla daha yatkın gözükmemektedir.

Kur'an'da kâinatın yaratılışıyla ilgili son olarak ayetlerde bahsedilen “yedi kat sema ve arz” kavramıyla neyin kastedildiğini incelemeyi düşünüyoruz.

6.7. Kur'an'da Yedi Kat Sema Ve Arz Kavramı

Kur'an'da göğün çokluğunu belirtmek üzere, sadece kelimenin çoğul şekli olan gökler (semâvat) değil, aynı zamanda 7 gök (seb'a semâvat) tabiri de kullanılmıştır. Kur'an'ın muhtelif yerlerinde değişik miktar belirtmek için 7 rakamı 24 kez kullanılmıştır (Bucaille, 2002: 223).

Kur'an'da 7 rakamı, 7 yerde bizzat gökler (semâvat) ile ilgilidir, bir yerde de yine gökler zikredilmeksizin yine 7 rakamı gökleri bildirmek için tek başına kullanılır. Bir kere de göğün 7 yolu diye bu rakam zikredilir (Bucaille, 2002: 223).

Bu bilgilerden sonra konunun değerlendirmesine geçmeden önce yedi kat sema ve arz kavramının geçtiği ayetleri zikretmek istiyoruz.

“Öyle bir Allah'tır ki yeryüzünde ne varsa hepsini sizin için yarattı. Ayrıca göğe yöneldi de nizam ve intizam üzere yedi gök olarak yarattı. O her şeyi bilendir” (el-Bakara 2/29) .

“Ve andolsun ki üstünüzde yedi yol yarattık: Biz bu yaratılıştan gafil değiliz” (el- Mü'minun 23/27).

“Allah yedi kat göğü yaratmıştır. Rahmanın yaratışında hiçbir uyumsuzluk, aykırılık göremezsin. Çevir gözünü de bak! Bir yarık, bir çatlak görebilir misin?” (el-Mülk 67/3)

Görmez misin Allah, nasıl da gökleri yedi kat yaratmış ve nasıl o göklerde ayı, bir nur olarak yaratmış ve güneşi de her yeri aydınlatan bir چراغ olarak yerleştirmiştir” (Nuh 75/15-16).

Gök Kur'an'da “sema” lafzıyla yer almaktadır. “Sema” yükseklik, yükseklik şanından olup başın üstünde olan her şey, dünyadan yüksek şeyler, bulut, yağmur ve yağmurdan meydana gelen bitkiler arşa kadar olan cismani ve ruhani yükseklik yeryüzünden yüksek olan ve yıldızların ortaya koyduğu yön” (İbn-i Manzur, 1994: XIV, 397- 403) anlamlarına gelmektedir. Bu anlamları ile Kur'an'da “sema” lafzından genelde, dünyanın dışındaki bütün uzayı anlamak mümkündür (Yücedoğlu, 2006: 52). Kur'an da sema lafzının genelde uzayın tamamını ifade etmesi yanında aşağıdaki anlamları da içermektedir:

a. Tavan: Allahın peygamber (sav)'e dünyada ve ahrette yardım etmeyeceğini sanan kimse, yukarı (tavana, ile'sema) bağladığı bir ipe kendini asıp boğsun; bir düşünsün bakalım, bir düşünsün bakalım bu hilesi kendini öfkeliendiren şeye engel olabilir mi? (el- Hacc 22/15) Ayetindeki semanın anlamı “tavan” dır. Zira göğün hiçbir yerine bağlanıp asılma ihtimali yoktur (Yücedoğlu, 2006: 52).

b. Atmosfer: Kur'an-ı Kerim'deki, “size gökten yağmur indirdik” (el- Bakara 2/22) “Rüzgârları rahmetine müjdeci olarak gönderdi” (el- Araf 7/57) ayetlerinde, “sema” kelimesi atmosfer olarak anlaşılabilir. Çünkü yağmur, bulut ve rüzgâr gibi hadiseler dünya etrafında koruyucu etkisi olup, bu güne kadar hiçbir gezegende aynısı bulunmayan atmosfer içinde bulunmaktadır. Bu gün atmosferin ötesinde yağmur ve su taneciğın bulunmadığı bilinmektedir. Yağmur yerden buharlaşan suyun atmosfer içinde soğuk hava tabakasına çarparak yere dönmesidir. Troposfer denilen atmosferin birinci tabakasında olup biten yağmur hadisesi, atmosferin diğer tabakaları ile ilgili olmadığı gibi atmosfer dışında olmasına hiç ihtimal verilmeyen bir olaydır. Yine bulutların sadece atmosfer dâhilinde oluştukları bugün bilinen gerçeklerdendir. Bulut hadisesinin

de atmosfer dışında olma ihtimali bulunmamaktadır (Yücedoğru, 2006: 52) “Rahmetinin önünde, müjdeciler olarak rüzgârları gönderen Allah’tır. Rüzgârlar yağmur yüklü bulutları taşıdığı anda, onu ölü bir memlekete gönderir, sur indirir ve onunla her türlü ürünü yetiştiririz; ölüleri de bunun gibi diriltip çıkarırız. Belki ibret alırsınız (el-Araf 7/57). Göklerin ve yerin yaratılmasında, gece ile gündüzün bir biri ardınca gelmesinde insanlara yararlı şeylerle denizde süzölen gemilerde, Allah’ın gökten indirip yeri ölümlünden sonra indirdiğı suda, her türlü canlıyı orada yaymasında, rüzgârları ve yerle gök arasında emre amade bulutları döndürmesinde, düşünen kimseler için deliller vardır (el-Bakara 2/64). “Gökten bol bol yağmur yağdırdı ve onların altlarında nehirler akıttı” (el-En’am 6/6) ayetlerinde açıkça göröleceğı gibi, atmosfer içinde olan hadiseler, sema’dan olarak bildirilmiştir. Bu sebepten, ayetlerde yer alan hadiseler “sema” dan olarak bildirilmiştir. Bu sebepten, ayetlerde yer alan “sema” lafzını, atmosfer olarak almak ve anlamak mümkündür (Yücedoğru, 2006: 52).

Kur’an’da sema bu manalara gelmektedir. Bununla beraber “seb’a semavat” lafzını müfessirler, çağının astronomi bilgisi doğrultusunda anlamlandırmışlardır. er-Razi, “seb’a semavat” ı, Kamer, Utarit, Zühre, Şems, Merih, Müşteri ve Zuhale olarak sıralamaktadır (er-Razi, 1981: II/156). Devrinde bilinen gezegenler bundan ibaretti. Elmalılı da bunu böyle kabul etmiş ve bunun çağının astronomi ilmine muhalif görmediğini ifade etmiştir (Yazır, 1975: I/292). Bir başka ihtimal olarak da, arzın üstünde bulunan bütün yıldızların tezyin ettiğı maddi âlemin hepsi bir semadır. “Seb’a semavat”ın birincisidir. Bunun ötesinde daha altı sema vardır (Yazır, 1975: I/294) şeklinde ayeti tefsir eder. Bu açıklamaların yanında Elmalılı, “seb’a semavat”ı genel olarak güneş sistemi içerisinde görür ve gezegenleri, “yedi gökler” olarak anlar. Yedi göğün sıralamasını da kamer, uranit... şeklinde yaparak, daha fazla gezegen keşfedilmesini bu sıralamaya muhalif görmez ve bunun ilimle mutabık olduğunu savunur (Yazır, 1975: VII, 5007- 5078).

Müfessirler yedi rakamını gerçek anlamışlar ve “seb-a semavat” ibaresini, göklerin yedi olduğunu bildiren bir kelime olduğunu kabul etmişlerdir. Fakat gökleri, yedi ile sınırlı kılmayarak, ibarenin dışında fazla gök anlamaya mani olmadığını ifade etmişlerdir. Arapçada “seb’a semavat” kelimesinin “müteaddid” anlamına olduğu ifade edilmekle birlikte, Kur’an’da bu manaya delaletini kesin olarak görmemişlerdir (Yazır, 1975: VII, 5077). Müfessirler mezkûr ibareden yedi ve daha fazla gök anlaşılabilceğini mümkün görürken altı anlaşılmasını mümkün görmezler.

Kur’an’da ifadenin geçtiğı ayetleri topluca değerdendirilecek olursa bunların birbiri üzerine tabakalanmış üzerimize bina edilmiş yedi gök olduğu görölecektir (Bkz. Nuh 71/15; en-Nebe 78/12)

Allah “seba semavat” ifadesiyle göğün yedi kat olduğunu bir bilgi olarak değil kudretini delillendirmek için zikretmektedir. Zira ayetlerden anlaşıldığı üzere, birbiri üzerine tabakalanmış yedi semanın görevi yeryüzünü canlı yaşamına elverişli hale getirmektir. Dünya dışında herhangi bir gezegene gidildiğı zaman yaşam en azından sağlıklı bir yaşamın mümkün olmadığını bilim ifade etmektedir.

Müfessirler, “yerden de onların mislini” ayetinde genelde, yedi gök gibi yedi yerin mevcudiyetini anlamışlardır. Mesela, er-Razi, yedi yeri tek tek şöyle sayar; 1-Sınırlanmış Dalga 2- Kaya, 3- Demir, 4- Bakır, 5-Gümüş, 6-Altın ve 7- Yakut (er-Razi, 1981: XXX, 40). Her tabakası arasında beş bin yıllık bir mesafenin olduğu rivayetleri de vardır (et-Taberi, 2002: XXVII, 154). Yine ayetin bu kısmı yedi iklim diye tefsir edilmiştir (Bkz. er-Razi, 1981: XXX, 40; Yazır, 1975: VII, 5079). Dünya gibi hayata elverişli yedi dünyanın bulunduğu yorumları yapılmıştır (Bucaille, 2002: 217).

Kur'an da arz kelimesi, gök cisimlerinden bir gezegen, dünyanın herhangi bir bölgesi, yeryüzünün iklimi, islam diyarı ve müslümanların yaşadığı bölge, anlamlarıyla ayetlerde yer almaktadır. “Arz kelimesi, insanların üzerinde olduğu yer, her alçak şey ve hayvanların ayaklarının altındaki mekân” (İbn-i Manzur, 1994: VII, 115) anlamlarına gelir. Yedi yerden bahseden ayetlerden yerin yedi tabakadan müteşekkil olduğunu anlamak mümkündür. Nasıl ki dünyanın üzerine yaşam için elverişli hale getirebilmek için yedi gök bina edilmişse aynı şeyi yerin altı için düşünmek mümkündür. Yukarıda ifade ettiğimiz gibi ayetlere bakarak bu yorumun isabetsiz olmadığını düşünüyoruz.

Öte yandan yerin yedi olduğunu belirten ayetin hakiki anlamda alınabileceğini bugünkü jeoloji bilimi teyit eder durumdadır. Bu bilim dalında da yerin yedi tabakadan müteşekkil olduğu belirtilmektedir. Yedi tabakaya; sial, sima, üst manto, geçiş zonu, alt manto, dış çekirdek ve iç çekirdek isimleri verilmektedir. Daha genel ayrımla dünyanın tabakaları; kabuk (sial ve sima) manto (üst manto, geçiş zonu, alt manto) ve çekirdek (dış çekirdek ve iç çekirdek) şeklinde tasnif edilmektedir (Atkinson, 2003: 13).

6.8. Kur'an'da İnsanın Yaratılışı

Kur'an'da insanın yaratılışı kâinatın yaratılışından sonra gerçekleşmektedir. Vakıa, yaratıcı önce canlı cansız mevcudatı yarattı, kâinatı yaşam için uygun bir yer haline getirdi; sonra insanı yarattı. İnsan yaratılanların son halkası konumundadır. Sonrada var olan her şeyi onun emrine verdi. Kur'an da ifade edildiği gibi onu halife kıldı.

Kur'an'da insanın topraktan (Âli İmran 3/59; el- Kehf 18/37; el Hacc 22/5; er-Rum 31/20), çamurdan (el- En'am 6/2; el- Araf 7/12; el, İsra 17/61; es- Secde 32/7), süzülmüş çamurdan (el- Muminun 23/12), yapışkan çamurdan (es-Saffat 37/11), cıvık balçıktan (el- Hicr 15/26), pişmiş çamurdan (el- Hicr 15/26; er-Rahman 55/14) yaratıldığı anlatılmaktadır. Bu ayetlerin bir kısmından bizzat Hz. Âdem'in ismi anılarak bunlar zikredilmekte, bir kısmında ise insanın bu maddelerden yaratıldığı ifade edilmektedir.

Belli ki insan/insanlar denilirken de Hz. Âdem kastedilmektedir. Ayrıca toprak çamur, yapışkan çamur, pişmiş çamur denilirken Hz. Âdem'in topraktan yaratılışında geçirmiş olduğu aşamalar anlatılmaktadır. Buna göre Hz. Âdem'in vücudunun temelini teşkil eden toprak bir araya getirilerek çamur haline getirilmiş, bu çamur yoğrularak balçık şekli almış ve ardından fırınlanarak kurutulmuştur (Şimşek, 1998: 29).

Söz konusu ayetlerde “insan/insanlar” denilirken Hz. Âdem'in kastedildiğini şu ayetlerden anlıyoruz:

“O Allah ki, yarattığı her şeyi güzel yapmış ve ilk başta insanı çamurdan yaratmıştır. Sonra onun zürriyetini nutfeden, hakir bir sudan yaratmıştır.” (es- Secde, 32/7- 8)

O halde çamurdan yaratılan Hz. Âdem, sudan yaratılan ise onun zürriyetidir (Şimşek, 1998: 30).

Kur'an, yaratılış sürecinin ilk aşamasında, yaratılışın başlangıç noktasından bahsederken “haleka” fiilini kullanmaktadır. Haleka, insanın yaratılışının yanında, her şeyin yaratılışı içinde kullanılmaktadır. “Her şeyi yaratan ve onun mukadderatını tayin eden O'dur” (el- Furkan 25/2) burada açıkça bu anlam gözükmektedir. Bundan sonra ise, insanın özelliklerinden bahsederek yaratılış sürecini tasvir etmektedir. Su ayette olduğu gibi “biçim vermek”, “şekil vermek” “her yönden tamamlamak” anlamına gelen “savvera” fiili kullanılmaktadır. “Allah... sizi suretlendirdi ve suretinizi de en güzel bir biçimde ve incelikte kıldı” (el- Mü'min 40/64).

Canlı dünyasına ilişkin olarak hayatın orijini meselesi muhtelif ayetlere serpiştirilerek, Kur'an'ın insanı sevk etmek istediği düşünce istikametinde, inorganik yaratma ve organik yaratma şeklinde ikili bir sistem olarak karşımıza çıkmaktadır (Yakıt, 1998: 49). Bu safhaları incelemeye geçmeden önce konuyla ilgili olarak eleştiriye açık olmakla birlikte şu ifadeleri de zikretmekte fayda görüyoruz: “ilk insanın topraktan yaratıldığına dair Kur'an'da altı ayet ve onun niteliksiz sadece çamur safhası hakkında gene altı ayet vardır. Bu çamurun değişik nitelik ve safhalarını veren ayetlerin sayısı da gene altıdır. Elbette bu sayılar tesadüfî bir anlatımla ortaya çıkmış olamaz. Bunlar bize belli süreçleri ve belli oluşum gelişmeleri anlatıyor olmalıdırlar. Kuran ifade ve düzenleme olarak evren gibi bir düzen ve temeline oturduğu için bu durumun elbet bize anlatmak istediği şeyler vardır. Nitekim insanın, ana karnında hücre bölünmesi ve molekül sıralanması yoluyla oluşup gelişmesini ifade eden “fatara” fiili ve Allah'ın buna ilişkin yaratıcılığı Kur'an'da altı yerde dile getirilmiş ve nihayet... Bir ayette bebeğin, doğuncaya kadar ana karnında geçirdiği altı safhaya dikkat çekilmiştir. Buradan anlaşılan şudur ki, ilk insan da ana rahmi dışında tabiata benzer safhalar geçirmiş ve yahutta onun tabiattaki bu oluşum ve gelişim safhalarına benzer

merhalelerin yerini bu sefer ana karnındaki bu safhalar almıştır. Bütün bunlar, ayrıca göklerin altı oluşum safhasıyla eşleşmiş bulunmaktadır (Yeniçeri, 1995: 290-291).

Yukarıdaki ifadelerle ilgili eleştiriye açık demekten kasdımız, Kur'an'da mevcut bir takım rakamlardan yola çıkarak bir takım hakikatleri anlatmanın sıkıntılı olacağını düşünüyoruz. Dolayısıyla böyle bir çıkarımda bulunmak zorlama olduğu için her zaman doğru sonuç doğurmayabilir. Fakat yine de ifade edilen fikirlerin evrenin yaratılışındaki merhalelerle insanın yaratılışındaki merhaleleri benzeştirmesi açısından kayda değer buluyoruz. Şimdi buradan hareketle yukarıda ifade edildiği gibi insanın yaratılışıyla ilgili merhaleleri inceleyelim.

6.8.1. İnsanın Yaratılışında İnorganik Evre

İnsanın insan şekline gelişi muhtelif merhalelerden sonra olmuştur. İnsanın inorganik maddesinin oluşumu yedi merhale ile gerçekleşmiştir. Bunlar sırasıyla su, toprak (turâb), çamur (tin), değişken cıvık ve kokulu çamur (hama'in mesnûn), yapışkan çamur (tinu'l lâzib), pismiş çamur (salsal ke'l fahhâr) ve son olarakta çamurdan süzülen öz (sulâle mine t'in). Şimdi bu merhaleleri sırayla inceleyelim.

a. Su

Kur'an'ı Kerim'de "su" üç anlamda kullanılmaktadır. Birinci anlamda, her nebati hayatın zorunlu unsurudur. "Sizin için yeryüzünü döşeyen, yollar açan, gökten su indiren O'dur. Biz bu su ile türlü türlü, çift çift bitkiler yetiştiririz" (el- Mü'min 40/64) İkinci anlamda, hayvani hayatın teşekkülüne sebep olan herhangi bir su kastedilmektedir. "Allah bütün canlıları sudan yaratmıştır. Kimi karnı üzerinde sürünür, kimi iki ayakla yürür, kimi dört ayakla yürür. Allah dilediğini yaratır. Allah şüphesiz her şeye kadirdir" (Taha 20/53). Kur'an-ı Kerim'in açıkça ifade ettiği gibi her canlı sudan yaratılmıştır. Bütün canlıların aslı birdir. Ayette de görüldüğü gibi aslı bir olan canlılar çeşitli türlere ayrılmışlardır. Bir kısmı karnı üzerinde yürüyen sürüngenler, bir kısmı iki ayaklılar, bir kısmı da dört ayaklılardır. Bütün bunlar tesadüfen veya kendiliğinden oluşmuş değildir. Bunlar Allah'ın kanuna uygun olarak meydana gelmişlerdir. Allah dilediğini yaratır, hiçbir şeyle sınırlı ve kayıtlı değildir. "İnkâr edenler, gökler ve yer yapışıkken onları ayırdığımızı ve bütün canlıları sudan meydana getirdiğimizi görmüyorlar mı?" (el- Enbiya 21/30) Bu ayetler bize gösteriyor ki, her canlı varlığın mahiyeti sudur ve sudan yaratılmıştır. Bu husus, canlıyı teşkil eden her hücrenin ilk elementinin su olduğunu belirler. Dolayısıyla susuz yeryüzünde hayatın imkânsız olduğu da açıktır (Yakıt, 1988: 50).

Üçüncü anlamda ise, su ile dölleyici özelliği bulunan ve canlının üreme bezlerinden çıkan bir sıvı kastedilmektedir. "Her şeyin hilkatini en güzel yapan ve insanı yaratmaya çamurdan başlayan O'dur. İnsanın neslini hakir sudan yapan sonra onu şekillendirip ruhundan üfleyen ve sizin için kulak, gözler ve kalpler var eden O'dur doğrusu şükürünüz pek az" (es-Secde 32/7-9).

Ayetlerden anlaşılan hayatın kaynağı ve devamının imkânı sudur. Yaratılan ilk madde su demek zor olmakla birlikte ilk yaratılan şeylerden olduğunu söylemek imkân dâhilindedir. "Gökleri ve yeri altı günde yaratan O'dur. O zaman arşı su üzerindeydi" ayetinden de anlaşılabileceği gibi suyun yaratılması göklerin ve yerin yaratılmasından öncedir.

b. Toprak

Su, aşamasından sonra Kur'an-ı Kerim'de ikinci aşama topraktır. İnsanın topraktan yaratıldığı altı ayette geçmektedir.

“Allah'ın indinde İsa'nın durumu, Âdem'in durumu gibidir. Onu topraktan yarattı. Sonra da ona “ol” dedi o da oldu”(Ali İmran 3/59) “ Ey insanlar! Öldükten sonra tekrar dirilmede şüphede iseniz bilin ki, ne olduğunuzu size açıklamak için, sizi önce topraktan sonra nutfeden sonrada alakatan yarattık” (el- Hacc 22/5) “Allah sizi topraktan sonra nutfeden yaratmış ve sizi çift halinde var etmiştir” (Fatır 35/11). Bu ayetlerde dikkatimizi çeken şey, Âdem'in ve bütün insanların orijininin toprak olduğudur. Hayatın orijinini su, insanın orijinini toprak olarak belirten Kur'ân, canlı varlık insanı, toprak ve su karışımı olarak görüyor (Yakıt, 35/11). Şu ayetler bahsettiğimiz konuyu ele almaktadır:

“Sen, seni topraktan, sonra bir damla sudan yaratan, sonra da insan sekline koyan rabbini inkâr mı ediyorsun?” (el- Kehf 18/37)

“Yine O'nun sizi topraktan yaratması yüce kudretine delalet eden ayetlerindendir ki, sonra da siz şimdi bir beşersiniz, yayılıp duruyorsunuz”(er-Rum 30/20).

“O'dur ki sizi bir topraktan sonra bir nutfeden, sonra bir damla sudan, sonra yapışkan bir çamurdan yaratan, sonrada sizi bir bebek olarak çıkarıyor, sonra olgunluk çağına eresiniz diye büyütüyor” (el-Mü'min 40/67).

c. Çamur

Toprak ve sudan sonra karşımıza çamur aşaması çıkmaktadır. Toprak ve suyun birleşmesiyle oluşan üçüncü merhaledir ki, Kur'an'da bu merhale şu şekilde ifade edilmektedir.

“O öyle bir Rab'dır ki, sizi çamurdan yaratmış, sonra her birinize bir ecel tayin etmiştir. Kıyametin kopması için belirlenmiş bir ecel de onun katındadır. Siz ise hâlâ şüphe ediyorsunuz” (el- En'am 6/2).

“Allah, “Sana emrettiğim zaman seni saygı ile eğilmekten ne alıkoydu?”dedi. O da “Ben ondan hayırlıyım. Çünkü beni ateşten yarattın. Onu ise çamurdan yarattın” dedi” (el- Araf 7/12).

“Hani meleklerle, Âdem için saygı ile eğilin” demiştik, onlar da saygı ile eğilmişlerdi. Yalnız İblis saygı ile eğilmemiş, Hiç ben, çamur halinde yarattığın kimse için saygı ile eğilir miyim? demişti” (el- İsra 17/61).

“O ki, yarattığı her şeyi güzel yaptı. İnsanı yaratmaya da çamurdan başladı” (es-Secde 32/7).

“Hani, Rabbin meleklerle söyle demişti: “Muhakkak ben çamurdan bir insan yaratacağım. Onu tamamlayıp içene ruhumdan üflediğim zaman, derhal ona secdeye kapanın! Bunun üzerine bütün melekler topluca secde ettiler. Yalnız İblis secde etmedi... İblis, “Ben ondan daha hayırlıyım. Beni ateşten yarattın, onu ise çamurdan yarattın” dedi” (Sad 38/71-76).

Ayetlerde ifade edildiği gibi insanın yaratılışının (tekâmülünün) bir aşaması da çamurdur

d. Çamurdan Süzölmüş Öz

Çamur aşamasından sonra ise bu aşama oluşmaktadır. Tedricen ilerleme devam ederken artık karşımıza çamurun özünü ifade eden kısım gelmektedir ve Kur'an'da şöyle geçmektedir:

“And olsun, biz insanı, çamurdan süzölmüş bir özden yarattık” (el- Mü'minin 23/12).

e. Yapışkan Çamur

Süzölmüş çamuru takip eden merhaledir. Bu aşamada çamur artık yapışkan, şekil almaya müsait hale gelmiştir. Bu kısım Kur'an'da şu şekilde ifade edilmiştir:

“Ey Muhammed! Şimdi sen onlara sor: “Kendilerini yaratmak mı daha zor, yoksa yarattığımız diğer şeyleri yaratmak mı? Şüphesiz biz onları yapışkan bir çamurdan yarattık” (es- Saffat 37/11).

f. Değişken Cıvık Çamur

Yapışkan çamur, bu aşamada artık şekil alabilecek niteliklere kavuşmuştur. Biçimlendirilme, şekil verilme söz konusudur. Bu merhale Kur'an-ı Kerim'de şu şekilde ifade edilir.

“Gerçekten Biz, insanı kuru bir çamurdan, biçimlendirilmiş bir balçıktan yarattık.” “İblis, benim, kuru bir çamurdan biçimlendirilmiş bir balçıktan yarattığın bir insana secde etmem olacak şey değildir! dedi” (el- Hicr 15/25-33).

g. Pişmiş ve Kuru Çamur

Bu merhale önemli bir merhaledir. Şekil verilen çamur bu kısımda ateşte pişirilerek dış görünüş itibariyle değişmez niteliklere bürünmektedir. Bu aşama inorganik evreninde son aşamasını teşkil etmektedir. Bu aşamadam ayetlerde şu şekilde ifade edilmektedir:

“Gerçekten Biz, insanı kuru bir çamurdan, biçimlendirilmiş bir balçıktan yarattık.” “Ve düşün o vakti ki, Rabbin meleklerle: “Ben, kuru bir çamurdan biçimlendirilmiş bir balçıktan bir beşer yaratacağım.” “ İblis, ‘Benim, kuru bir çamurdan biçimlendirilmiş bir balçıktan yarattığın bir insana secde etmem olacak şey değildir!’ dedi” (el-Hicr 15/26-28-33).

“Fağfur (çın çın ses veren, kurumuş) gibi bir salsal (ateşte pişmiş gibi bir kuru çamur)dan yarattı” (er- Rahman 55/14).

Göröldüğü gibi insan, yukarıda madde madde özetlemeye çalıştığımız merhalelerden geçerek var olmuştur. Konuyla ilgili ayetleri birlikte incelediğimizde insanın temel maddesinin toprak olduğu fakat bu toprağında çeşitli formlara girmesi söz konusudur.

6.8.2. Nefs-i Vahide Kavramı

Kur'an'da insanın yaratılışıyla ilgili olarak ifade edilen önemli bir kavram da “tek bir nefis” (nefs-i vahide) kavramıdır. Kavramla ilgili olarak Nisa suresinde şöyle buyrulur:

“Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan; ikisinden birçok erkek ve kadın meydana getirip yayan Rabbinize karşı gelmekten sakının. Kendisi adına birbirinizden dilekte bulunduğunuz Allah’a karşı gelmekten ve akrabalık bağlarını koparmaktan sakının. Şüphesiz Allah üzerinizde bir gözetleyicidir” (en- Nisa 4/1).

Ayette zikredilen “nefs” ten kastedilen mana nedir? Şimdi kavram üzerinde yapılan yorumları inceleyelim:

“Nefs” İslam filozofların üzerinde epeyce fikir yürüttüğü bir kavramdır. Burada onların görüşlerinin hepsini vermek mümkün değildir. Alanımızın dışına çıkıp konuyu dağıtmamak adına sadece İbn-i Sina’nın kavramla ilgili değerlendirmelerine yer vermek istiyoruz. İbn-i Sina kavramı iki farklı açıdan değerlendiriyor ve bu nedenle iki farklı tanım veriyor.

1. İnsan, hayvan ve bitkilerde ortak olması bakımından şöyle tanımlanır: Nefs bil kuvve canlılık özelliğine sahip olan tabii cismin ilk yetkinliğidir (Adıgüzel, 2000: 13). Bu tarifte cisim kelimesinin kullanılışı onun maddelik özelliğini gösteren yönü itibariyle değil, bir cins olması (cinslik niteliğini göstermesi) açısındandır. Nefs tabii cisimlerin kemalidir. Yapma cismin kemaline nefis denmez. Sözgelimi masanın sandalyenin kemali, onlarda nefsin varlığını gerektirmez (Dodurgalı, 2000: 65).

2. İnsan ve gök cisimlerinde ortak olması bakımından tanımı ise su şekildedir: İhtiyari (seçmeye dayalı) bir hareketi gerekli kılan, cismin dışında bir yetkinlik ve bir cevherdir. Görüldüğü gibi nefis, her iki tanımda da bir yetkinlik olarak anlaşılmaktadır. Bu yetkinlik, İbn-i Sina’ya göre bitki ve hayvanların bilfiil var olması anlamındadır. Yani bil kuvve var olan bitki ve hayvan, nefis sayesinde yetkinleşerek bilfiil olmaktadırlar. Çünkü insan, hayvan ve bitkilerde ortak olan nefse sahip olmakla henüz insan olmamış, yalnızca insan olabilecek bir yetkinliğe erişmiş olmaktadır. O halde insanın ikinci bir yetkinliğe ihtiyacı vardır. Bu yetkinlik insanı bil kuvvelikten bilfiil hale getirmekte, bu sayede nutk özelliğine ve kendi fiilini gerçekleştirebileceği ilkeye sahip kılmaktadır (Adıgüzel, 2000: 13/14).

Var olma açısından nefsin cisim olamadığını, cevher olduğunu ve kendi kendine canlı olduğunu ileri süren İbn Sina, canlıların bedeninde nefsin içinde yaşaması için elverişli bir madde olduğunu kabul eder ve buna da uygun madde dendiğini söyler (Dodurgalı, 2000: 66). İbn Sina’nın nefsin varlığı ve cevherliği konusunda kullandığı “uçan adam” misali şöyledir. “Aramızda birinin Allah (cc.) tarafından, doğuştan itibaren, olgun yaşta yaratılmış olduğunu varsayalım. Onun yüzü dış dünyadan hiçbir şey görmeyecek şekilde perdeli olsun. Toprak üzerinde yer değiştirmesin, fakat havada, daha doğrusu boşlukta bulunsun. Bu havanın kendisine yapacağı basıncı duymaması için, organları hiç bir yere dokunmasın ve ona hiçbir duyu vermemesi için ayrılmış olsun. Böyle bir insan gerçekten var olduğunu anlayacaktır; bununla birlikte, ne dış organlarının, ne de iç organlarının, ne beyninin, ne de kendinde bulunan hayati unsurların var olduğunu söyleyebilecektir. Bu konuda hiçbir şey söyleyemez. Bununla beraber, genişliği, uzunluğu ve derinliği olmayan bir varlık olarak var olduğunu anlayabilecektir. Hatta bu anda onun için bir el veya her hangi bir organ hayal etmenin mümkün olduğunu varsaysak, o, bunun kendi organlarından biri olduğunu idrak edemeyecektir. Öyle ise, varlığı ispatlanan, aynı anda varlığı ispatlanamayandan

farklıdır. Bundan dolayı, insanın kendisi olarak varlığını ispatladığı bu şey, bu insanın organlarının olup olmadığını bilmeksizin gene onun tarafından tanınabilir. Bu insan, nefsinin bedeninden farklı olduğunu ortaya koyma halindedir. Daha açık bir ifade ile onun nefsini algılaması ve var olduğunu bilmesi için bir bedene ihtiyacı yoktur (Altıntaş, 2002: 126-127).

Müfessirlerin kavramla ilgili değerlendirmelerine geçelim. Hemen ifade edelim ki tartışmalar genel olarak ayette geçen “ey insanlar” hitabının kimlere olduğu noktasında yapılmaktadır.

Fahrudin er-Razi, Tefsîr-i Kebir’de İbn Abbas’ın hitabın Mekke halkına ait olduğu sözünü nakleder. “Cenâb-ı Hakk’ın ‘Ey insanlar’ buyruğu hakkında Vâhidi, İbn Abbas’tan şunu rivayet etmiştir: ‘Bu hitap, Mekkelilerdir.’ Müfessir usulcüler; bu hitabın bütün mükellefler olduğu hususunda ittifak etmişlerdir ki, bu su sebeplerden dolayı en doğru olan görüştür.

a. Bu âyette geçen ‘insanlar’ kelimesi, başına elif lam gelmiş bir çoğul lafızdır. Bu lâfız istiğrak (şümül ve umûm) ifade eder.

b. Allah Teâlâ ‘ittika ediniz’ emrini, O’nun, insanları tek bir nefisten yaratmış olmasına bağlamıştır ki bu illet, bütün mükelleflerin Hz. Âdem’den yaratılmış olmaları sebebiyle, o mükellefleri de içine alır. İlet âmm olunca, hüküm de âmm olur.

c. İttikâ etmekle mükellef tutulma, sadece Mekkelilere ait değildir. Aksine, bütün insanlar hakkında umumi bir hüküm ifade eder. ‘İnsanlar’ lafzı herkesi içine aldığına, ‘ittika etmek’ emri yine herkes için âmm olduğuna ve bu mükellefiyet illetide ki, bu onların tek bir nefisten yaratılmış olmasıdır, herkes hakkında umûmî olduğuna göre, bu hitabın Mekkelilere tahsisi edildiğini söylemek, son derece uzak bir ihtimaldir. İbn Abbas’ın delili, Hak Teâlâ’nın ‘Kendisiyle birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağlarını kırmaktan sakının’ buyruğunun Araplara mahsus olmasıdır. Çünkü ‘Allah aşkına’ ve ‘akrabalık hakkı için’ bir şey istemek Araplara mahsus bir örfdür ki mesela onlar, ‘Senden Allah ve akrabalık hakkı için istiyorum’ ve ‘Senden Allah ve akrabalık hakkı için talep ve rica ediyorum’ derlerdi. Durum böyle olunca Cenâb-ı Hakk’ın kendisiyle birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağlarını kırmaktan sakının’ âyeti Araplara mahsus olmuş olur. Bu sebeple âyetin baş kısmı olan ‘Ey insanlar’ hitabı Araplara tahsis edilmiş olur. Çünkü Cenâb-ı Hakk’ın, âyetin evvelinde, ‘Rabbinizden ittikâ ediniz’ ve bundan sonraki, Kendisiyle birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağlarını kırmaktan sakının’ ifadesi, aynı muhâtaba müteveccih olarak gelmiştir. İbn Abbas’ın bu görüşüne de bu şekilde cevap vermek mümkündür. Us’ul-ü fıkıhta, âyetin sonunun hususi olması, baş kısmının umûmî olmasına mani olmaz şeklinde bir kaide bulunmaktadır. Cenâb-ı Hakk’ın ‘Ey insanlar’ hitabı, bütün insanları içine alan âmm bir lâfız; O’nun ‘Kendisiyle birbirinize dileklerde bulunduğunuz Allah’tan ve akrabalık bağlarını kırmaktan sakının’ buyruğu da Araplara mahsus olmuş olabilir (er- Razi, 1981: III/306). Reşid Rıza, tefsirinde Razi’nin, hitabın Mekke halkına yönelik olduğuna dair sözünü, İbn Abbas’a isnat ederek aktarır. Reşid Rıza, tefsirinde yukarıdaki Fahrudin er-Razi’den aktardığımız bölümü aynen anlatır (Rıza, 1958: IV, 323).

Muhammed Abduh’a göre burada “tek bir nefisten maksat; ne zahir bakımından, ne de nass bakımından Hz. Âdem değildir. Müfessirlerden bir kısmı derler ki: Bu gibi hitaplar ile Mekke halkı veya Kureyşliler kastedilir. Eğer bu görüş sahih ise, buradan Kureyşogullarının tek bir nefis olduğu anlamı çıkar ki, bu Kureyş kabilesi veya Adnan oğullarıdır. Eğer hitap Araplara ise tek bir nefisten maksadın Ya’rut ve Kahtân Arapları olması muhtemeldir. Eğer bu hitap İslam’a çağırılan herkese, yani bütün milletlere yöneltilmiş bir davettir dersek, şüphesiz ki her millet bundan kendi inandığını

anlayacaktır. Bütün insanların Âdem'in soyundan geldiğini kabul edenler tek bir nefis hitabıyla Hz. Âdem'in kastedildiğini anlayacaklardır. Ancak her insanın bir atası olduğuna inananlar, buradaki bir tek nefis tabirini kendi inandıkları atalarına hamledeceklerdir (Rıza, 1958: IV/323-324).

“Burdaki tek bir nefis tabirinden Hz. Âdem'in kastedilmediğinin bir karinesi de ‘ve onlardan pek çok erkek ve kadınlar var etmiştir’ kavlidir. Pek çok erkek ve kadınlar denirken ifadeler nekre olarak kullanılmıştır. Hâlbuki bu tür ifadeye uygun olan, marife olarak kullanılmasıydı ve onlardan bütün erkek ve kadınları var etmiştir denilmesiydi. Öyle ise bu ifade nasıl bilinen tek bir kişiye Hz. Âdem'e hamledilebilir? Hitap bütün milletleredir ve umumdur. Hz. Âdem'in insanlığın atası olduğu görüşü bütün milletlerce bilinen bir görüş değildir. Hz. Âdem'i ve Havva'yı tanımayan ve duymamış olan pek çok insan topluluğu vardır. Nuh peygamberin soyundan gelen meşhur şecere İbranilerden alınmıştır. Çünkü beşeriyet tarihini Hz. Âdem'e bağlayan ve bunu yakın zamanla sınırlandıran İbranilerdir. Çinliler ise insanlığı başka bir ataya nispet ederler ve onun tarihini İbranilerin bahsettikleri atanın tarihinden daha uzun zamana götürüler. İlmi araştırmalar ve antropolojik incelemeler, İbranilerin tarihini reddeder niteliktedir. Biz Müslümanlar ise, Yahudi tarihini doğrulamak zorunda değiliz. Eğer bu görüşü Hz. Musa'ya isnat ederlerse, Tevrat'ta bu görüşün Hz. Musa'ya ait olduğuna dair güvenilir bir belgemiz yoktur. Muhammed Abduh der ki; biz his ve aklın kavrayış alanının dışında kalan konularda sadece bizim peygamberimizin getirdiklerine dayanırız. Ve bu vahyin sınırları içerisinde dururuz. Fazla veya eksik bir şey söylemeyiz. Daha önce birçok kez söylediğimiz gibi, Allah Teâlâ insanlığın yaratıldığı canlının durumunu burada müphem kılmış ve nekre olarak ifade etmiştir. Öyleyse bizde aynı müphemlik içerisinde bırakırız. Firenk araştırmacılarının, her insan türünün bir atası olduğu görüşü doğru çıkarsa, bu görüş bizim kitabımız bakımından bir önem ifade etmez. Hâlbuki bu konuda açık hüküm bulunan Tevrat hakkında önem ifade eder. İşte bu durum; araştırmacıların Tevrat'ın Allah katından gelme ve ilahi vahiy eseri olması konusunda şüpheyi düşmelerine ve bunu reddetmelerine sebep olmaktadır (Rıza, 1958: IV/323-325).

“Âdem'in bütün insanlığın babası olduğuna dair Kur'ân'da kesin bir nass yoktur. İlmi araştırmacılar, insanların, çeşitli babalardan türediklerini ileri sürerler. Eğer araştırmacıların dedikleri gibi insanlar, insanlar çeşitli köklerden türemişlerse bu, Kur'ân'a aykırı değildir. Kur'ân, bu konuda söylediklerini, öyle genel ve kapsamlı söylemiştir ki ne Yahudiler ona itiraz edebilmişler ne de araştırmacılar, onun kendi bulgularına aykırı düştüğünü söyleyebilmişlerdir.

Nefis kelimesi, insanı oluşturan, seçkin varlık yapan mahiyet (insanın hakikati)dir. Bu hakikat ister Ehli Kitabın dediği gibi Âdem ile başlasın ister Şiilerin ve Sufilerin dediği gibi sonradan inkıraz eden başka Âdemlerle başlasın ve yahutta araştırmacıların dediği gibi çeşitli köklerden türesin fark etmez. İnsanın yaratılışından söz eden bütün âyetler, bütün insanların tek bir nefisten geldiğini söyler. Bu tek nefis, insanın hakikatidir. İnsanlar, bununla insan olmuşlardır. İnsanlar, Âdem (as)'dan da gelseler, kendilerinden önceki canlılardan da türemiş olsalar, onları insan yapan, bu tek hakikattir. Hepsi bu ortak hakikat ile insan olmuşlardır. Bundan dolayı kardeşirler” (Rıza, 1958: IV, 326-327).

Muhammed Esed klasik müfessirlerin çoğu, nefis terimine yüklenen pek çok anlam içerisine de -can, ruh, akıl, canlı varlık, canlı, insan, şahıs, kimlik (şahsi kimlik), insanlık, hayat özü, temel ilke ve diğerleri- tercih ederler ve bu terim ile burada Hz. Âdem'in kastedildiğini kabul ederler demektedir. Ama Muhammed Abduh, bu yorumu reddeder ve onun yerine, insan soyunun ortak kökenini ve kardeşliğini vurguladığı için

(ki yukarıdaki ayetin amacı da budur) “insanlık” karşılığını tercih eder; ayrıca bunu Hz. Âdem ve Havva’nın yaratılması konusundaki Kitâb-ı Mukaddes’in tasvirlerine yersiz şekilde bağlamaz. Nefsi bu bağlamda canlı olarak çevirmenin mantığı da aynıdır. “Eşi” ifadesine gelince, zevc (“bir çift”, “çiften biri”, veya “bir eş”) terimi, canlı varlıklarla ilgili olarak bir çiftin veya bir ikilinin hem erkek hem de dişi tarafı kullanıldığından, insanlarla ilgili olarak da hem kadının eşini (kocasını), hem de kocanın eşini (hanımını) ifade eder. Razi’nin naklettiğine göre, Ebu Muslim “Ondan eşini yarattı” ibaresini, “Onun kendi cinsinden eşini (karşı cinsini) yarattı” anlamında yorumlar ve böylece Muhammed Abduh’un yukarda işaret edilen görüşünü destekler. “minha”nın lâfzen, “ondan” şeklinde çevrilmesi, metin ile uyumlu olarak, her iki cinsin “bir tek canlıdan” türetildiği biyolojik gerçeğini yansıtır (Esed, 2004: I, 132-133).

Görüldüğü gibi kavram üzerinde çeşitli görüşler serdedilmiştir. Şu veya bu görüş kesinlikle doğrudur diyemeyiz. Hitabın kime yapıldığı, hitap ta kastedilenin kim olduğu açık değildir. Fakat Kur’anın evrensel hitabına ve yaratılışla ilgili ayetlerine bütüncül baktığımızda “tek bir nefis” ten kastın insanı oluşturan seçkin varlık yapan mahiyet/ hakikat olduğu akla daha yatkın gözükmemektedir. Yukarıda ifade edildiği gibi tüm bu görüşler içerisinde Muhammed Abduh’un “insanlar bu tek bir nefisle insan olmuşlardır” ifadesini her ne kadar tartışmaya açık duruyor olsa da önemli buluyoruz.

6.8.3. İnsanın Yaratılışında Organik Evre

Genel olarak yaratılış ve şuan incelemekte olduğumuz insanın yaratılışı Kur’an içerisinde serpiştirilen ayetlerle ifade edilmiştir. Dolayısıyla Kur’an’da sistematik bir anlatımdan söz etmek mümkün değildir. Biz burada yaratılış olayını incelerken bu ayetleri bir araya getirip mantıksal bir düzlem içerisinde konuyu ifade etmeye çalışıyoruz. Yaratılışla ilgili pasajları incelediğimizde Kur’an insana muazzam bir tefekkür alanı sunmaktadır. Nasıl oluyor da yaratan, yoktan harikulade bir varlık sahnesi meydana getiriyor ve yine bu sahnenin içerisinde özü bir damla su olan fakat bu suyun çeşitli merhalelerden geçmesi sonucunda, duyan, gören, hisseden, akleden bir varlık meydana getiriyor? Allah birçok ayette insanın özüne yaratılışına bakmasını istiyor. Yaratıcının gayesi yaratmadaki mükemmelliğe dikkat çekerek yaratmadaki kudret ve ihtişamını gözler önüne sermektir. Şimdi bu başlık altın da Kur’an’da ifade edilen nutfе, main-mehin, sulb ve teraib ve karışık nutfе(nutfetu-n emşac) gibi kavramlara hangi manaların yüklendiğini incelemek istiyoruz.

a.Nutfе

Arap lisanında “nutfе, azar azar akmak, sızmak ve damlamak” manalarına gelen ‘n-t-f’ kökünden türetilmiş bir isimdir. Az ya da çok suya, çoğunlukla az suya nutfе adı verilmektedir. Kovanın içindeki su boşaltıldıktan sonra, dibinde kalan yaşlık derecesindeki az suya da nutfе adı verilir. Berrak su, damla meni, nutfeyi ifade etmek için kullanılan tabirlerdir (İbn Manzur, 1994: IX, 35).

Terim olarak kullanılan nutfе tabiri "meni"(el- Kıyame 75/36), "mâin defik" (et-Tarik 86/6), "mâinmehin" (s-Secde 32/8; el-Murselat 77/20), "nutfе", (en- Nahl 16/4; el-Kehf 18/37; el-Hacc 22/5) "nutfetun emşac" (el-İnsan 76/2) gibi tafsilattaki farklılıklardan dolayı çeşitli isimlerle Kur'an'da on iki yerde geçmektedir.

Her insanın yaratılışı nutfeyle başlar. Kur’an’da nutfе kavramı on iki defa geçmektedir ki hepsi aynı manaya gelmemektedir. Dikkatle incelendiğinde bunlar farklı anlamlara gelmektedirler.

Nutfе üç kısma ayrılır:

a. Erkek Nutfe: Erkeklik bezi olan husyenin salgıladığı meni sıvısı ve içinde bulunan spermilerdir.

b. Dişil Nutfe: Kadın yumurtalığının ayda bir salgıladığı yumurtacıktır.

c. Karışık Nutfe (Nutfetu'n-emşâc): Sperm ile onun döldediği yumurtacık karışımıdır. (Fertilized ovum)

Meni: Erkeğin üreme salgılarına ve husye, prostat ve meni keseciğinin ifrazlarına denir. Meni iki kısımdan meydana gelir.

1. Husyedeki meni kanallarında oluşan spermiler. Buna nutfe adı verilir.

2. Bu spermileri taşıyan, besleyen ve içinde yüzdürerek rahme kadar götüren sıvı.

Cinsel birleşme sırasında erkekten bir kerede ortalama 250 milyon sperm atılır. Spermiler yumurtaya varana kadar annenin vücudunda zorlu bir yolculuk geçirirler. Bu yolculukta 250 milyon spermin ancak bin kadarı yumurtaya ulaşmayı başarır. Beş dakika sonra sona erecek olan yarım buz tanesi büyüklüğündeki yumurta, spermilerden yalnızca birini kabul edecektir.

Yani insanın özü, meninin tamamı değil ondan küçük bir parçadır. Kur'an bu gerçeği Kıyamet Suresi'ndeki ayetlerde açıklamaktadır:

‘İnsan dökülen meniden bir nutfe değil miydi? Sonra bir alak oldu derken Allah onu yarattı ve bir düzen içinde biçim verdi. Böylece ondan, erkek ve dişil olmak üzere çift kıldı (el- Kiyame 75 36-39)

37. ayette Allah-u Teâlâ nutfeyi meniden ayırmış ve meninin bir parçası saymıştır (el-Bar, 1996: 37-38). Aynı gerçek Necm Suresi'nde açıklıkla belirtilmiştir. "O'dur ki iki çifti: erkeği ve dişiyi atılan meni nutfesinden yarattı" (en-Necm27/45-46).

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi varlık sahnesine çıkacak olan insan bir damla su iken Allah onu anne karnında halden hale geçirerek bambaşka bir varlık haline getiriyor. Yaratmada ki bu kudret ve ihtişamını Allah şu ayette de gözler önüne sermektedir:

"İnsan, kendi başına ve sorumsuz bırakılacağını sanıyor? Kendisi akıtılan meniden bir damla su değil miydi? Sonra bir alak (embriyo) oldu derken Allah onu yarattı ve erkek ve dişil olmak üzere çift kıldı. Öyleyse Allah ölüleri diriltmeye güç yetiren değil midir?" (el-kiyame 75/36-40)

b. Main ve Mehin

"Biz, sizi hakir bir sudan (main mehin) yaratmadık mı? Onu sağlam bir yerde tutup da, malum bir vakte kadar onu sağlam bir yerde tuttuk. İşte biz bunu kudretimizle yaptık. Biz nelere kadiriz" (el- Murselat 77/220-223).

"Şimdi, insan hangi şeyden yaratıldı? İbretle baksın. O, atılıp dökülen bir sudan yaratılmıştır. Ki o, arka kemiği ile göğüs kemikleri arasından çıkıyor. Şüphe yok ki Allah onu tekrar diriltip döndürmeye elbette kadir (et-Tarık 86/5-8).

"Cenab-ı Allah bu sudan hor bir su diye bahsediyor. Çünkü bu su, dökülür, horlanır; kıymet verilmez. Birleşme sırasında mehbilden (vajinadan)geçerek rahim azgına dökülene kadar hiç kimse farkına bile varmaz. Meninin fişkırmasının sebebi meni kesesinin cidarı ile onu dışarı atan kanalın ve perine kaslarının kasılmasıdır. Bu kasılmalar sebebiyledir ki meni gelirken vücutta bir gerilme hali görülür" (el- Bar, 1996: 39).

Meni sıvısının bir takım görevleri vardır. Mesela,

1. Meni hayvancıklarını beslemek.

2. Bu hayvancıklara hareket kabiliyeti vermek.

3. Bu hayvancıkların, içinde yüzerek husyeden kamışa, oradan da mehbile geçerek rahime ve rahim kanallarına ulaşmalarına en uygun zemini hazırlamak. Bunun sebebi bilindiği üzere döllemenin rahim kanalında olmasıdır.

4. Hayvancıkları mehbilin ifraz ettiği öldürücü asidin etkisinden korumak (el-Bar, 1996: 40).

Meni sıvısı alkalik reaksiyon gösterirken, mehbil sıvısı asit özelliği gösterir. Meni hayvancıkları asitli bölgede yaşayamaz. Bu sebeple menideki sıvı, içindeki alkalın sayesinde meni hayvancıklarını mehbilin asitli ifrazatından korur. Bu tehlikeli bölgeyi geçerek yeni alkallı bir bölge olan rahim azgına kadar ilerlemesini sağlar. Mehbilin asit ifraz etmesi de boşuna değildir. Aksine hem mehbili hem de kadının üreme cihazını zararlı mikroplardan korumak gibi çok önemli bir görevi vardır. Bu asitler o mikropları öldürürler. İşte Yüce Allah bu hayvancıkları mehbilin asitli ifrazatından korumak için onlara da bu alkallı sıvıyı temin etmiştir (el- Bar, 1996: 40).

c. Sulb ve Teraib

“Teraib, "teribetün" kelimesinin çoğuludur. Göğüs kemiğine iki meme ile boyun halkası arasındaki kemiğe bu ad verilir. Ayrıca, göğsün sağ tarafından dört, sol tarafından da dört kaburga kemiklerine ve gerdanlık mevziine de “Teraib” adı verilmektedir (Yazır, 1975: VIII/70).

“Müfessirlerin büyük bir kısmı, bu ayette geçen sulb kelimesiyle, erkeğin sırt bölgesinin, “teraib”le de kadının kaburga kemiklerinin kastedildiğini söylemişlerdir (et-Taberi, 2002: XXX, 70).

Modern tıp ve Kur'an sahalarındaki çalışmalarıyla meşhur Mısırlı doktor M. Ali el-Bar bu konuda şöyle demiştir: "Öyle ise insan neden yaratıldığına bir baksın! O sulb ve teraib arasından fıskırarak dışarı akan bir sudan yaratılmıştır" (et-Tarık 86/5-6)

“Husye ile yumurtalık ceninin Sulbü ve Teraibi arasında gelişir. Sulb omurga, Teraib “dege kemikleri” manasındadır. İşte husye ile yumurtalık tam bu bölgede oluşur. Husye daha sonra hamileliğin yedinci ayında yavaş yavaş dışarı çıkar. Husye tarlasına inerler. Kadının yumurtalığı da havuza inip orada kalır.

Bu böyle olmakla beraber şu da var ki husye ile yumurtalık her ikisi de gıdasını esas yerlerinden yani omurga ile ege kemiği arasındaki yerlerinden alırlar. Husye ile yumurtalığa giden atar damarlar karın aortundan gelir ki burası da tam tamına belkemiği (omurga) ile ege kemiği arasındadır. Nitekim husyeye asit kirli kan damarı da aynı bu bölgeye dökülür. Bu kirli kan damarı son böbrek damarına, sağ kirli kan damarı ise alttakine çıkar. Nitekim husyeyi ve yumurtalığı besleyen sinirler de mide altındaki sinir kümesinden gelir ki bu da tam anlamı ile belkemiği ile ege arası bölgedir. Lenf damarları da aynı bölgeye yani sulb ve teraib arasına çıkarlar. Bütün bunlardan sonra husyenin veya yumurtalığın gıdasını, kanını ve sinirlerini sulb ve teraib arasındaki bölgeden aldığına zerre kadar şüphe kalır mı? (el- Bar, 1996: 40).

Bu açıklama sonucunda her ne kadar husyeler ve yumurtalık tedrici olarak aşağı inmiş olsalar da gıdalarını sulb ve teraib arasından almaya devam etmektedirler” (el-Bar, 1996: 40).

Buna paralel anlayış ta şöyledir: Kur'an metninde erkeğin cinsel nahiyeleri (tekil olan) "sulb" kelimesiyle ifade edilir, kadının cinsi nahiyeleri ise Kur'an'da çoğul olan "teraib" kelimesiyle ifade edilir (Bucaille, 2001: 307).

Ayeti aynı şekilde anlayanlara göre mana: “Erkeğin sırt bölgesinden yahut cinsel organından çıkan meni ile kadının göğüs bölgesi ya da kaburga kemiklerinden veya

cinsel organından çıkan meninin birleşmesinden çocuk meydana gelmektedir. (Kurtubi, 2003: X/5; Alusi, 1987: XXX/97)"

Konuyla ilgili olarak bir başka yorumda şöyledir: Husye ve yumurtalıklar ilk teşebbüslerinde böbreklere yakın bir yerde neş'et ederler ki bu bölge, omurganın arkasında alt kaburgaların karşısındaki sırtla, kaburga kemikleri arasına rastlamaktadır. Bu görüşün doğru olabileceğini bize gösteren delillerden birisi, husye ve yumurtalıkların gelişmelerinde, kendilerine kan taşıyan port'tan, sulble teraib hizasında, böbreklere yakın bir yerden ayrılan atardamarlardır. Bel ve göğüs kemiklerinden beslenen ve oradan çıkan canlı hücrecikler aşağıda (husye ve yumurtalıkta) toplanmaktadır (el- Meraği, 1998: X, 113-115).

d. Karışık Nutfe (Nutfetu'n- Emşâc)

Kavramın geçtiği ayet şöyledir: "Doğrusu biz insanı imtihan etmek için karışık bir nutfeden(nutfetu'n- emşâc) yarattık da onu işitici ve görücü yaptık" (el- İnsan, 76/2).

Bu ayette geçen "nutfetu'n-emşâc" tabirini, Tabiun döneminin meşhur müfessirlerinden olan Mücahid, İkrime ve Hasan el-Basri, erkeğin suyu ile kadının suyunun birbirine karışması sonucu meydana gelen karışım olarak açıklamışlardır.

Daha sonra gelen müfessirlerden ibn Kesir ve Elmalılı M. Hamdi Yazır gibi birçok müfessir de emşâc nutfesinden maksadın kadının suyu ile erkeğin sularının birleşmesi sonucu meydana gelen ve henüz "alaka" olarak rahme tutunmamış olan karışım olarak açıklamışlardır (ibn-i Kesir, 1997: VII/310; Yazır, VIII, 549).

Saf su anlamına gelen nutfe, erkek suyu olan meninin de adıdır. Ancak burada nutfe, karışık sıfatıyla nitelendirilmiştir. "Emşac" karışmak, karıştırmak anlamındaki 'meşc'in veya karışım anlamındaki 'meşic'in çoğuludur. Erkeğin suyu ile kadının suyunun karışımına emşac denir (el- Bar, 1996: 77-78).

Organik evre başlığı altında Kur'an'da insanın yaratılışıyla ilgili kavramları incelemeye çalıştık. Her biri üzerinde çeşitli yorumlar yapılmıştır. Anlaşılan insanın yaratılışındaki bu kompleks yapı geçmişte olduğu gibi günümüzde de insanın üzerinde hayli fikir yürüteceği diri bir alan olarak önümüzde durmaya devam etmektedir.

7. KİTAB-I MUKADDES VE KUR'AN-I KERİMİN YARATILIŞ OLAYINA BAKIŞI ARASINDAKİ GENEL FARKLAR VE BENZERLİKLER

Kuran ile Kitab-ı Mukaddes'in yaratılış olayına bakışları arasında ilk bakışta benzerlikler gözükse de mesele detaylı incelendiğinde aslında gerek üslup ve gerekse içerik açısından ciddi farklılıkların olduğu ortaya çıkacaktır. Üslup açısından en önemli gördüğümüz fark Kitab-ı Mukaddes yaratılış olayını ortaya koyarken meselenin bilgi boyutuna, Kur'an ise tefekkür boyutuna dikkat çeker. Kur'an'da meselenin bilgi boyutu tefekkür boyutunda mündemiçtir.

Kitab-ı mukaddeste yaratılış altı gün içerisinde izah edilir. Tevrat müfessirlerinin de kabul ettiği gibi bu anlatım kronolojiktir. Fakat Kur'an'da bu durum surelerin içerisinde serpiştirilmek suretiyle izah edilir. Dolayısıyla baştan sona sistematik bir anlatım söz konusu değildir. İki kitabın yaratılışla ilgili konular hakkında birtakım zahiri benzerliklerin olduğu yadsınamaz. Yine insanın yaratılışında ve dolayısıyla Âdem ile Havva'nın yaratılış kıssasında önemli farkların olduğu bir gerçekliktir. Her ne kadar tartışmaya açık olsa da Kitab-ı Mukaddes ile Kur'an arasında bir takım benzerlikler göze çarpmaktadır. Mesela, her iki kitabın yoktan yaratılışa ve yaratılış olayında tek bir Allah fikrine vurgu yapması gibi. Bunlarla birlikte her iki kitapta da yaratılışın altı günde oluştuğunu beyan edilir. Kitab-ı Mukaddes'in bildirdiği altı günde yaratılış Kur'an'da beyan edilir. Fakat ortak yön sadece "altı gün" kavramındadır. Bu altı gün meselesini incelediğimizde aralarında ciddi farkların olduğu görülecektir.

Biz bu farklar ve benzerlikleri birkaç başlık altında sunarak meselenin anlaşılmasına katkı sağlamayı istiyoruz.

7.1. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre Yaratılıştaki Altı Gün Olgusu

Yukarıda Tevrat'ta yaratılış olayını incelerken gördük ki, yaratılış bizim bildiğimiz haftanın günleri cinsinden olmak üzere altı günde gerçekleşmiş, bu altı günü bir dinlenme günü olarak Şabat takip etmiştir. Gerek Yahudiler ve gerekse Hristiyanlar bunu böyle anlamışlar ve aralarında Şabat noktasında fark olmakla birlikte bu günleri bizim bildiğimiz gün cinsinden algılamışlardır. Hristiyanlar yaratılışı Pazar gününden başlatmak suretiyle yedinci günü Şabat (Pazar) Yahudilerde pazartesi günü başladığını öne sürerek cumartesi gününü Şabat olarak kabul etmişlerdir. Dolayısıyla nasıl Tanrı altı günde çıkardığı işten sonra yedinci günde dinleniyorsa aynı şekilde insanlarda o günde dinleneceklerdir.

Kur'an'a baktığımızda, göklerin ve yerin altı günde yaratılması ifadesi sekiz defa geçmektedir. Bunların dördünde "göklerin ve yerin altı günde yaratıldığı", diğer ayetlerde ise "göklerin, yerin ve ikisi arasındakilerin altı günde yaratıldığı" ifade ediliyor. Bu ayetlerin beş tanesinde "altı günde yarattı" buyrulduktan sonra "tahtına kuruldu (isteva ala'l arş)" ifadesi yer almaktadır. "Arşına istiva etti" ifadesinin geçtiği bu ayetlerin birinde "biz altı günde yarattık" sonra da "bize bir yorgunluk da dokunmadı"(Kaf, 50/38) şeklinde buyrularak, Kitab-ı Mukaddeste ifade edildiği gibi bir iş yaptı, yoruldu ve sonra da dinlendi (Bkz. Tekvin, II/3), şeklinde yanlış anlaşılmaya mahal bırakılmamıştır.

Fussilet suresinde bu altı günde yaratılış olgusu detaylandırılmıştır. Ayette yerin iki günde yaratıldığı dört günde rızıkların takdir edildiği, semanın da yedi kat olarak düzenlendiği ifade edilmektedir (Bkz. Fussilet, 41/9-12).

Kur'an da bu ve benzeri ayetlerde kâinat "altı günde" yaratıldı ifadesi geçmektedir. Fakat hiçbir şekilde bu altı gün mahiyeti hakkında Kitab-ı Mukaddesin

aksine herhangi bir bilgi verilmemektedir. Aynı şekilde sünnetin de bu konuda kesin söylemi yoktur.

Yine Kitab-ı Mukaddeste yaratılış hadisesi altı günde olmuş bitmiştir. Oysa Kur'an'a baktığımız zaman yaratılış hadisesinin sürekli devam ettiği noktasında ciddi kanıtlar vardır. Mesela “O her gün bir iş üzeredir” (er-Rahman, 55/29) ayeti kanaatimizce bu fikre işaret etmektedir. “Yaratılışın durması Allah'ın yaratıcı sıfatının ortadan kalkması anlamına gelir” şeklinde yorumlar yapılmıştır (İkbal, 1995: 94).

Kitab-ı Mukaddes'te ki bu “gün” kavramı ile Kur'an da geçen gün “yevm” kavramı arasında önemli farklar vardır. Kitab-ı Mukaddes'in bu şekilde anladığı gün kelimesi, yeryüzünde oturan bir kimse için güneşin art arda iki kez doğuşu veya art arda iki kez batışı arasında geçen zaman aralığı demektir. Bu şekilde tanımlanan gün ise, yerin kendi eksenini etrafında dönüşünün sonudur. Mademki, günün ortaya çıkmasına vesile olan mekanizmanın- yani yerin mevcudiyeti ve onun güneşin etrafında dolaşımı- Kitab-ı Mukaddes'in yaratılış kıssasına göre henüz yaratılışın ilk dönemlerinde gerçekleşmemiştir, o halde bu şekilde tanımlanan günlerden mantiken söz edilmeyeceği açıktır (Bucaille, 2001: 215).

Klasik tefsir kaynaklarımızda gün kavramıyla ilgili çok çeşitli yorumlar yapılmıştır. Dolayısıyla “yevm” kavramı üzerinde herhangi bir mutabakat yoktur. Burada şunu rahatlıkla söyleyebiliriz ki, Kur'an'daki “gün” ve dolayısıyla “altı gün” bizim bildiğimiz manada ve Kitab-ı Mukaddes'te de ifade bulan günlerden değildir. İslam âlimleri yukarıda da işaret ettiğimiz gibi kavram hakkında farklı yorumlar yapmışlardır. Bunlardan bir kaçına göz atacak olursak, “Gün kavramı, yirmi dört saatlik zaman dilimini kapsamaktadır. O da dünyanın kendi eksenini etrafında bir seferlik dönüşünü ifade eder. Bu sebepten, yaratılışın, Kur'an'da dünya yaratılmadan dünya günü olarak yer alması mümkün değildir (Rıza, 1958: VIII , 445). İbn Teymiyye farklı bir görüş ileri sürer ki o da, yaratılışta zamanın altı gün olduğu, bunun ister güneşin doğuşu ve batışı arasındaki zaman, isterse bazılarının ileri sürdüğü gibi bin senelik uzun zaman olsun fark etmeyeceği şeklindedir. Ancak ona göre, bu zamanın haftanın günleri olmadığı, yer ve göklerin yaratılışından önceki mevcut olan cisimlerin hareketlerinin miktarı olduğu, söylenmelidir. (İbn Teymiyye, 1382: XVIII, 235).

Elmalılı altı günü kâinatın yaratılışında geçirdiği devirler olarak tefsir etmektedir. O bu devirleri; 1- Maddenin önce duman halinde yaratılışı, 2- Cansız cisimlerin teşekkülü, 3-Yerin göklerden ayrılması, 4-Yer kabuğunun oluşması, 5- Dağların ve ırmakların yaratılışı, 6- Hayatın başlangıcı, bitki, hayvan ve insanların yaratılışı şeklinde sıralar (Elmalılı, 1975: VII, 4972).

Yevm kelimesi en yaygın anlamında gün demektir. Ancak kesinlikle belirtelim ki, bu kelime güneşin bir batışıyla ertesi gün tekrar batışı arasında geçen süreden daha çok gün ışığı (gündüz) anlamını ifade etmek ister. Çoğul şekli eyyam ise, sadece günler manasında değil aynı zamanda uzun süre, ne kadar olduğu belli olmayan fakat hep uzun zaman devresi anlamın da gelebilir (Bucaille, 2001: 216). Buna Kur'an'dan da örnekler de vardır. Allah katında bir günün bizim saydığımız on ikibin (el- Hacc, 22/47; es-Secde, 32/5) veya elli bin (el-Mearic, 70/4) yıl uzunluğunda olduğu belirtilmektedir.

Yevm kelimesinin, yaratılışa ilişkin ayetlerde, gün dediğimiz süreden tamamen farklı bir zaman devresine delalet edebilmesi hususu, çok eski Kur'an müfessirlerini şaşırtmıştır. Çünkü kâinatın teşekkül safhalarının süreleri hakkında bugün bizim bildiklerimizi onlar tabiatıyla kendi zamanlarında bilemezlerdi. Nitekim dünyanın dönmesi sonucu tanımlanmış astronomice yapılmış gün kavramını bilmesi mümkün olmayan M.S. 16. yüzyıl müfessirlerinden Ebu's-Suud: Yaratılışa, her zaman kullandığımız

anlamdaki günler halinde değil, “dönemler” (nevbet) halinde gerçekleşmiş gözüyle bakılmalıdır, diye düşünmekteydi (Bucaille,2001: 217).

Bu durumda Kur'an kâinatın yaratılış safhalarını altı uzun zaman devirleri olarak mülâhaza etmektedir diye kabul edilebilir. Çağdaş bilimin, kâinat altı farklı karmaşık merhaleden teşekkül etti şeklinde insanların kesin hüküm vermelerine müsaade etmediği bir gerçek; ama ilim kesin olarak kabul etmiştir ki bu aşamalar o kadar çok uzun zaman devrelerinde ibarettir ki bu devrelerin yanında bizim anladığımız manadaki günler gülünç olacaktır (Bucaille,2001: 217).

Kitab-ı Mukaddes'te gökyüzünün ve yeryüzünün yaratılışı anlatılırken bunlardan Tanrı'nın önce gökyüzünü yarattığını (Bkz. Tevrat, Tekvin, I/6-8) sonra da yeryüzünü yarattığını (Bkz. Tevrat, Tekvin, I/9-10) ifade edilir. Kur'an'a baktığımız zaman Nâziat suresi hariç, Kur'an'ın hiçbir ayeti yer ve göklerin yaratılışında bir öncelik sonralık belirtmemektedir (Bkz. en- Naziat, 79/27-30). Zira bu surenin dışındaki ayetlerin hepsinde yer ve gök kelimelerini birbirine bağlayan edat, Fransızcadaki “et” anlamına gelen Arapça “ve” bağlacıdır, ya da “sümme” kelimesidir ki, zikri geçen parçada iki olayın yan yana zikredilmesinde veya olayın art arda cereyan etmiş olması anlamında kullanılmıştır (Bucaille, 2001: 221).

Arap yarım adası çiftçilerinin veya göçebelerinin anlayışına uygun bir dille ifade edilmiş olan bu ayetlerde Allah'ın insanlara bahsettiği dünya nimetlerine geçmeden önce, göğün yaratılışı üzerinde düşünmeğe bir çağrı vardır. Fakat yeryüzünün Allah tarafından yayılıp döşendiği ve ziraata elverişli duruma geçirildiği aşamanın zaman içerisinde ayette zikredilişi, günler ve gecelerin birbirini takip etmeğe başlamış olmalarının bildirilmesinden hemen sonradır. Burada öyleyse iki grup olaya temas ediliyor: Birinci gruptaki olaylar gökle ilgili, ikinci gruptaki olaylar yeryüzüyle ilgilidir ki zaman içindeki yerleri de belirtilmiş bulunmaktadır. Bu ayetlerdeki ifadeden anlaşılan şu: Yeryüzü, yayılıp döşenmeden önce, zaruri olarak mevcut olmalıydı ve dolayısıyla Allah göğü kurarken de mevcuttu. Böyle olunca iki evrimin yani gök ile yeryüzünün evriminin aynı vakitte ve olayların birbiriyle karışmasıyla birlikte cereyan etmiş olduğu anlamı çıkmaktadır. O halde Kur'an metinlerinde yeryüzüyle göklerin yaratılışından söz edilirken, yeryüzü göklerden önce veya göklerin yeryüzünden önce zikredilişlerine bakılarak öncelik ve sonralık gibi bir mana çıkarılmamalıdır. Eğer Kur'an'ın bir başka yerinde bu noktada açık ifadeler yoksa yer ile gök kelimelerinin ayetlerde takdim ve tehir yerin gökten veya göğün yerden önce yaratıldığı konusunda önyargıya vardırılmaz (Bucaille, 2001: 221).

7.2. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre İnsanın/Âdem'in Yaratılışı

Yukarıda Kur'an'da insanın yaratılışı başlığı altında meseleyi etraflıca incelemiştik. Bilindiği gibi Kur'an'da insanın çeşitli merhalelerden geçerek yaratıldığı ifade edilmiştir. Fakat daha önce de ifade ettiğimiz gibi Kur'an bunu ifade ederken bilgi vermekten ziyade insanların tefekkür etmelerini sağlama gayesindedir. “ O halde insan neden yaratıldığına bir baksın! O atılan bir sudan yaratılmıştır (et-Tarik, 86/5-6). Allah insanı hangi şeyden yarattı? onu yarattı ve bir hayat takdir etti (Abese, 80/18-19). Bunlar ve benzeri ayetler gerek bağlamı ve gerekse üslubu açısından insanı tefekküre davet etmektedir. Kur'an'da insanın yaratılışından bahseden ayetleri incelediğimiz zaman insanın yaratılış maddesinin toprak olduğu görülecektir. İnsan toprağın bu çeşitli formlara dökülmesiyle meydana gelmiştir (Bkz. Âl-i İmran, 3/59; En'am 6/12; es-Saffat37/11, Hicr 15/26, 33; Mü'minun 23/112; Rahman 55/14).

Fakat bu toprağın çamur haline gelip değişik şekillere sokulabilmesi için suyun gerekliliği kaçınılmazdır. Bu sebeple insanın yaratılışında da, diğer varlıklar gibi suyun

rol aldığı görülmüştür (Bkz. Enbiya 21/3.; Nur 24/45). Su vasıtasıyla toprağın çeşitli formlara sokarak ona ruh üfleyen Allah'tır (Bkz. el-Arâf 7/11; Hicr 15/39; es-Secde 32/9; es-Sa'd 38/75).

Bilindiği gibi Kitab-ı Mukaddes yaratılış olayının altı gün içerisinde oluştuğunu ve bu altı gün içerisinde nelerin yaratıldığını ayrıntılı bir şekilde vermektedir. Kitab-ı Mukaddes'te insanın yaratılışı altıncı güne denk gelmektedir. “Tanrı “gökyüzünde ve benzeyişimizde insan yapalım. Denizin balıklarına, gökyüzünün kuşlarına ve çiftlik hayvanlarına ve yeryüzüne ve yeryüzü üzerinde hareket eden toprak hayvanlarına hükmedsin” dedi. Tanrı adamı kendi görüntüsünde yarattı. Onu Tanrı'nın görüntüsünde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı. Tanrı onları mübarek kıldı. Tanrı onlara “verimli olun ve çoğalın”. Yeryüzünü doldurun ve onu ele geçirin”...(Tevrat, Tekvin, I/26-28)

İnsanın yaratılışıyla ilgili Kitab-ı Mukaddes'te görülen önemli bir ayrıntı, diğer varlıkların yaratılışını müteakip “iyi” (Bkz. Tekvin I/4-12-18-21) ifadesi kullanılırken, insanın yaratılışı söz konusu olduğunda “çok iyi” (Bkz. Tekvin I/31) denmesi onun diğer varlıklardan üstün ve yüce olduğuna işaret etmekte ve Allah'ın düşüncesindeki üstün yaratık tipinin onunla kemale erdiğini göstermektedir. Aynı şekilde Kur'an'da yaratılan bu yeni varlığa meleklerin secde etmelerinin istenmesi (Bkz. Hicr 15/29; Sa'd 38/72) onun diğer varlıklardan üstün olduğunun ifadesidir.

Kur'an'da Tevrat'ın aksine insanın yaratılışı herhangi bir zaman dilimiyle kayıtlanmaz.

Kur'an'da bizzat Allah tarafından, toprağın çeşitli merhalelerinden geçerek yaratılan, fakat henüz adı konmayan, insan olarak genel bir ifade ile tanınan bu varlık “...meleklerle Âdem'e secde edin...” ayetiyle yaratılan bu varlığa bir isim verilmiştir (Araf 7/11; İsrâ 17/61; Kehf 18/50; Bakara 2/34).

Gerek Kitab-ı mukaddeste ve gerekse Kur'an'da Allah tarafından yaratılan varlığın/ insanın Âdem olduğu anlaşılmaktadır.

Kitab- ı Mukaddeste Âdem ve Havva'nın insan cinsinin müşahhas bir varlıkta temsil edildiği görülmektedir. Yaratılış kitabın bütün olarak ele alındığında insanın yaratılışı ve sonrası devirleri anlatılırken “insan” (Bkz. Tevrat, Tekvin I, 26-27; Tekvin II, 3) “adam” (Bkz. Tekvin II, 5- 7- 8- 15- 18- 19- 20- 21- 22- 23- 25; Tekvin III/9- 12- 22-24; Tekvin IV/1- 2) “Âdem” (Bkz. Tekvin, Tekvin III, 17-21; Tekvin IV I, 1- 25; Tekvin V/1- 3- 4- 5) kelimelerinin kullanıldığı görülmektedir. Tekvinde bu üç kelimenin aynı anlamda kullanılması ve insan, adam, Âdem kelimelerinin özdeşleştirilmiş olması muhtemeldir. Yani Tekvin yazarları insan ile “ilk insanı” kastetmiştir. Kitab-ı Mukaddes'te ilk insanın yaratılış zamanı ve şekli iki ayrı hikâyede farklı biçimlerde nakledilmektedir. “Ruhban metni” adı verilen birinci hikâyeye göre insan yaratılışın altıncı gününde diğer bütün varlıklardan sonra Tanrı'ya benzer bir sûrette ilk defa erkek ve dişi olarak yaratılmıştır. “Yahvist metin” adı verilen ikinci hikâyede ise önce erkeğin daha sonrada onun kaburga kemiğinden kadının yaratıldığı anlatılır. İlk insan bizzat Tanrı tarafından yerin toprağından yaratılmış, daha sonra burnuna hayat nefesi üflenerek canlı bir varlık olmuştur (Bolay, 1998: 358). Gerek Kur'an'da ve gerekse Kitab-ı Mukaddeste insanın yaratıldığı madde olarak “toprak” zikrediliyor. Aynı şekilde yaratanın yarattığı bu yeni varlığa kendi ruhundan üflediği bildirilmektedir.

Kitab-ı Mukaddes tefsirinde ve apokrif kabul edilen kitaplarda Âdem'in yaratıldığı kitabın kutsal yer (Kudüs'teki Süleyman Mabedi'nin bulunduğu mahal) ile dünyanın dört biryanındaki kırmızı, siyah ve beyaz topraktan alındığı belirtilir (Bolay, 1998: 358).

Tekvin'de varlıkların yaratılış sırası verilirken yer ve göklerin Âdem'den önce olduğuna temas edilmiştir (Bkz. Tevrat, Tekvin II, 7). Burada Âdem'in yaratılış yeri olarak belirli bir mekân zikredilmemiştir. Ancak onun "yerin toprağından" yaratıldığından yer olarak da Kudüs'teki Süleyman Madebi üzerinde durulmuştur (Bolay, 1998: 358).

Kur'an da bu türden ayrıntılı bilgilere yer verilmez. Daha önce de beyan ettiğimiz gibi Kur'an meselenin bilgi boyutundan ziyade tefekkür boyutuna dikkat çeker.

Yukarı da ifade edildiği gibi Kitab- Mukaddes'te Âdem'in yaratıldığı madde olarak yeryüzünden alınan ıslatılmış toprak şeklinde kesin bilgi verilir. ...“ve yerlerden buğu yükseldi ve bütün toprağın üstünü suladı. Rab Allah, yerin toprağından Adamı yaptı ve onun burnuna hayat nefesi üfledi ve adam yaşayan canlı oldu (Bkz. Tekvin II, 6- 7).”

Yahudiler de, varlığına birliğine inanılan Allah, görülmez, resim ve heykeli yapılmaz. Bununla beraber ona yorulmak, güreşmek, dinlenmek gibi insanı vasıflarda atfedilir(Tümer ve Küçük, 2002:248). Tekvindeki şu ifadeler insanın Tanrıyla benzerliğini ifade etmektedir: “Tanrı suretimizde, benzeyişimize göre insan yapalım ve denizin balıklarına ve göklerin kuşlarına ve sığırlara ve bütün yeryüzüne ve yerde sürünen her şeye hâkim olsun dedi” (Bkz. Tekvin I, 26). “Tanrı insanı kendi suretinde yarattı, onu Allah'ın sûretinde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı.” (Bkz. Tevrat, Tekvin I, 27).

Tevrat müfessirleri bu ayetlerde belirtilen benzerliği yorumlarken; "Tüm canlılar arasında sadece insan Tanrı gibi, düşünce, karar verme ve çözümleme yeteneği ile özgür seçime hak kazanmıştır. Bu sayede insan Tanrı'yı bilebilir, sevebilir ve O'nun la arasında manevi bir bağ yaratabilir ve sadece insan, hareketlerini bir mantık çerçevesi içinde yapabilir. Tevrat, insan'ın Tanrı'nın benzeyiş ve görüntüsünde yaratılmış olduğunu söyleyerek, tam olarak bunu ifade etmektedir"(Farsi, 2002: 1, 27) demektedirler.

Philo, Âdem'in yaratılışında iki ayrı özelliğin temsil edildiğini belirtmektedir. Bunlardan birincisine göre o, Tanrı şeklinde yaratılmış ilahi bir varlıktır. Bu varlık vücutsuzdur. İkincisi ise maddi ve manevi şeylerin birleşmesinden yani, vücut ve akıldan oluşan dünyevi varlıktır. Yeryüzündeki insan nesli bu dünyevi Âdem'den türetilmiştir. Philo'ya göre insanın vücudu değil akı Tanrı şeklindedir. Judah, Halevi, Philo'nun görüşlerini biraz daha ileri götürmüş, Âdem'in vücut ve akıl olarak mükemmel olduğunu belirtmiştir. Ona göre; en yüce akıl bir insan tarafından sahiplenilmiştir. Tanrıyla iletişim kurması için Âdem'e özel bir güç bağışlanmıştır (Erdem, 1999: 29).

İnsanın Tanrıya benzemesi anlayışı Kur'an'da olmadığı gibi aksine Kur'an bizzat Allah'ın eşi ve benzeri olmadığını ifade eder (Bkz. Eş-Şura, 42, 11). Fakat burada hemen ifade edelim ki, hadislerde Kitab-ı Mukaddesteki tanrı'nın Âdemi kendi ruhundan yarattığı noktasındaki ifadelerin benzeri hadislerde de yer almaktadır. Bu konuya hadislerde yaratılış başlığı altında değineceğiz.

Kur'an ile Tevrat'ın ittifak ettiği hususlardan biri de Âdem'in eşyanın isimlerini bildirmesidir. Bu Tevrat'ta su şekilde izah edilir. “Rab her kır hayvanını ve kuşunu yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için Âdem'e getirdi. Ve Âdem her birinin adını ne koyduysa canlı mahlûkun adı o oldu”. Kur'an'a göre Âdem'e bütün isimler öğretildiğinden Allah, meleklerden Âdeme secde etmelerini ister. Bu Âdem'in en önemli meziyetlerinden biridir.

Kur'an'da Hz. Âdem'in ilk insan olmakla birlikte aynı zaman da ilk peygamber olduğuna işaret edilir (Bkz. Âli-İmran, 3/33). Fakat Kitab-ı Mukaddeste Âdem'in peygamber olduğuna her hangi bir işaret yoktur. Zaten Yahudilerin Âdem'in peygamberliği hususunda bir iddiaları da yoktur.

7.3. Kitab-ı Mukaddes ve Kur'an'a Göre Havva'nın Yaratılışı

Kitab-ı Mukaddes'te kadının/Havva'nın yaratılışı şöyle geçer:

Ve Rab Allah dedi: “Adamın yalnız olması iyi değildir, kendisine uygun bir yardımcı yapacağım.” Ve Rab Allah her kır hayvanını ve göklerin her kuşunu topraktan yaptı ve onlara ne ad koyacağını görmek için adama getirdi. Ve adam her birinin adını ne koydu ise, canlı mahlûkatın adı o oldu. Ve Adam bütün sığırlara ve göklerin kuşlarına ve her kır hayvanına ad koydu, fakat Adam için kendisine uygun yardımcı bulunmadı. Ve Rab Allah, Adamın üzerine derin bir uyku getirdi ve o uyudu ve onun kaburga kemiklerinden birini aldı ve yerini etle kapadı. Rab Allah adamdan aldığı kaburga kemiğinden bir kadın yaptı ve onu Adama getirdi. Ve Adam dedi:“Şimdi bu benim kemiklerimden kemik ve etimden ettir; buna kadın denilecek, çünkü o Adamdan alındı (Tevrat, Tekvin, II, 1823).

Ve adam karısının adını “Havvâ” koydu; çünkü bütün yaşayanların anası oldu (Tevrat, Tekvin, III/20).

Görüldüğü gibi Tevrat'ta Havva'nın Âdemin kaburga kemiğinden yaratıldığı açıkça ifade edilmektedir.

Kur'an baktığımız zaman Havva'nın yaratılışıyla ilgili kesin bir bilgi yoktur. Fakat genel müfessirler, Kur'an'da Havva'nın yaratılışına işaret edildiğini ifade etmişlerdir. Konuyla ilgili ayet şöyledir: “Sizi tek bir nefisten yaratan ve ondan da eşini yaratan ve bu ikisinden birçok erkek ve kadın yaratan Rabbinizden sakının (Nisa, 4/1).

Müfessirler genel olarak ayette geçen “tek bir nefis” ten Âdem'i “ondan da eşini yarattı” ifadesinden de Havva'yı anlamışlardır (Bkz. Razi, 1997: III, 477; Taberi; 1992: III, 97). Bununla birlikte kavramla genelin görüşünden farklı görüşlerde ortaya atılmıştır. Mesela Reşit Rıza tefsirinde Hocası Muhammed Abdüh'un kavramla ilgili şu görüşlerine yer verir: Bu tek nefis, insanın hakikatidir. İnsanlar, bununla insan olmuşlardır. İnsanlar, Âdem (as)'dan da gelseler, kendilerinden önceki canlılardan da türemiş olsalar, onları insan yapan, bu tek hakikattir. Hepsi bu ortak hakikat ile insan olmuşlardır. Bundan dolayı kardeşirler (Rıza, I, 32-327).

Âlusi “Sizi bir tek candan yaratan, ondan da yanında huzur bulsun diye eşini yaratan O'dur. Eşi ile birleşince eşi hafif bir yük yüklen (hamile kaldı).Onu bir müddet taşıdı. Hamileliği ağırlaşınca, Rableri Allah'a: Andolsun bize kusursuz bir çocuk verirken muhakkak şükredenlerden olacağız, diye dua ettiler”(el-Araf/189). Ayetini tefsir ederken Allah'ın Havva'yı Âdem'in sol kaburga kemiğinden yarattığına dair rivayet olduğunu belirttikten sonra şu değerlendirmeyi yapıyor:

Bu olayın keyfiyeti bizim için meçhuldür, ama hiçbir şey Allah'ı aciz bırakamaz!" (Âlusi,1987: V, 137)

Görüldüğü gibi her ne kadar bir kısım müfessir kadının Âdem'den yaratıldığı görüşünü benimsemiş olsa da bu kendilerini bağlar. Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Kur'an'da konuyla ilgili sarıh bir bilgi yoktur. Biz kadının Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı şeklindeki rivayetleri hadis kaynaklarından öğrenmekteyiz.

Kadının erkekten yaratılması meselesi gerek batıda ve gerekse İslam dünyasında tartışılan bir konudur. Kimilerine göre kadının erkekten yaratıldığını savunmak kadına yapılan bir büyük bir hakarettir. Kimilerine göre de bu gayet doğaldır ve hatta tefekkür edildiği zaman mucizevî bir hadisedir.

Eğer Havva'nın Âdem'den yaratılmış olması kadının ikinci plana itilmesi ve erkekten aşağı olması anlamına geliyor olsaydı, babası olmadan Hz. Meryem'den doğan Hz. İsa'nın da Meryem'den aşağı olması gerekirdi. Oysa Hz. İsa bir peygamberdir ve babasız olarak, bir kadın olan Meryem'den yaratılmıştır. Kuşkusuz yüce Allah Hz. Âdem ile Hz. Havva'yı ayrı ayrı da yaratabilirdi. Ancak Âdem'i anne ve babasız yaratıyor, Havva'yı Âdem'den yani kadını erkekten yaratıyor, Meryem'den İsa'yı yani kadından erkeği yaratıyor. Diğer insanları bir anne ve babadan yaratarak yaratmanın tüm alternatiflerine kadir olduğunu göstermenin yanı sıra Havva'nın Âdemden yaratılmasının, kadının erkekten aşağı bir seviyede olmadığına işaret etmiş oluyor (Şimşek, 1998: 58).

Her ne kadar ifade edilen fikirler kıymetli olsa da yine de bu fikirlerden hareket ederek başka bir delile dayanmaksızın Havva'nın Adem'den yaratıldığını kesin olarak ifade etmenin doğru olmayacağı kanaatindeyiz.

8. HADİSLERDE YARATILIŞ

Yaratılışla ilgili Kur'an'da net bir şekilde ifade edilmeyen bazı ifadelerin hadislerde yer alması kısa da olsa bizi konuyla ilgili hadisleri incelemeye sevk etti. Mesela, Allah'ın Adem'i kendi suretinde yaratması aşağıda değineceğimiz gibi Kur'an'da ifade edilmez. Fakat hadislerde yer almaktadır. Aynı şekilde Havva'nın Âdem'den yaratılması Kur'an'da açık bir şekilde ifade edilmezken hadislerde Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı ifade edilmektedir. Öte yandan hadislerde ifade edilen bu bilgiler Tevrat'ta da benzer üsluplarla ifade edilmektedir. Yaratılış konusunda da birçok İsraili rivayetin kültürümüze hadis kisvesi altında geçtiği iddia edilmektedir.

Hız peygamberin zaman zaman ashabına kâinatın ve diğer varlıkların yaratılışından bahsettiği bilinmektedir (Bkz. Ahmet b. Hanbel, tzs: II, 265).

Hadislerde yaratılış olayı ifade edilirken genel olarak yaratmayla ilgili Kur'an'da geçen kavramlar kullanılır.

8.1. Hadislerde Kâinatın Yaratılışı

Allah'ın her şeyin yaratıcısı olduğunu belirten pek çok hadis bulunmaktadır. Ancak hadislerde yaratılış konu alınıp işlenmemiş, kulluğa yönelik vazedilmiştir (Yücedoğlu, 2006: 58-59).

Hadislerde yer ve göklerin yaratılışıyla ilgili İmran b. Husayn tarafından sıhhati tartışmalı bir tek rivayet vardır. Rivayetin metni şöyledir: "Hz. Peygamber'e Beni Temim kabilesinden bir grup insan geldi. Onlara: "Ey Beni Temim, size müjde olsun!" diyerek söze başladı. Onlar hemen: "Bize müjde verdin, öyle ise (Beytü-l maldan) iki kere bağış yap!" diye talepte bulundular. Onların bu talebi karşısında Resulullah'ın (s.a) yüzünün rengi attı. Hz. Peygamber (sav)'in huzuruna Yemen halkından bir grup girmişti. Onlara:

"Ey Yemenliler! Beni Temim 'in kabul etmediği müjdeyi siz bari kabul edin!" dedi. Onlar: "Kabul ettik ey Allah'ın Rasulü!" dediler ve arkadan ilave ettiler: "Biz bu yaratılış işini senden sormaya geldik!" dediler. Bunun üzerine Resulullah (s.a) şöyle dedi. "Bîdâyetle Allah Teâlâ vardı. Ondan başka hiçbir şey yoktu. O'nun Arşı suyun üzerinde bulunuyordu. Sonra zikir denen kader defterinde ebede kadar cereyan edecek her şeyi yazdı. Sonra gökleri ve yeri yarattı."

Rivâyet farklı şekillerde diğer hadis kitaplarında da bulunmaktadır. Tirmizî, hadisin hasen sahih olduğunu belirtmiştir (Tirmizi, 1964: V, 729).

Hadiste geçen "Allah'ın arş'ı su üzerindeydi" ibaresiyle yaratılan şeylerin ilkinin su olduğu ifade edilmiştir. Bundan sonra da arş yaratılmıştır. Hadise göre yaratılan ilk şeyler su ve arş dır.

İslam İtikadı'nda, Allah ezeli bir varlıktır. Bu temel akide ayet ve hadislerden çıkarılmıştır. Bu hadiste de, "Allah vardı, O'ndan başka hiçbir şey yoktu" şeklinde Allah'ın ezeliği ve O'nun la birlikte hiçbir şeyin olmadığı ilk-Allah inancı islam itikadında ifadesini bulmuştur. Ezelilik başlangıçta, Allah'tan başka hiçbir şeyin olmadığını ifade eder. Zikredilen hadis, ezeli olan varlıktan sonraki varlıkların bir sıra ile yaratıldığını ifade etmektedir (Yücedoğlu, 2006: 63).

Hız. Peygamber yedi gök ve yedi yerin varlığını hadislerinde bildirmiştir. "Şehadet ederim ki, gökler ve yerler yedidir. Yine şehadet ederim ki, babanız Âdem (as) 'dir. Kıyamet gününde bilmiyorduk demeyesiniz" (Ahmet b. Hanbel, tzs: V, 135).

Sahabe zaman zaman yaratılışla ilgili merakını giderecek sorular sormaktaydı. Genel olarak bu sorular yaratılışın başlangıcı noktasında oluyordu. Hz. Peygamber'in bu açıklamaları özet olarak şöyledir:

-Hiçbir mahluk yok iken Allah mevcut idi.

-Önce suyu ve su üzerinde Arş'ı yarattı.

-Sonra gökleri ve arzı yarattı.

-Cereyan edecek yaratılış fiillerini kader Kitabı'nda önceden yazdı. Vukûat bu yazıya göre cereyan etmektedir, hâdiselerin hiçbirinde tesadüf yoktur.

-Resûlullah (s.a) insanların merâk ve sorması üzerine mebde ve meâdla ilgili açıklamalar yapmıştır(Canan, 1994: VI, 361).

Yukarıda yaratılış meselesiyle ilgili birçok İsraili rivayetin hadis kisvesi altında kültürümüze sokulduğunu ifade etmiştik. Kâinatın yaratılışıyla ilgili Ebu Hureyre'nin rivayet ettiği ve fakat kimilerine göre Kabu-l Ahbar'a nispet edilen bir hadise göz atmak istiyoruz. "Resûlullah (as) bir gün elimden tuttu ve şu açıklamayı yaptı: "Allah toprağı cumartesi günü yarattı. Ondaki dağları pazar günü yarattı; ağaçları pazartesi günü yarattı. Sevimsiz şeyleri salı günü yarattı. Nuru çarşamba günü yarattı ve arz üzerinde hayvanları perşembe günü yarattı. Hz. Âdem (as)'i cuma günü ikindi vaktinden sonra, ikindi ile gece arasındaki gündüz vaktinin en son saatinde en son mahlûk olarak yarattı."

Bu rivâyet çerçevesinde âlimler arasında tartışmalar yaşanmıştır. İbn Kayyim'ın konuya bakışı şöyledir: Rivâyetteki yaratılanların süresi ve rivâyetin merfûan rivâyet edilmesi tartışılan konulardır. Hâlbuki bu söz ancak Ka'bu'l-Ahbâr'ın bir sözüdür. Buhârî "Tarih" inde şöyle söylemektedir: "Allah Teâlâ yeri, göğü ve ikisi arasındakileri altı günde yarattığını haber vermekte. Fakat bu rivâyet yaratılışın yedi günde tamamlanmış olmasını gerektirmektedir (el-Cezviyye, 1403: 84).

Hadis, görüldüğü gibi Tevrat'ın Tekvin kitabıyla bir paralellik arz etmektedir. Zira tekvin de yaratılış olayının altı günde tamamlandığını ve bu altı gününde Kur'an da ifade edilen "altı gün" kavramının aksine bildiğimiz dünya günleri olduğunu daha önce ifade etmiştik. Aynı şekilde yukarıda ki rivayette bu altı günde yaratılanların ayrıntılandırılması Kur'an'dan ziyade Tevrat la benzerlik arz etmektedir.

8.2. Hadislerde Âdem'in Yaratılışı

Hadislerde Âdem'in yaratılışı Kur'an la paralellik arz etmektedir. Kur'an'da beyan edildiği gibi insanın yaratılış maddesin suyla karıştırılan çamur olduğu ifade edilmektedir. Mesela şu rivayet konuyla ilgilidir:

"Çamur, su ile karıştırılmış topraktır. Şu halde o,beşeriyetin aslı olan Âdem (a.s)'ın menşei olduğu için bütün insanların ilk maddesidir. Bu konuda Sa'id b. Cübeyr şöyle der; Allah, Cebrail (a.s)'ı bir miktar toprak almak üzere yeryüzüne gönderdiği vakit arz ona şöyle dedi; "Senden Allah'a sığınırım, benden bir şey alma!" Bunun üzerine Cibril bir şey almadan geri döndü. Cebrail döndüğünde şöyle dedi: "Ey Rabbim! Toprak almak istediğim vakit yeryüzü, sana sığındı, ben de geri döndüm." Bundan sonra Cenâb-ı Hak, Mikâil'i gönderdi. Yeryüzü, ondan da Allah'a sığınırım dedi ve o da hiçbir şey almadan geri döndü. Daha sonra Allah yeryüzüne ölüm meleğini gönderdi. Yeryüzü ölüm meleğinden Allah'a sığındı. O ise: "Emrine karşı gelmekten Allah'a sığınırım" diyerek yeryüzünden toprak aldı. Kırmızı, siyah ve beyaz toprakları karıştırdı. İşte bu sebeple Âdemoğullarının renkleri farklıdır. Sonra bu toprağı tatlı, tuzlu ve acı su ile çamur yaptı. İnsanların ahlaklarının farklı oluşu da bundandır. Bunun üzerine Allah Teâlâ ölüm meleğine: "Cebrail ve Mikâil yeryüzüne acıdı, sen ise acımadın. Öyleyse şu çamurdan yarattığım insanların ruhlarını senin elinle alacağım." Buyurdu (Ahmet b. Hanbel,1992: II, 258-259).

Hadislerde Allah'ın Âdem'i kendi suretinde yarattığı ifade edilmektedir. Kur'an'da bu durumun aksine bir durum söz konusudur. Zira Kur'an, Allah'ın hiçbir benzerinin olmadığı beyan etmektedir (eş- Şura 42/11). Fakat Buhari'de geçen bir hadiste Allah'ın Âdem'i kendi suretinde yarattığı ifade edilmektedir (Bkz. Buhari, 1992: İsti'zan I.). Bu durum Tevrat la paralellik arz etmektedir. Tevrat'ta bu konu şöyle ifade edilmektedir: "Tanrı adamı kendi görüntüsünde yarattı. Onu Tanrı'nın görüntüsünde yarattı; onları erkek ve dişi olarak yarattı" (Tekvin, I, 27).

8.3. Hadislerde Havva'nın Yaratılışı

Yukarıda ifade ettiğimiz gibi Kur'an'da Hz. Havva'nın Hz. Âdem'den yaratıldığına dair işaret olmakla birlikte net bir ifade de yoktur. Ancak hadislere baktığımız zaman Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı ifade edilmektedir.

Ebû Kureyb ve Mûsâ B. Hizâm Huseyn b. Ali'den, o Zâide'den, o Meysera el-Eşcaî'den, o Ebî Hâzim'den, o da Ebû Hureyre'den Rasulullah (s.a)'ın şöyle buyurdıklarını rivâyet etmişlerdir: "Kadınlara hayırhah olun, zira kadın bir eğe kemiğinden yaratılmıştır. Eğe kemiğinin en eğri yeri yukarı kısmıdır. Onu doğrultmaya kalkarsan kırarsın. Kendi haline bırakırsan eğri halde kalır. Öyleyse kadınlara hayırhah olun" (Buhari, 1289: Nikâh, 79).

Bu rivayetin metin olarak aynı, fakat sened olarak birbirinden farklı altmış bir rivayeti tespit edilmiştir. Değerlendirmeye tabi tutulan rivayetin ravisi olan Ebû Hureyre (r.a) (58/677) tarikiyle 37 farklı rivayet gelmiştir. Bu rivayetlerin 13'ü teşbih, yani "kadın kaburga kemiği gibidir" şeklinde, diğer 24'ü ise "kadın kaburga kemiğinden yaratılmıştır" şeklindedir (Ağırman, 2001: 135).

Kadının erkeğin kaburga kemiğinden yaratılışını anlatan rivayet Tevrat'ta yer alan bir ifadeye benzediği için eleştiri almıştır. Bazıları bu rivayete dayanarak kadının eğri yapılı olduğunu, onu düzeltmenin mümkün olmadığını söylemiş, hatta bunu daha da ileri götürerek kadının aklının noksanlığından bile bahsetmişlerdir. Diğer bir kısım ise rivayetin kadın ve erkeğin yaratılışında eşitsizlik anlamı içerdiği gerekçesi ile hadisi reddetmişlerdir (Ağırman, 2001: 274).

Kadının yaratılışıyla ilgili müstakil bir çalışma yapan Celal Ağırman'a göre rivayet şöyle anlaşılmalıdır:

Rivayet'in kadının gerçek manada yaratılışından değil, nazik vafına vurgu yapmak dolayısıyla onları kırmamak, onlara iyi davranmak gerektiğini öğütlemek için söylenmiş bir söz olduğu anlaşılmaktadır. Bu sonuç Hz. Peygamber (s.a)'ın yaratma ifadesini kullandığı ihtimaline binaendir. Onun vurgulu bir tenbih için bu ifadeyi kullanmış olması muhtemeldir. Ancak rivayetin ya Arap dilinde kullanılan bir üslup olarak tenbihi, vurgulu bir şekilde ifade etmek kasdıyla veya israiliyat'ın etkisiyle sonradan yaratmaya dönüştürülmüş olması da kuvvetle muhtemeldir. Çünkü yaratma versiyonuyla gelen rivayetlerin çoğu tenbih formuyla gelmişlerdir. Bu da söz konusu ihtimali güçlendirmektedir. Kanaatimiz bu istikamette olmakla beraber yaratma ifadesi gerek Peygamber (s.a) tarafından gerekse râvînin yorumu olarak kullanılmış olsa bile bu ifade yukarıda sunulan gerekçelerle hakiki yaratma ifade etmez (Ağırman, 2001: 131).

9. SONUÇ VE TARTIŞMA

Kuşkusuz tarih boyunca insanoğlunu en çok meşgul eden problemlerden birisi yaratılış meselesidir. Mesele üzerinde yapılan yorum ve değerlendirmelere her çağda ve her toplumda farklı boyutlarda da olsa rastlanmaktadır. Biz de çalışmamızda semavi olarak kabul edilen üç büyük dinin kutsal kitaplarını karşılaştırmak suretiyle meselenin anlaşılmasına katkı yapmaya çalıştık.

Çalışmamıza insanlık tarihinin bilinen en eski düşüncelerini bize aktaran mitolojilerin verilerini kısa da olsa değerlendirmeye çalışarak başladık. Mitolojilerde kutsal varlık belirgin olmasa da görünmektedir. Bununla birlikte yaratılış konusundaki efsaneler farklılık arz etmektedir. Ancak mitolojiler ilk insandan bu yana insanoğlunun yaratılışını problem edişi ve onu çözme yolundaki çabasını göstermesi açısından önemlidir.

Yaratılış meselesi kadim yunan filozoflarının da hayli yoğun kafa yorduğu bir meseledir. Bu filozofların üzerinde durduğu en önemli konu yaratılışa temel teşkil eden bir ilk madde anlayışıdır. Mesela, Thales bu ilk maddenin (arhe) su olduğunu kabul eder. Yunan felsefesinde Thales'ten başlayıp Helenistik devirde Platon'a kadar olan filozoflar birkaç ana madde üzerinde durmuşlardır. Genel olarak bu filozoflara göre, kabul edilen Tanrı veya Tanrılar âlemin yaratıcısı değil, sadece âlem içinde hükmedici olarak görülmüşlerdir. Ancak kabul ettikleri ilk maddeler farklı da olsa bu ilk maddeye yükledikleri nitelik ve temel vasıflar aynı olarak kalmıştır. Bunlara göre ilk madde hep kadimdir, ebedidir. Her şey ondan çıkmıştır ve yine ona geri dönecektir.

Yaratılış meselesi kuşkusuz dinlerin üzerinde durduğu bir alandır. Doğal olarak insanoğlunun kendi varlığı hakkında bilgi sahibi olması hayatını anlamlandırması açısından dinlerin rolü son derece önemlidir. İşte herhangi bir dine inan kimse için inandığı dinin kutsal kitabının yaratılışla ilgili verileri son derece önem arz etmektedir.

Tevrat'ta yaratılışla ilgili izahlar tekvin bölümünde oldukça detaylı bir şekilde anlatılır. Tevrat'a göre bütün yaratılanlar altı gün içerisinde yaratılmıştır. Tevrat bu altı günde nelerin yaratılışını ayrıntılı bir şekilde anlatır. Tevrat yorumcularına göre altı gün içerisinde yaratılanlar kronolojik sıraya tabidir. Tevrat'a göre tanrı altı günde mevcudatı yaratmış ve yedinci gün yaptığı işten yorulup dinlenmeye çekilmiştir. Tanrı yarattığı şeylerden sonra "Tanrı bunun iyi olduğunu gördü" ifadesi üslup açısından dikkat çekicidir. İnsanın yaratılışı tamamlandığı zaman "çok iyi" ifadesinin kullanılması insanın yaratılışına verilen önemden kaynaklansa gerektir. Tevrat her ne kadar bu altı günü ayrıntılı bir şekilde anlatmış olsa da Tevrat yorumcularına göre yaratılışın mahiyeti bilinemez. Yaratılışla ilgili sır ancak, Tanrının seçtiği bazı özel kişilere verilir.

İncil Tevrat'ta olduğu gibi yaratılışın detaylarına girmez. İncil, önce indirilen Tevrat'ın varlığına karşı olmadığı için Tevrat'ın yaratılışla ilgili tekvin bölümünü aynen kabul edip bünyesinde alır. Dolayısıyla kâinat ve insanın yaratılışına dair bilgileri aynen kabul ederler. Fakat aralarında az da olsa bir takım algı ve yorum farkları yok değildir. Konuyu incelerken gördüğümüz en önemli fark sebt gününün zamanı hakkındadır. Buna göre Yahudiler Tanrı'nın yaratılışa Pazar başlayıp cuma günü bitirdiğini ve cumartesi gününü Şabat ilan ettiğini kabul ederken Hristiyanlar yaratılışın pazartesi başlayıp cumartesi bittiğini ve Şabat 'ın Pazar günü olduğunu kabul ederler.

Kur'an'ın meseleyi ele alış tarzına baktığımız zaman Kur'an'ın üslubu açısından en önemli gördüğümüz olgu Kur'an'ın konuyla ilgili bir model ortaya koyma çabasında olmadığıdır. Kur'an bir bilim ve felsefe kitabı olmadığı için konuya yaklaşımı bu disiplinlerden farklı olmuştur. Kur'an konuyu sunarken gayesi muhataplarının duygularına hitap ederek bir şuur oluşturma gayreti içerisindeydi. Kur'an'ın gayesi

Allah'ın birliğini ve yaratılışın tüm versiyonlarını göstermeye muktedir olduğu göstermektir

Kitab-ı mukaddesle Kur'an'ı incelerken birtakım farklılıkların yanında bazı benzer yanların da varlığını görmekteyiz. Her iki Kitap da yaratılışın altı günde meydana geldiğini beyan etmektedir. Fakat bu altı günün mahiyeti hakkında ciddi farklılar vardır. Belki de bize göre en ciddi fark üslup açısındandır. Kitab-ı mukaddes meselenin salt bilgi boyutunu sunarken Kur'an tefekkür boyutuna dikkat çekmektedir. Bilgi boyutu tefekkür boyutunda mündemiçtir diyebiliriz. Kâinatın ve özellikle insanın yaratılışıyla ilgili ayetler muhataplarına muazzam bir fikir alanı sunmaktadır. Hem Kitab-ı Mukaddeste ve hemde Kur'an'da yoktan yaratılıştan bahsedilmesi önemli bir benzerlik olarak göze çarpmaktadır.

Son olarak çalışmamızda bünyesinde konuyla ilgili birtakım israili rivayetleri barındırdığı için hadisleri de inceledik. Hadisler genel olarak konuyla ilgili olarak Kur'an'la paralellik arz etmektedir. Ancak Kur'an'da net olarak ifade edilmemekle birlikte bazı rivayetlerde Havva'nın Âdem'in kaburga kemiğinden yaratıldığı ifade edilmektedir. Bu bilgi Tevrat'ta da yer almaktadır. Aynı şekilde hadislerde Allah'ın Âdem'i kendi suretinde yarattığı ifade edilmektedir. Aynı şekilde Tevrat'ta da Allah'ın insanı kendi suretinde yarattığı ifade edilmektedir.

KAYNAKLAR

- ADIVAR A. 1969. Tarih Boyunca İlim ve Din, Remzi Kitabevi, İstanbul, 624s.
- ADIGÜZEL, N., 2000. İbn-i Sina da Nefs Teorisi, S.C.Ü.İ.F., Sivas, 62s.
- AĞIRMAN, C., 2001. Rağbet Yayınları, İstanbul, 285s.
- AHMET b. HANBEL., ty. El- Müsned, Mektebetü'l- İslam, Beyrut, 6c.
- ÂLÛSÎ, Ş., 1987. Rûhu'l-Meânî fî Tefsîri'l-Kur'ânî'l-Azîm ve's-Seb'u'l-Mesânî, Daru'l Fikr, Beyrut, 15c.
- ALTINTAŞ, H., 2002. İbn Sina Metafiziği, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 158s.
- AKSOY, S., 2004. Kuran 'ın Bazı Ayetlerinin Açığa Çıkan Astronomik Mucizeleri, Zenbil Yayınları, Ankara, 232s.
- ATAY, H., 1988. Kur'an'a Göre İman Esasları, Yurt Bilimsel Araştırma ve Yayıncılık, Ankara, 190s.
- ATKINSON, S., 2003. Astronomi Çev.: Murat Alev, Tübitak Yayınları, Ankara, 48s.
- ATEŞ, S., 1991. Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul 12c.
- AYDEMİR, A., 1992. İslam Kaynaklarına Göre Peygamberler, T.D.V. Yayınları, Ankara, 289s.
- AYDIN, H., 2004. İlim Felsefe ve Din Açısında Yaratılış ve Gayelilik, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay, Ankara, 191s.
- el-BAR, M.A., 1996. Kur'an-ı Kerim ve Modern Tıbbı Göre İnsanın Yaratılışı, Çev.: Abdulvehhab Öztürk, T.D.V. Yayınları, Ankara, 188s.
- BALJON, J.M.S., 1994 Kur'an Yorumunda Çağdaş Yönelimler Çev: Şaban Ali Düzgün, Fecr Yayınları, Ankara, 158s.
- BIÇAK, A., 2004. Tarih Düşüncesinin Oluşumu, Dergah Yayınları, İstanbul, 4c.
- BORGEAUD, P., 1999 Karşılaşma Karşılaştırma -Dinler Tarihi Araştırmaları-, Çev.: Mehmet Emin Özcan, Dost Kitabevi Yayınları, Ankara, 189s.
- BUCAİLLE, M., 2001. Müspet İlimler Yönünden Tevrat İnciller ve Kuran, Çev: Mehmet Ali Sönmez, Diyanet İşleri Başkanlığı Yay, İstanbul, 386s.
- BUHÂRÎ, İ., 1992. Cami'u-Sahîh, Çağrı Yayınları, İstanbul, 8c.
- BİRAND, K., 1987. İlkçağ Felsefesi, Tarihi, A.Ü.İ.F. Yayınları, Ankara, 135s.
- BURSEVÎ, İ. H., 1995. Muhtasar Rûhu'l-Beyân Tefsiri, İhtisar Eden: Muhammed Ali Sabuni, Trc: Heyet, Damla Yay, İstanbul, 10c.
- BOLAY, S. H., 1998. "Adem" Maddesi, T.D.V. İslam Ansiklopedisi, İstanbul, ss.358
- _____, 1988. Ferit Kam, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara, 206s.
- CAN, Ş., 1994. Klasik Yunan Mitolojisi, İnkılap Kitabevi, İstanbul, 542s.
- CANAN, İ., 1994. Kütüb-i Sitte Terceme ve Şerhi, Akçağ yay, Ankara, 18c.
- CHALLENGE, F., 1972. Dinler Tarihi, Çev: Semih Tiryakioğlu, Varlık Yayınları, İstanbul, 223s.
- DEMİRCİ, M., 2000. Kur'an'ın Temel Konuları, İfav Yayınları, İstanbul, 366s.
- DODURGALI, A., 2000. İbn Sina Felsefesinde Eğitim, M.Ü.İ.F. Vakfı, İstanbul, 218s.
- EBÛ DÂVÛD, S. 1996. Sünen, Dâru'l-Hadîs, Suriye, 5c.
- EBU'S-SUUD, M., 1997. İrşâdu'l-Aklî's-Selîm ilâ Mezâyâ'l-Kur'ânî'l-Kerîm, Darü İhyau't-Türâsi'l-Arabi, Beyrut, 4c.
- ELİADE, M., 2003., Dinsel inançlar ve Düşünceler Tarihi, Çev.: Ali Berktaş, Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 3c.
- ESED, M., 2004. Kur'an Mesajı Çev: Kudret Büyükçoşkun, İşaret Yayınları, İstanbul, 3c.
- ERDEM, M., 1994. Hz. Âdem , T.D.V. Yayınları, Ankara, 194s.

- EFİL, Ş., İslam ve Batı Düşüncesinde Yaratılış Modelleri, Pınar yayınları, İstanbul, 240s.
- FAZLURRAHMAN, 1987. Ana Konularıyla Kur'an Çev: Alparslan Açıkgenç, Fecr Yayınları, Ankara, 255.
- FARSİ M., 2002. TORA, Türkçe Çeviri ve Açıklamalarıyla Tora ve Aftara, I.Kitap Bereşit, Gözlem yayınevi, İstanbul, 538s.
- GÖKBERK, M., 1970. Felsefe Tarihi, Remzi Kitapevi, İstanbul., 431s.
- HANÇERLİOĞLU, O., 1993. Felsefe Sözlüğü, Remzi Kitap Evi, İstanbul, 515s.
- HAVVA, S., 1993. El Esas fi't-Tefsir Çev: M. Beşir Eryarsoy, Şamil Yayınları, İstanbul, 16c.
- el-ISFAHANİ R., 2002. Müfredat fi Elfazu'l-Kur'an, Daru'l-Kalem, Şam, 851s.
- İBN HANBEL, A., 1992. Müsned, Çağrı Yayınları, İstanbul, 7c.
- İBN MANZUR, M., 1994. Lisanu'l-Arab, Dâru Sâdır, Beyrut, 15c.
- İNCİL, 2001, Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 604s.
- İKBAL, M.,1995., İslam da Dini Düşüncenin Yeniden Doğuşu Çev: Ahmet Asrar, Birleşik yay, İstanbul, 262s.
- İBN-İ TEYMİYYE, 1382. Mecmu'u-l-Fetava, Riyad, 26c.
- İBN-İ, KESİR, 1997, Tefsîrü'l-Kur'ani'l-Azîm, Darü Taybe, Mısır, 15c.
- KARAÇAM, İ., 2005, En Büyük Mucize Kur'an-ı Kerim'in İlmi ve Edebi Sırları, İmaj A.ş., İstanbul, 702s
- KRANZ, W., 1976. Antik felsefe Çev: Suat Y. Baydur, Sosyal yayınları, İstanbul, 235s.
- KESKİN, H., 1996. İslam Düşüncesinde Allah Alem İlişkisi, Beyan yayınları, 384s.
- KIRCA, C., 1984. Kur'an'da Fen Bilimler, Marifet yayınları, İstanbul, 408s.
- KORKMAZ, H. 1996. Yoktan Varoluş, İpek Yayınları, İstanbul, 147s.
- KUTSAL KİTAP, 2003. Yeni Yaşam Yayınları, İstanbul, 1627s.
- KUTUP, S., ty. Fizılal-il Kur'an Trc.: Bekir Karlığa, Emin Saraç ve İ. Hakkı Şengüler, Birleşik Yay, İstanbul 16c.
- KURTUBİ, 2003. el-Câmi'li Ahkâm'l-Kur'ani-l-Azîm, Daru Alemu'l-Kütüb, Mısır, 10c.
- MACİT, F., 2005. İslam Felsefesi Tarihi Çev: Kasım Turhan, Şa-to, İstanbul, 444s.
- el- MERAĞİ, A. M.,1998. Tesfîru'l-Merâğî, Daru'l-Kutubi'l-İlmiyye, Beyrut, 15c.
- el-MEVDUDİ, 1997. Tefhimu'l-Kur'an Çev: Ahmet Asrar, Bengisu Yayınları, İstanbul, C. 7c.
- MEYMUN, M., 1974. Delaletü'l-Hairin Nşr: Hüseyin Atay, A.Ü.İ.F: Yayınları, Ankara, 771s.
- MUSAOĞLU, A.,2002. Yaratılışın Altı Günü, Vural Yayıncılık, İstanbul, 408s.
- NASR, S. H., 1988. İslamda Düşünce ve Hayat Çev: Fatih Tatlılıoğlu, İnsan Yayınları, İstanbul, 312s.
- NURBAKİ, H., 2005. Kur'an-ı Kerimden Ayetler Ve İlmi Gerçekler, T.D.V. Yayınları, Ankara, 343s.
- Er- RAZİ, F., 1981. Tefsiri'l-Kebir, Daru'l- Fikr, Beyrut, 32c.
- ROUSSEAU, H., 1970. Dinler Çev: Osman Pazarlı, Remzi Kitap Evi, İstanbul, 175s.
- RIZA, R., 1958. Tefsiru'l-Menar, Daru'l-Fikr, Kahire, 12c.
- el-ÖMERİ, H. Y. R., 2003.“el-Ardunne`s-seb` ve Tevziu`s-safaih el-Mecriyye ez-Zahme”, Mecelle Külliyyeti'l-Mearifi'l-Camia, Irak, ss. 55
- ÖGEL, B., 1971. Türk Mitolojisi, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2c.
- es-SABUNİ, M. A., 1992. Safvetü't -Tefasir, Çev: Sadrettin Gümüş, Nedim Yılmaz, Ensar Neşriyat, İstanbul, 7c.

- SARIKÇIOĞLU, E., 2002. Başlangıçtan Günümüze Dinler Tarihi, Fakülte Kitabevi, Isparta, 499s.
- SEYİOĞLU, B., 2002. Mitoloji Üzerine Araştırmalar Metinler ve Tahliller, Dergah Yayınları, İstanbul, 110s.
- SENA, C. 1975. Büyük filozoflar ansiklopedisi, Remzi Kitabevi, İstanbul, 5c.
- SCHIMMEL, A., 1999, Dinler Tarihine Giriş, Kırkambar Yayınları, İstanbul, 325s.
- ŞİMŞEK, S., 1998. Yaratılış Olayı, Beyan Yayınları, İstanbul, 143s.
- et-TABERÎ, M., 2002. Câmiu'l-Beyân 'an Te'vîli Âyi'l-Kur'ân, Tahkik: M. Şâkir, Dâru ibn Hazm Ve Dâru'l-A'lâm, Ürdün, 30c.
- et-TİRMİZÎ, İ., 1992. es-Sünen, Çağrı Yayınları, İstanbul, 5c.
- TÜMER, G. ve KÜÇÜK, A., 2002. Dinler Tarihi, Ocak Yayınları, Ankara, 504s.
- TOPALOĞLU, B., 1989. "Allah" maddesi, İslam Ansiklopedisi, T.D.V. Yayınları, C.I, ss. 493
- ULUTÜRK, V., 1995. Kur'an-ı Kerimde Yaratma Kavramı, İnsan Yayınları, İstanbul, 165s.
- ÜNAL, A., 1986. Kur'an'da Temel Kavramlar, Beyan Yayınları, İstanbul, 592s.
- YAZIR, M. H., 1975. Hak Dîni Kur'an Dili, Eser Neşriyat, İstanbul, 9c.
- YAZICIOĞLU, M. S., 1997. Matürüdi ve Nesefiye Göre İnsanın Hürriyeti Kavramı, MEB Yayınları, Ankara, 141s.
- YAKIT, İ., 1998. Kur'an'da İnsanın Yaratılışı Ve Evrimi, SDÜİF Dergisi, ss. 1-16
- YENİÇERİ, C., 1995. Uzay Ayetleri Tefsiri, Erkam Yayınları, İstanbul, 513s.
- YILDIZ, S., 1992. Kur'an Işığında Yaratılış Konuları, DİB Yayınları, Ankara, 294s.
- YÜCEDOĞRU, T., 2006. İlim ve Din Açısından Yaratılışı, Emin Yayınları, Bursa, 189
- ZUHEYLİ, V., 2003. et-Tefsiru'l-Münir Çev: Komisyon, Bilim Yayınevi, İstanbul, 15c

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı – Soyadı

:HAMZA GÖKDERE

Doğum Yeri ve Tarihi

:Kırıkkale / 10.04.1981

Eğitim Durumu

Lisans Öğrenimi

: K.S.Ü İlahiyat Fakültesi

Yüksek Lisans Öğrenimi

: K.S.Ü / Sosyal Bilimler Enstitüsü

Doktora Öğrenimi

:

Bildiği Yabancı Diller

: Arapça, İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri

:

İş Deneyimi

Stajlar

:

Projeler

:

Çalıştığı Kurumlar

: Diyanet İşleri Başkanlığı

İletişim

E-Posta Adresi

: hamzagok-dere@hotmail.com

Tel.

: 0533 542 0310

Tarih

: Ocak, 2010